

Rapport 2003:20

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Aldrig långt till naturen

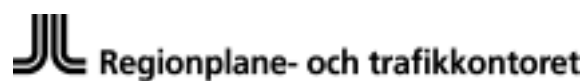
Skydd av tätortsnära natur i Stockholmsregionen

I samarbete med Regionplane- och trafikkontoret

Regeringsuppdraget om tätortsnära natur

Aldrig långt till naturen

**Program för skydd av tätortsnära natur
i Stockholmsregionen**

Omslagsfoto: Christer Sandqvist

Underlagskartor: © Lantmäteriet 2003. Ur Allmänna kartor, L2000/2620-AB

Utgivningsår: 2003

ISBN 91-7281-112-9

Förord

Stockholmsregionen har en fantastisk tillgång i sina naturområden. Närheten till vatten, grönska nära bebyggelsen och en vacker skärgård bidrar till fina boendemiljöer. Dessa kvaliteter är även ett internationellt kännetecken för vår huvudstad. Men storstadens expansion medför inte sällan att grönområden hotas. För att behålla stadens kvaliteter med dess värdefulla natur krävs ett långsiktigt tänkande, där säkerställande av den tätortsnära naturen är ett av flera sätt att planera för en hållbar utveckling av staden.

Länsstyrelsen har på uppdrag av regeringen och tillsammans med andra aktörer i länet tagit fram ett program för hur de mest värdefulla naturområdena för friluftsliv och naturvård ska kunna få varaktigt skydd och förvaltning. Arbetet har skett i nära samarbete mellan Länsstyrelsen, Regionplane- och trafikkontoret vid Stockholms läns landsting och berörda kommuner. Remissversionen är politiskt behandlad i kommunerna och programmet är därför väl förankrat i regionen. Arbetet med programmet har kunnat följas av representanter för markägarna samt miljö- och friluftslivsrörelsen.

Programmet innehåller 71 områden som långsiktigt bör skyddas som reservat enligt miljöbalken. Programmets syfte är att vara ett underlag för Länsstyrelsen, Landstinget i sin roll som regionplaneorgan, kommunerna och andra aktörer i det fortsatta arbetet med att skydda den tätortsnära naturen.

Programmet ligger i linje med vad som sägs i Regional utvecklingsplan 2001 för Stockholmsregionen och Miljövårdsprogram 2000 och bidrar till genomförandet av dessa. Programmet bidrar även till ett genomförande av de nationella miljömålen.

Stockholm i oktober 2003

Bo Hansson

Länsöverdirektör
Länsstyrelsen i Stockholms län

Sven-Inge Nylund

Regionplannedirektör
Regionplane- och trafikkontoret

Innehållsförteckning

Förord	3
Sammanfattning	7
1. Uppdraget – avgränsningar och genomförande.....	10
1.1 Regeringens uppdrag.....	10
1.2 Uppdragets genomförande	10
1.3 Närmare utgångspunkter för uppdraget	12
2. Förutsättningar för programmet.....	16
2.1 Den tätortsnära naturens värden.....	16
2.2 Grönstruktur och tätortsnära natur i Stockholmsregionen	19
2.3 Förvaltning av tätortsnära natur	23
2.4 Planering och områdesskydd för tätortsnära natur.....	26
2.5 Regionplanen och den tätortsnära naturen	30
2.6 Den tätortsnära naturen i översiktsplanerna.....	31
2.7 Miljömålen och den tätortsnära naturen.....	32
2.8 Skyddad natur i Stockholmsregionen idag.....	33
3. Förslag till skydd av tätortsnära natur	35
3.1 Programmets förslag	35
3.2 Översikt över programmets områden.....	38
3.4 Fortsatt arbete.....	59
Referenser	62
Bilaga 1 Områdesbeskrivningar.....	63
Bilaga 2 Befintliga reservat.....	97
Bilaga 3 Projektorganisation	101
Bilaga 4 Regeringens uppdrag.....	103

Sammanfattning

Länsstyrelsen i Stockholms län fick sommaren 2002 regeringens uppdrag att ta fram ett program för varaktigt skydd av de mest värdefulla tätortsnära naturområdena. Länsstyrelserna i Västra Götalands län och Skåne län fick motsvarande uppdrag. Programmet, som ska tas fram tillsammans med kommunerna, ska innehålla de områden som ska skyddas, vem som ska ansvara för genomförandet, förvaltare samt tidsplan. Programmen ska rapporteras till regeringen senast den 1 oktober 2003, senare ändrat till 1 november.

Länsstyrelsen har tagit fram programmet tillsammans med Landstingets regionplane- och trafikkontor samt 23 av länets kommuner. Representanter för bland andra LRF samt miljö-, hembygds- och friluftorganisationer har kunnat följa arbetet.

Programmet – som omfattar 10 år – innehåller 71 nya reservat (antingen natur- eller kulturreservat) varav staten ansvarar för att inrätta cirka 20 och kommunerna cirka 50. De föreslagna reservaten fördubblar landarean skyddad natur i Stockholmsregionen i området inom 30 kilometer från centrum.

De föreslagna reservaten är i de flesta fall angivna som bevarandeområden i kommunernas översiktsplaner. Vissa av områdena berör bland annat föreslagna vägar och spår och förutsätter att hänsyn tas till dessa vid genomförandet.

Detta program utgör en del av arbetet för att bevara och utveckla den tätortsnära naturen och grönstrukturen. Programmet behandlar främst medelstora till större grönområden. Även mindre naturområden, parker, planteringar, koloniträdgårdar m.m. kan vara av mycket stor betydelse för grönstrukturen i storstadsområdet.

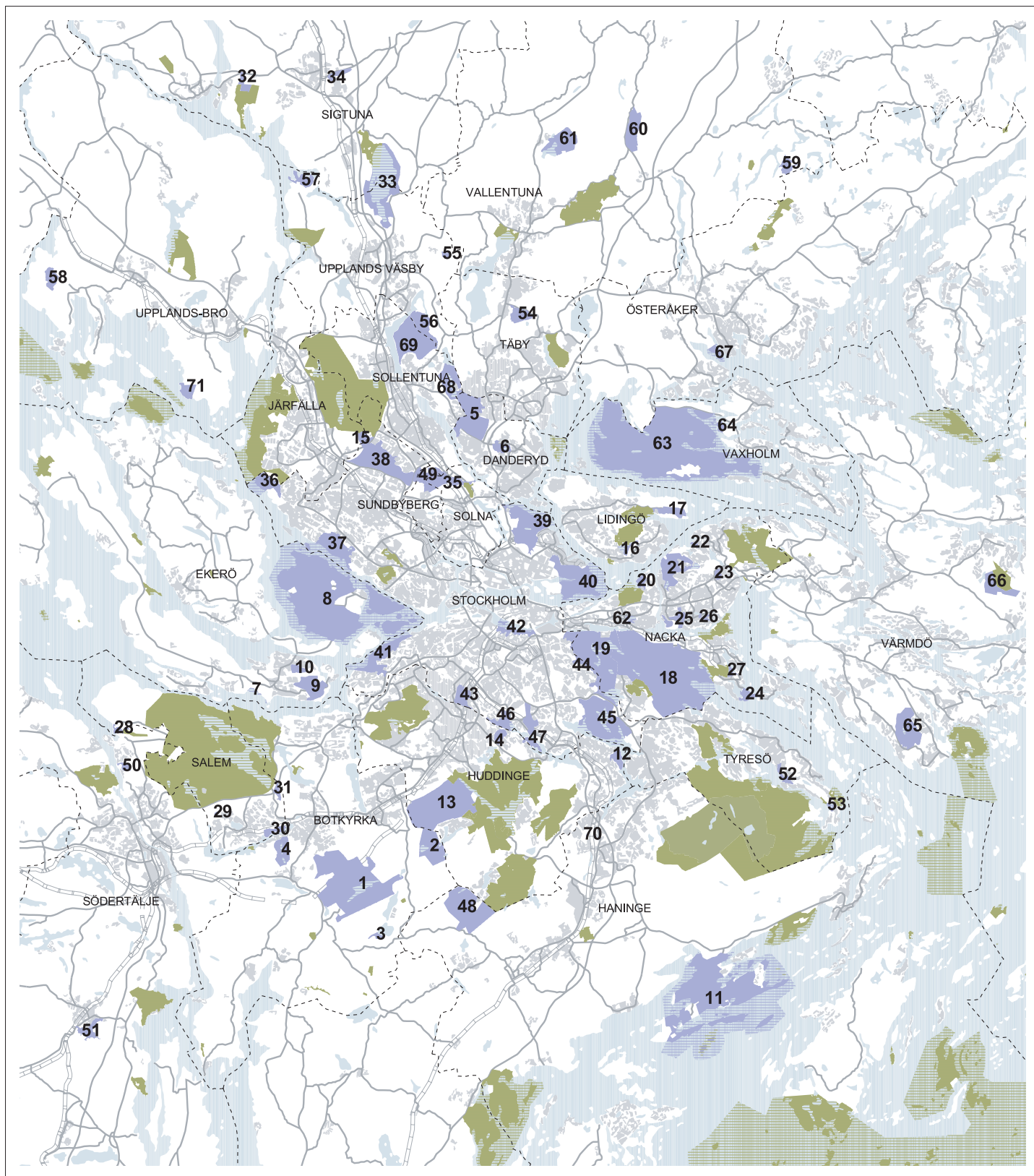
Programmets förslag till skydd av tätortsnära naturområden

Nr	Kommun/område	genomförs av*	Nr	Kommun/område	genomförs av*
Botkyrka			Solna		
1	Lida-Getaren	lst	35	Igelbäcken	kn
2	Hacksjön	lst	Stockholm		
3	Svartkällsskogen	kn	36	Kyrkhamn-Lövsta	kn
4	Brosjöarna	kn	37	Grimstaskogen	kn
Danderyd			38	Järva friområde	kn
5	Rinkebyskogen-Sättra ängar	kn	39	Norra Djurgården	lst/kn
6	Ekebysjön	kn	40	Södra Djurgården	lst/kn
Ekerö			41	Sättaskogen	kn
7	Asknäsviken	lst	42	Årstaskogen-Årsta holmar	kn
8	Lövön-Kärsön	lst	43	Älvsjöskogen	kn
9	Jungfrusundsåsen	kn	44	Nacka friluftsområde	kn
10	Ekebyhovs slott	kn	45	Flatenområdet	kn
Haninge			46	Rågsveds friluftsområde	kn
11	Gålö	lst	47	Fagersjöskogen	kn
48	Hanveden	lst	Sundbyberg		
70	Kolartorp	lst	49	Igelbäcken	kn
Huddinge			Södertälje		
12	Trångsunds herrgård	kn	50	Talby	kn
13	Flemingsbergsskogen	kn	51	Moraåns dalgång	kn
14	Kynäsberget	kn	Tyresö		
Järfälla			52	Klövberget	kn
15	Igelbäcken	kn	53	Dyviks lövängar	kn
Lidingö			Täby		
16	Kottlasjön	kn	54	Täby prästgård-Skogberga	lst
17	Elfvik	kn	Upplands Väsby		
Nacka			55	Vallensjö	lst
18	Erstavik	lst	56	Törnskögen	kn
19	Nacka friluftsområde	kn	57	Runsa	lst
20	Nyckelviken (utvidgning)	kn	33	Fysingen	lst
21	Skarpnäs	kn	Upplands-Bro		
22	Gärdesudden	kn	58	Rösaringsåsen	lst
23	Abborrträsk	kn	71	Frölunda	kn
24	Svärdsö	kn	Vallentuna		
25	Tollare	kn	59	Exerman-Hersby	kn
26	Trollsjön	kn	60	Vadadalen	lst
27	Tattby (utvidgning)	kn	61	Lindholmens gård	lst
62	Långsjön	kn	Vaxholm		
Salem			63	Bogesundslandet	lst
28	Lindängen	lst	64	Västra Kullön	kn
29	Ersboda	kn	Värmdö		
30	Garnudden	kn	65	Långviksträsk	lst
31	Nedre Söderby	kn	66	Sticklignsberg	lst
Sigtuna			Österåker		
32	Rävsta (utvidgning)	kn	67	Näsudden	kn
33	Fysingen	lst	Utredningsområden		
34	Sköndalsskogen	kn	se kapitel 3		
Sollentuna					
68	Rösjöskogen	kn			
69	Törnskögen	kn			

* *genomförs av*: ansvarar för genomförandet av reservatet (beslutsmyndighet). Länsstyrelsen alternativt berörd kommun

Se kapitel 3 och bilaga 1 för fullständiga uppgifter om programmets områden.

Översiktskarta Program för skydd av tätortsnära naturområden

0 5 10 km

- I programmet föreslagna reservat
- Befintliga reservat/nationalpark
- Bebyggelse
- Kommungräns

1. Uppdraget – avgränsningar och genomförande

1.1 Regeringens uppdrag

Regeringen beslutade den 27 juni 2002 att ge länsstyrelserna i Stockholms län, Västra Götalands län och Skåne län i uppdrag att, utifrån befintlig kunskap och i samarbete med berörda kommuner, ta fram var sitt program för hur de mest värdefulla tätortsnära områdena för friluftsliv och naturvård kan ges varaktigt skydd och förvaltning. I uppdraget angavs att Länsstyrelserna därvid skall samråda med berörda myndigheter och ge företrädare för miljöorganisationer och andra berörda möjlighet att delta i arbetet.

Länsstyrelserna skall redovisa uppdraget till regeringen senast den 1 oktober 2003, vilket senare ändrats till 1 november.

Regeringen angav att syftet med att ta fram programmen är att dessa ska utgöra underlag för ett genomförande av skydd, förvaltning och utveckling av de värdefullaste naturområdena i dessa regioner. Programmen skall därför redovisa följande:

- vilka områden i respektive storstadsregion som omfattas av programmet,
- ansvarsfördelning mellan staten och berörda kommuner beträffande säkerställande och förvaltning av respektive område,
- tidsplan för genomförande.

Regeringen anför vidare att den integrering av naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård som kommer till uttryck i skrivelsen om en samlad naturvårdspolitik skall, liksom vikten av att stimulera ytterligare kommunala naturvårdsinsatser, utgöra en utgångspunkt för genomförandet av uppdragen. Programmen skall vara förankrade hos berörda kommuner.

Uppdraget i sin helhet finns i bilaga 4.

1.2 Uppdragets genomförande

Organisation

Länsstyrelsen har drivit arbetet med regeringuppdraget i projektform. Arbetet har skett tillsammans med Landstingets regionplane- och trafikkontor (RTK). Projektet har haft en styrgrupp med representanter för Länsstyrelsen, RTK och Kommunförbundet i Stockholms län (KSL). Ordförande har Lars Nyberg, Länsstyrelsen, varit. En arbetsgrupp har drivit det praktiska arbetet med uppdraget. Projektledare har varit Björn Carlberg, Länsstyrelsen. I arbetsgruppen har ingått Carin Wanbo och Anna Dominkovic, Länsstyrelsen, och Bette Lundh Malmros, RTK.

Till projektet har också knutits en referensgrupp med sakkunniga från fem kommuner, representanter för Skogsvårdsstyrelsen, Lantbrukarnas Riksförbund Mälardalen, Naturskyddsföreningen i Stockholms län, Friluftsrådets distriktsförbund, Stockholms läns hembygdsförbund och Svenska Turistföreningens Stockholmskrets.

Personer som har deltagit i arbetet förtecknas i bilaga 3.

Samverkan mellan aktörer

Samverkan och förankring är förutsättningen för genomförande av regeringsuppdraget. Viktiga aktörer är regionens kommuner, Länsstyrelsen, Landstinget genom RTK, markägare, Skogsvårdsstyrelsen, intresseorganisationer med flera. *Kommunerna* har en nyckelroll när det gäller planering och markanvändningsfrågor liksom skydd av områden enligt miljöbalken. De förvaltar också värdefulla grönområden. *Länsstyrelsen* skall bevaka bland annat riksintressen och mellankommunala intressen i planeringen, men är också aktör när det gäller skydd av områden enligt miljöbalken samt förvaltning av vissa skyddade områden. *Landstinget* är regionplaneorgan med uppgift bland annat att samordna kommunernas fysiska planering och har sedan länge en aktiv roll när det gäller grönstrukturplaneringen i regionen. Ett antal miljö- och friluftslivsorganisationer i länet har genom nätverket Skydda Storstockholms gröna kilar engagerat sig för bevarande av grönstrukturen. Flera av dessa har deltagit aktivt inom projektet och har också haft kontakter med kommunerna. LRF har spelat en viktig roll, bland annat vid markägarkontakter.

Kommunerna bjöds under hösten 2002 in till samarbete kring uppdraget. Kommunerna har därefter medverkat vid överläggningar om programmet och bistått med underlagsmaterial. Programmets förslag har också diskuterats underhand med berörda kommuner. Bland annat har en redovisning ingått vid landshövdingens möte med kommunernas politiska ledningar under våren. Under våren 2003 hölls vidare en halvdagskonferens om tätorsnära natur och regeringsuppdraget. Inbjudan riktade sig bland annat till kommunpolitiker och kommuntjänstemän, myndigheter och intresseorganisationer.

Stockholms läns landsting genom RTN, Regionplane- och trafiknämnden, har under våren informerats om programarbetet. Landstinget ser programmet som ett led i genomförandet av RUF 2001, den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen. RTN har också beslutat att ställa sig bakom programmet.

Samråd

Det föreslagna programmet skickades i början av maj ut på remiss till bland andra kommuner, myndigheter, regionala organ och intresseorganisationer. Underhand har information lämnats till berörda markägare.

Generellt är kommunerna, myndigheterna, regionala företrädare och organisationerna positiva till programmet och föreslagna områden. Större offentliga markägare tillstyrker i allmänhet. De enskilda markägare som har yttrat sig har dock varit negativa till reservat även om många sympatiserar med tanken att

bevara grönområden. Flera miljö- och friluftorganisationer ser programmet som ett första steg i bevarandet av den regionala grönstrukturen och efterlyser flera åtgärder.

Flera remissinstanser för fram att uppdragets inriktning på reservat kan innebära att helhetssynen på grönstrukturen kan komma i skymundan och att det är viktigt att bredda det fortsatta arbetet. Man ser också ett behov i att utveckla formerna för reservat så att de är anpassade till de tätortsnära områdenas särskilda förutsättningar. Några remissinstanser pekar också på kunskapsbrister om naturen i de gröna kilarna och efterlyser fortsatt kunskapsuppbyggnad. Vikten av en god skötsel och förvaltning framhålls av flera, och inte minst då jordbrukets viktiga roll.

Yttrandena från remissen finns sammanfattade i en separat remissammanställning med kommentarer.

1.3 Närmare utgångspunkter för uppdraget

Tätortsnära natur – all natur i Stockholmsregionen

Tätortsnära natur definieras inte uttryckligen i regeringens uppdrag. Vi har utifrån uppdragets breda ansats valt att ge begreppet en vid tolkning, nämligen *natur i Stockholmsregionen och dess närmaste omgivning*. Programmet behandlar det område som ligger i det centrala och halvcentrala bandet, ut till omkring 30 kilometer från Stockholms centrum – i fortsättningen kallat *Stockholmsregionen*. Av länets kommuner berörs då alla utom Norrtälje, Nynäshamn och Nykvarn. Vad gäller skärgårdsområdet ingår kust- och inner-skärgårdsdelarna av Österåker, Vaxholm, Värmdö, Nacka, Tyresö och Haninge.

Tätortsnära natur har inte begränsats till naturområden inom något visst avstånd från bebyggelse, utan innefattar både områden nära bebyggelsen och områden i de så kallade gröna kilarna mellan regionens tätbebyggelse och områden i anslutande landsbygdsområden.

Den geografiska avgränsningen har inte varit precist definierad utan har kunnat påverkas vid de överläggningar som har skett med kommunerna. Den regionala grönstrukturen med dess gröna kilar har självfallet varit en betydelsefull utgångspunkt men lokalt viktiga områden har inte heller uteslutits i arbetet.

Avgränsningen till regionens centralare delar motiveras av följande:

- Regeringsuppdraget har givits till storstadslänen Stockholm, Göteborg och Malmö vilket talar för att ett särskilt storstadsperspektiv har varit utgångspunkten. Norrtälje, Nynäshamn och Nykvarn har utelämnats eftersom de är enskilda tätorter som inte direkt ingår i den sammanhängande storstadsbygden.

- Såväl exploateringstrycket på marken som nyttjandet av grönområdena är som störst i regionens centrala delar.
- Den mellankommunala samordningen nämns som en viktig fråga i uppdraget. De mellankommunala frågorna aktualiseras särskilt tydligt i regionens centralare delar, där kommunernas gränser mot intilliggande kommun ofta går i de gröna kilarna.

När det gäller områdenas storlek har arbetet huvudsakligen inriktats på större naturområden. Mindre grönområden och parker har väsentlig betydelse, både som lokala rekreationsområden och för den biologiska mångfalden. Tillgången på sådana områden är dock i högre grad en lokal fråga och skyddet av områdena sker vanligtvis genom detaljplanering.

Programmets status

Regeringen anger att programmet skall vara ett underlag för genomförande av skydd, förvaltning och utveckling av de mest värdefulla naturområdena. Således har uppgiften varit att föreslå områden som kan skyddas som reservat enligt miljöbalkens bestämmelser.

I en expansiv region som Storstockholm råder stor konkurrens om markanvändningen när det gäller bebyggelse, infrastruktur och grönområden med mera. Regionen står inför en utbyggnad av såväl infrastrukturen som bostäder. Programmet utgör ett viktigt komplement till dessa satsningar och är därmed en del i en helhetssyn för att få en hållbar utveckling och bibehålla en attraktiv region. I den meningen kan programmet ses som en del i genomförandet av regionplanen, Regional utvecklingsplan 2001 för Stockholmsregionen (RUF5).

Programmet har därmed karaktären av ett avgränsat åtgärdsprogram. Det utgör ett underlag för kommande arbete med reservatsskydd av naturområden men är inte formellt bindande för staten, kommunerna eller andra aktörer.

Att skydda områden – en del av arbetet med tätortsnära natur och grönstruktur

Frågan om skydd av regionens värdefulla naturområden är viktig. Områdeskydd enligt miljöbalken är emellertid bara ett av många möjliga verktyg för att långsiktigt tillgodose behovet av en sammanhållen struktur av tätortsnära natur. Detta program är därmed endast en del av arbetet med att beakta och utveckla grönstrukturen i storstadsregionen. Grönstrukturfrågorna måste också i fortsättningen hanteras inom ramen för den fysiska planeringen, både på regional och kommunal nivå. Det är också en fråga om tidsperspektiv. Detta program sträcker sig över en tioårsperiod, medan den regionala och översiktliga planeringen har ett längre perspektiv.

Förslagen i föreliggande program syftar i första hand till att skydda de värdefullaste områdena för att utveckla det samlade värdet för friluftsliv, natur och kulturmiljö. Regionens grönområden har ett antal funktioner utöver att ge möjlighet till rekreation och friluftsliv. Bland annat bidrar de till att bevara och åskådliggöra kulturarvet, till en tilltalande stadsbygd med vackra landskaps-

scenerier och god orientarbarhet, biologisk mångfald genom bevarande av värdefulla och karaktäristiska biotoper, miljöfostran genom åskådlig och lätt-tillgänglig natur samt förbättring av stadens miljö genom luftfiltrering och klimatutjämning samt rening och infiltrering av vatten. För flera av dessa syften är förslagen i programmet viktiga, för somliga såsom biologisk mångfald och luft- och vattenrening är mindre parker, gatuplanteringar och privata trädgårdar också av stor betydelse.

För många av regionens naturområden är områdesskydd enligt miljöbalken varken en lämplig eller möjlig form för att hävda grönstrukturens olika värden och funktioner. Grönstrukturen måste också beaktas inom ramen för plan- och bygglagen genom regionplanering och översiktsplanering. När det gäller mindre områden inne i och i anslutning till stadsbygden används vanligtvis detaljplanering för att tillgodose behovet av parker och andra grönområden. Stadsbygdens struktur av grönska innehåller också viktiga kvaliteter genom enskilda träd, planteringar och trädgårdar.

Markhävden och förvaltningen är centrala för bibehållandet av värdefulla områden. Det gäller både skötsel och förvaltning av parker och grönområden och hur jordbruket och skogsbruket fortsatt kan bedrivas i de storstadsnära landsbygdsområdena. Denna fråga behandlas ytterligare längre fram i rapporten.

Programmets tidsplan är tio år

Programmet omfattar en tidsperiod av tio år, det vill säga perioden 2004-2013. Det har varit svårt att i detalj planera genomförandet av programmets förslag till reservat på året när, särskilt när det gäller den senare perioden. Därför redovisas tidsplanen för programmets förslag endast uppdelat på två perioder: en tidig som omfattar tre år, 2004-2006, och en sen som omfattar sju år, 2007-2013. Handläggningen av områdesskydd är en relativt omfattande process. Tidsplanen ger utrymme för projekt som ligger nära i tiden såväl som sådana som ligger längre fram.

Urval och värdering av områden

Enligt uppdraget skall programmet omfatta de mest värdefulla tätortsnära områdena. I uppdraget anges naturvärden, värden för friluftslivet och kulturmiljövärden som viktiga urvalsgrunder. Marken i Stockholmsregionen är ofta föremål för starka konkurrerande intressen. Väsentligt för realism och trovärdighet har därför varit att medvetet relatera och avväga förslagen mot andra intressen, främst bostadsutbyggnad och behovet av vägar och spår.

Urvalet av områden har gjorts efter överläggningar med kommunerna och med utgångspunkt från kommunernas översiktsplaner och regionplanen. Också annat underlag har använts, till exempel RTK:s rapport Grönstrukturen i Stockholmsregionen, riksintresseredovisningar, Länsstyrelsens naturkatalog samt RTK:s koncept till redovisning av upplevelsevärden, så kallade sociala värden, i grönkilarna. Viktiga underlag för urvalet av områden har varit redovisade värdefulla naturområden när det gäller värden för friluftsliv, naturvård och kulturmiljövård. Såväl regionalt som lokalt viktiga områden har tagits upp. Andra

viktiga aspekter har på grund av bristen på underlag endast kunnat tas upp i begränsad omfattning, bland annat landskapsbild, andelen grönområden i olika delar av regionen, läge i förhållande till tätorter och andra naturområden, samband med andra områden, nyttjande och tillgänglighet, sociala faktorer samt bullerstörningar.

Även om vattenområden ingår i vissa av programmets områden har urvalet i första hand baserats på kunskap om landmiljöerna. Skälen till detta är bland annat att kunskapen om vattenmiljöerna är bristfällig samt att konkurrerande intressen oftast rör landområden.

Programmets begränsningar

Olika faktorer bidrar till att programmet har vissa begränsningar.

- Programmet bygger på att antingen staten eller en kommun avser att skydda områden som reservat. På grund av den korta tiden för att arbeta fram programmet har det i många fall varit svårt att få fram tydliga åtaganden om skydd för områden som ännu inte har diskuterats, till exempel inom ramen för den översiktliga planeringen.
- Det har i vissa fall funnits osäkerhet kring möjligheten att finansiera skydd och förvaltning.
- Några kommuner har framfört att de för närvarande inte är beredda att skydda områden som reservat, bland annat för att det anses vara ett alltför strikt skydd som låser framtida markanvändning.
- Som nämnts saknas viktiga underlag, särskilt på regional nivå och när det gäller nyttjande och behov av naturområden. Ett exempel är att det inte finns något aktuellt underlag som visar brister i den regionala tillgången på tätortsnära natur. Natur- och kulturmiljövärden är däremot förhållandevis väl dokumenterade och områdenas sociala värden håller på att kartläggas genom RTK:s arbete. Detta förhållande begränsar möjligheterna att sätta in programmet i relation till regionens behov som helhet.
- När konkreta områdesskydd behandlas sätts avgränsade områden i fokus. Det finns en risk att helhetsperspektivet, grönstrukturens frågor om samband och helhetstänkande, inte tillräckligt uppmärksammas.

Det är således viktigt att poängtera att ett program som detta inte gör anspråk på att vara heltäckande. Det kan finnas många områden som har höga värden för naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv och som inte ingår i programmet men där ett bevarande är angeläget.

2. Förutsättningar för programmet

2.1 Den tätortsnära naturens värden

Den tätortsnära naturen har många värden

De tätortsnära naturområdena har en mängd olika värden, allt från värden för rekreation och aktiviteter till natur- och kulturvärden, estetiska värden och identitetsskapare. Värden kan förstås betyda helt olika saker för olika människor och grupper. Vad som betraktas som värdefullt är till stor del beroende av ett kulturellt sammanhang. Här görs en kort översikt över de aspekter som brukar framhållas som viktigast.

Vardagsnära natur är viktig för folkhälsan och vårt välbefinnande

Människan har under miljontals år utvecklats i samspel med naturen. Många undersökningar visar att kontakt med naturområden gör att vi drabbas av färre fysiska och psykiska besvär, stressen minskar, koncentrationsförmågan ökar och sjukdomar läker snabbare. Undersökningar visar även att barn som vistas mycket ute i naturen utvecklas motoriskt snabbare och är friskare än barn som mest vistas inomhus. Människors behov av naturkontakt kan nog vara särskilt stort i en storstadsregion där levnadstempot är högt. En skogspromenad är ett bra sätt att få återhämtning och är dessutom gratis.

Fysisk inaktivitet är idag en av de största riskfaktorerna för ohälsa och tidig död. Friluftsliv är en av de viktigaste formerna för fysisk aktivitet och forskningen visar att närmiljön har en avgörande betydelse för om man är fysiskt aktiv, vistas ute och bedriver friluftsliv. Närheten till grönområden och natur kan därmed sägas vara direkt positivt för hälsan.

Naturvärden och biologisk mångfald

Naturen har värden som inte alltid kan anges i ekonomiska termer. Detta läggs fast i FN:s konvention om biologisk mångfald. Vi har en skyldighet att bevara växt- och djurarter, variationsrikedom och skönhet i vår natur. Naturens biodiversitet – i form av ekosystem, arter och gener – är också ett värde som vi bör upprätthålla för framtida generationers handlingsfrihet. Detta gäller också i tätortsnära naturområden. Också här finns områden som har ett rikt eller särpräglat växt- och djurliv och innehåller värdefulla biotoper. Den biologiska mångfalden ger storstadsinvånarna ett mervärde vid vistelse i naturen. Den är också värdefull för utbildning och pedagogisk verksamhet.

Korta avstånd, vattenkontakt och tystnad är viktiga faktorer

Närheten till naturområden är den avgörande faktorn för hur mycket vi vistas i skog och mark. Även relativt små gröna områden såsom naturpartier mellan husen, parker, trädgårdar, kyrkogårdar, dammar och vattendrag har stor betydelse. Detta är särskilt viktigt för exempelvis barn och gamla som kanske har svårt att röra sig längre sträckor.

Också områden på lite större avstånd från bebyggelsen är viktiga, men då mera som utflyktsområden dit man är beredd att resa en viss tid.

Närhet till eller utblick över vatten är högt uppskattade rekreationsfaktorer. Hav, stilla skogssjöar, porlande bäckar eller dammar i en park är miljöer med har höga estetiska värden som stimulerar alla sinnen. Vattenmiljöer är dessutom ofta artrika. Många friluftaktiviteter är knutna till just vattenområden.

Foto: Mattias Jansson

Friluftslivet kan som begrepp ibland vara lite missvisande när det handlar om nyttjande av tätortsnära natur. Ordet associerar till dagsturer med ryggsäck och termos, vilket inte alltid karakteriserar dagens naturvistelse. Nyttjandet av naturområdena omfattar många olika aktiviteter, allt från promenader, joggingturer, långfärdsskridskoåkning, kanoting, ridning och orientering till äventyrsaktiviteter som bergsklättring och sportdykning. Vissa aktiviteter som golf och utförsåkning kräver mer eller mindre stora anläggningar. Många storstadsmäniskor söker också tystnad och enskildhet undan storstadens larm och tempo. Tysta områden är en bristvara i storstadens närhet och återfinns bara i några av våra större naturområden.

Landskapet som kulturarv

Nästan all natur runt större städer är på ett eller annat sätt påverkad av människan, det vill säga har en kulturprägel. Landskapet bär på information om tidigare generationers nyttjande. I dagens odlingslandskap – men också i skogen – finns spår av äldre former av markanvändning. Fornminnen och äldre bebyggelsemiljöer ger också en tydlig historisk dimension åt naturområden. Naturmiljöer och bitoper är ofta formade av tidigare markanvändning. Dessa inslag innebär att kulturarvet och historien kan spåras i landskapet. Natur- och kulturvärden är vanligen starkt sammankopplade och måste förstås i ett sammanhang.

Hembygdkänslan är ofta stark också i storstadsområdena. Kulturmiljöerna i tätortsnära naturområdena bidrar här till att skapa identitet och sammanhang och borde lyftas fram mer, inte minst i förortsområdena.

Pedagogiska värden och integration

För hundra år sen bodde 90 procent av befolkningen på landsbygden. Nästan alla barn hade direktkontakt med lantbruket och naturen. Idag växer en stor del av befolkningen upp i städer. Vilken bild får våra barn av livets grundförutsättningar, var maten och råvaror kommer ifrån?

Många av storstädernas invånare är ”nya svenskar” med invandrarbakgrund. Tätortsnära naturområden med dess natur- och kulturarv är en resurs för olika former av verksamheter som kan bidra till social anpassning, samverkan och integration. Detta visas bland annat av erfarenheter från andra håll i Europa. Områdenas bidrag till hembygdkänslan ska, som nämnts ovan, heller inte underskattas.

Vistelse i varierad natur gör människan ”naturligt vis”. Att vara i naturen, upptäcka den och förstå sammanhang bidrar till förståelsen och engagemanget för en hållbar utveckling. Verksamheter som naturskolor, naturstigar, utomhusundervisning, friluftsdagar, föreningsverksamhet, tätortsnära jordbruk med djurhållning och skogsbruk är exempel som kan öka kunskap, skapa förståelse och engagemang för hembygd och identitet. Många olika föreningar och intressegrupper är beroende av tillgång på tätortsnära natur för sina aktiviteter.

2.2 Grönstruktur och tätortsnära natur i Stockholmsregionen

Naturen och landskapet är viktiga karaktärer i regionen

Stockholmsregionen är i ett europeiskt perspektiv en grön storstadsregion. Storstadsområdet innehåller många naturområden som sträcker sig ända in mot Stockholms innerstad.

Landskapet i regionen skiftar från öppna odlingsbygder till stora skogsområden, det relativt småskaliga sprickdalslandskapets växlingar mellan kargare hållmarker och dalgångar med rikare vegetation. Landskapet präglas också av vattenområden: Mälaren, Saltsjön och ett stort antal mindre sjöar och vattendrag. Skillnaderna är påtagliga vad gäller landskapets utseende i regionens olika delar, vilket har betydelse för hemkänsla och identitet.

Grönstruktur – den gröna infrastrukturen

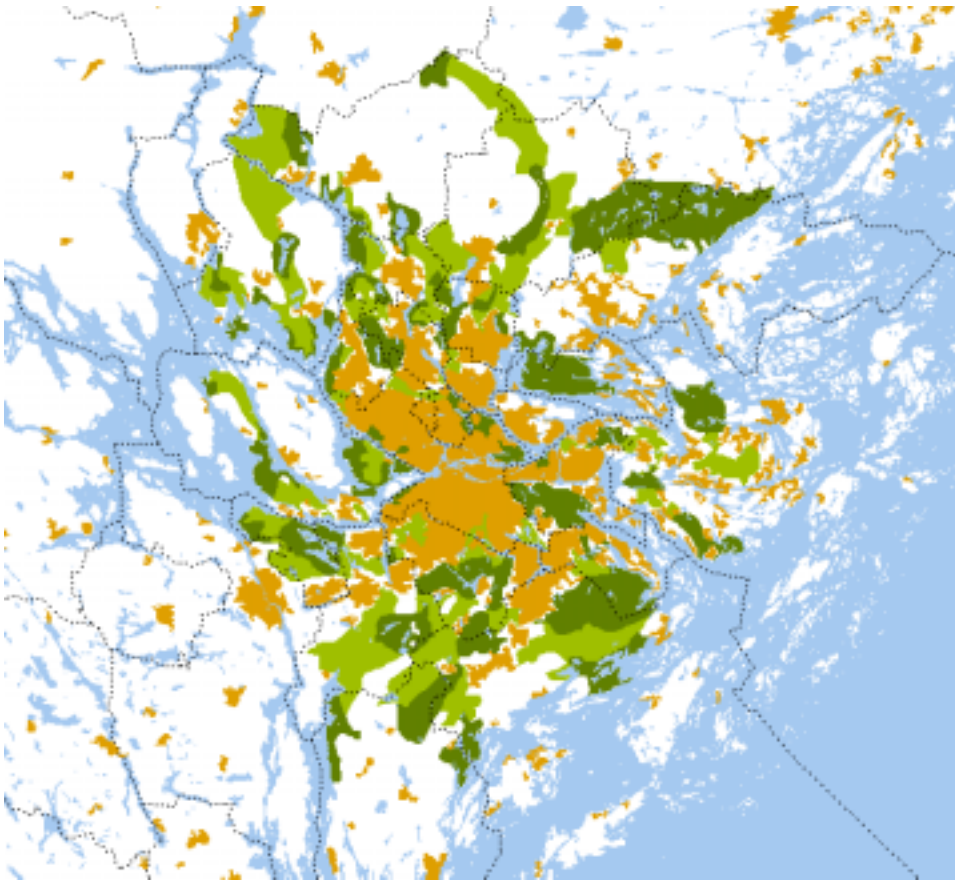
Med ordet *grönstruktur* åsyftas vanligen det nätverk av grönområden och vegetation som finns inom och i anslutning till stadsbebyggelse. Grönstrukturen omfattar både mark, vatten och delar av bebyggelseområden. Där ingår både parker, gatuplanteringar, trädgårdar, idrottsanläggningar, vägområden samt grön- och naturområden av olika storlek.

Den *regionala grönstrukturen* är det storskaliga systemet av grönområden i hela storstadsområdet. I Stockholmsregionen används begreppet för den struktur av grönområden som utpekas i regionplanen, RUF 2001 och som utgörs av tio gröna kilar.

Storstockholms tio gröna kilar

Bebyggelsestrukturen i Stockholmsregionen längs det radiella transportnätet och obebyggda gröna kilar däremellan ger förutsättningar för korta avstånd mellan bebyggelsen och naturen.

De inre delarna av de tio kilarna gränsar mot bebyggelse medan kilarna i de yttre delarna ofta utgör områden av riksintresse för naturvård och kulturmiljövård, avgränsade mot övrig omgivande landsbygd. I kilarna finns *värdekärnor* och *kilområden*. Värdekärnor är områden som innehåller flera av de ovan nämnda värdena. Kilområdena binder samman värdekärnorna i kilen. I de gröna kilstrukturen finns vissa svaga zoner som är särskilt känsliga för ingrepp.

*Den regionala grönstrukturen enligt RUFSS 2001.
Värdekärnor är mörkt gröna, kilområden ljusare.*

Grönområdenas värden och användningsmöjligheter ökar med deras storlek och om de ingår i en väl fungerande helhet. Avstånd till bebyggelse, storlek och karaktär på områden har stor betydelse för nyttjandet av områdena. Stora sammanhängande grönområden är viktiga för den biologiska mångfalden såväl som för rekreativsvärdet. I större områden finns förutsättningar för en större variation av naturtyper och arter samtidigt som negativa effekter såsom barriäreffekter och påverkan från omgivande områden får mindre betydelse. Även för människors rekreation har stora områden fördelar. Buller och störningar från omgivningarna är mindre än i små områden. Större områden innebär ökade möjligheter att få olika behov tillgodosedda såsom enskildhet och längre vandringar. Flera små områden kan därför inte i alla avseenden ersätta värdet av ett större, sammanhängande område. Det är således viktigt att inte bara skydda enskilda naturområden utan att sätta varje område i ett större sammanhang i regionen.

Kunskapen om värdefulla natur- och kulturmiljöer är relativt heltäckande. Grönområdenas sociala värden är däremot mindre kända, i synnerhet när det gäller den regionala bilden. Beskrivningen av rekreativsvärden och ansvaret för att bevara dessa ligger i första hand på kommunerna. Bristen på regionalt underlag kan göra att frågan inte kan beaktas på ett riktigt sätt i planeringen.

För att öka kunskapen om grönområdenas sociala värden har RTK inom ramen för regionplaneringen tagit fram en metod som kallas ”*Upplevelsevärden*” vars syfte är att öka kunskapen om naturområdenas sociala värden. För närvarande pågår en omfattande inventering i samarbete med kommunerna, där metoden tillämpas för att öka kunskapen om de tätortsnära grönområdenas sociala värden. Delar av arbetet har utgjort underlag för detta uppdrag, men den korta tidplanen för uppdraget medger inte att inventeringen kan ligga till grund för en helhetsbedömning.

Vattnet – den blå strukturen

Sjöar, vattendrag, våtmarker, hav och grundvatten bildar en blå struktur. Den blå strukturen är en stor resurs för regionen och spelar en viktig roll för hälsa och välbefinnande. Vatten har stor betydelse, både som livsmiljö för växter och djur men även för friluftsliv och rekreation. Vissa delar av strukturen är inte direkt synliga, till exempel grundvattenmagasin, men spelar ändå en viktig roll för det hydrologiska kretsloppet och för kvaliteten på vattnet. Tillgång till rent vatten, tillgängliga stränder och en vacker skärgård är värdefulla kvaliteter som ingår i Stockholmsregionens rekreativmiljöer, och som bör uppmärksammas i denna planering.

Stora skillnader i regionen, olika ”zoner”

De gröna kilarna har mycket olika förutsättningar för att kunna bevaras och utvecklas. Några är relativt smala och sträcker sig ända in till Stockholms centrala delar. Andra kilar omfattar stora ytor med perifert belägna skogs- och jordbruksområden och några sträcker sig längs vattenområden längs Mälaren och ut i skärgården.

Bebyggelsestrycket skiljer sig i olika delar av regionen. I vissa kommuner finns tillgång på mark att bebygga och en vilja att exploatera obebyggda markområden medan andra kommuner har en mer restriktiv inställning mot ny bebyggelse.

När det gäller grönstrukturen i Stockholmsregionen kan man generellt beskriva olika ”zoner”, där den centrala zonen finns inom cirka 15 kilometer från city. Här är gränsen mellan bebyggelse och grönområden tydlig, kunskapen är relativt stor om kvaliteter och eventuella konflikter, kommunerna är ofta markägare och det finns ofta en stark vilja att bevara naturområden, vanligen som reservat.

Nästa zon sträcker sig mellan ca 15-30 km från city. Kunskapen om värden och kvaliteter är mera begränsad i dessa delar. Gränsen mellan bebyggelse och grönområde är mindre tydlig. Markägandet är vanligen splittrat mellan många olika ägare. Inte sällan tas initiativ till att lokalisera störande verksamheter till dessa områden. Här finns ofta konflikter mellan många olika intressen. Reservatsskydd kan vara ett hjälpmedel att reglera markanvändningen i särskilt värdefulla områden.

I den yttersta zonen, ca 30 km från city och utåt, vidtar landsbygdsområden där jord- och skogsbruk är de dominerande verksamheterna. Tätortsbebyggelsen är

mindre utbredd och tillgången till naturområden för rekreation och friluftsliv är ofta stor. Särskilt intressanta naturområden i denna zon kan ha betydande värden för storstadsinvånarna genom att de fungerar som utflyktsområden.

Medveten strategi för att hantera smygande förändringar

Fragmentiseringen av de gröna kilarna är idag det största hotet mot dessa områdens värden och funktion. Detta gäller såväl större som mindre ingrepp. Bland de större ingreppen kan nämnas utbyggnad av infrastruktur och bebyggelse som fysiskt kan ta stora områden i anspråk, och kan splittra upp större samlade områden eller skära av viktiga samband. Också påverkan i mindre skala, såsom tippor, täkter, avfallsanläggningar etc., kan medföra att omgivningen påverkas visuellt eller genom buller, damm och lukt. Även om varje enskilt exploateringsföretag ofta är väl motiverat kan många sådana projekt tillsammans ge negativa konsekvenser som är svåra att överblicka i varje enskilt ärende. Av särskild vikt är att undvika förändringar som hotar förutsättningarna för pågående markhävvd, exempelvis genom att splittra eller minska jordbruksmark. Fortsatt hävd i odlingslandskapet kan vara avgörande för de värden som skall bevaras. Likaså kan ett intensivt skogsbruk ge negativa konsekvenser.

För att motverka negativ påverkan på områdenas värden krävs en medveten strategi och en helhetssyn i markanvändningsplaneringen. En samlad planering för större områden är därför nödvändig.

Olika nyttjandeformer kan också ge konflikter

Olika former av rekreations- och fritidsaktiviteter kan stå i konflikt med varandra. Vissa aktiviteter som golf tar stora markområden i anspråk och kan utestänga friluftslivet. Omfattande ridning kan skapa problem för de som vandrar, åker skidor eller cyklar. Vissa aktiviteter stör genom buller, till exempel skytte och motorsport. Rekreationsaktiviteter kan också stå i konflikt med naturvårdsintresset, exempelvis genom att känsliga naturmiljöer utsätts för slitage eller genom störning av fågellokaler. Vissa rekreationsaktiviteter, till exempel ridning, kan orsaka störningar eller skada för markägaren och dennes verksamhet. Dessa intressekonflikter kräver en genomtänkt planering, samråd och information för att kunna minimeras.

Många aktörer i den tätortsnära naturen

Planeringsförutsättningarna för den tätortsnära naturen i Stockholmsregionen är som ovan beskrivits komplex. Det finns många aktörer, allt från statliga myndigheter till lokala intresseföreningar som påverkar hur områden förvaltas, nyttjas och utvecklas. Frågorna berör många ämnesområden och intressen med många olika markanspråk. Det är därför viktigt med samverkan mellan olika aktörer och intressen för att så långt som möjligt få samförstånd för områdenas nyttjande.

Nyttan av mellankommunal samverkan är stor

Inte minst är de gröna kilarna en viktig mellankommunal fråga. Gränsen mellan olika kommuner går ofta mitt i kilarna. Dessa områden har tidigare ofta

varit kommunernas ”baksidor”, något som förstärks av att de kommunala översiktsplanerna bara täcker den egna kommunen. Åtgärder i en kommun påverkar möjligheterna för intilliggande kommuner att utnyttja grönstrukturen. Det kan exempelvis gälla lokalisering av störande verksamheter nära kommungränsen. En gemensam syn på kilarnas värde och funktion kan bidra till att undvika konflikter samt att lyfta fram och förstärka värden genom gemensamma förvaltningsåtgärder eller skötselplanering. Mellankommunal samordning är därför nödvändig för att säkerställa grönstrukturens värden långsiktigt.

2.3 Förvaltning av tätortsnära natur

Skötsel och förvaltning avgörande för områdenas värden

Att områdena i grönstrukturen förblir oexploaterade räcker inte för att bibehålla värdena. Också förvaltningen och skötseln av områdena är nyckelfrågor i detta avseende.

I regionens centralare delar och i många riktigt tätortsnära områden innebär markhävden främst grönområdes- och parksskötsel. Längre ut i kilarna överväger de areella näringarna jord- och skogsbruk. Skötselfrågorna handlar således både om hur villkoren för grönområdesförvaltningen som om hur näringarna jord- och skogsbruk bedrivs i grönstrukturen.

Vissa områden bör skötas helt med inriktningen på att bibehålla och utveckla värden för rekreation, naturvård och kulturmiljövård. I andra områden handlar det om ett hänsynstagande från de areella näringarna för att tillgodose dessa värden.

Enskilda markägare och brukare har därmed en avgörande betydelse för värdena i grönstrukturen. Många värden kan endast bibehållas genom markägarens eller brukarens fortsatta verksamhet. Det är därför en viktig pedagogisk uppgift att förklara att områdesskydd inte alls behöver innebära förbud mot all verksamhet utan tvärtom kan syfta till att säkerställa fortsatt markhävd. Samverkan, respekt och förståelse mellan myndigheter, markägare, brukare och allmänhet är till gagn för alla parter och av stor betydelse för att bibehålla naturområdenas värden. Detta kan ta sig uttryck genom samarbete mellan det allmänna och lokala brukare i form av skötselavtal och liknande.

Närheten till en storstad ger särskilda förutsättningar för naturförvaltningen och de areella näringarna

Många grönområden i Stockholmsregionen används av ett stort antal människor just därför att de är tätortsnära. Typiskt för grönområden i en storstadsnära kommun är också att de kan användas väl så flitigt av medborgare från andra kommuner. Generellt sett har områdena förhållandevis många anläggningar för friluftslivet eftersom efterfrågan på olika aktiviteter är stor. En del områden utsätts därigenom för stort slitage.

Exempel på problem som uppstår i tätortsnära grönområden är nedskräpning, bilvraksbränning, kabelbränning, olovliga bosättningar och olika former av sabotage som klotter, förstörda skyltar, stöld av material etc. Detta drabbar både markägare, brukare, kommuner och allmänheten som vistas i områdena. Enligt flera kommuners erfarenhet har dessa problem lett till att allmänheten under de senare åren känt en ökad otrygghet vid vistelse i områdena.

Många av regionens invånare är starkt engagerade i att behålla sina närmaste och mest värdefulla grönområden. Kommunerna får löpande synpunkter på sin grönområdesskötsel från allmänheten, och kan därmed också få hjälp med att förbättra förvaltningen.

Jordbruk – en viktig näring för att värna den tätortsnära naturen

Jordbruket är grunden för den traditionella markanvändning som har – visserligen under andra former – bedrivits under mycket lång tid i länet. Stora delar vår jordbruksmark har varit odlad ända sedan den genom landhöjningen höjde sig ur havet. Jordbruket i storstadsbygden har en avgörande betydelse för att bibehålla odlingslandskapets natur-, kulturmiljö- och friluftslivsvärden.

Det är därför av stor vikt att uppmärksamma jordbruksföretagens möjlighet att överleva och bedriva sin verksamhet också i de tätortsnära områdena. Eftersom brukarna är centrala för skötseln är det angeläget att kommunerna i sin fysiska planering medvetet beaktar värdet av livskraftiga jordbruksföretag.

Av befolkningen i Stockholms län är cirka 0,1 procent lantbrukare jämfört med cirka 1 procent för hela landet. Antalet jordbruksföretag i länet har varit relativt oförändrat under de senaste tio åren och är cirka 1 800. Åkermarken uppgår till knappt 90 000 hektar och betesmarken till lite drygt 10 000 hektar. Medelarealen för åkermark är strax under 50 hektar.

Lantbruksnäringen har under hela efterkrigstiden genomgått en kraftig rationalisering som inneburit att färre människor arbetar inom näringen. Allt fler lantbrukare blir samtidigt beroende av kompletterande sysselsättning som ger inkomster för att klara sin försörjning. Stockholms län är i det här sammanhanget gynnat eftersom det här finns tillgång till en fungerande arbetsmarknad inom rimligt avstånd. Det finns i länet en tradition att också vara företagare utanför det egna jordbruket och många bedriver idag kompletterande verksamhet. Detta innebär att förutsättningarna i länet är goda för att kunna utveckla landsbygden med lantbruket eller den egna gården som bas.

Av särskild betydelse är att säkra tillgången på betesdjur för att möjliggöra betesdrift också i områden i de gröna kilarna för att tillvarata och utveckla natur-, kultur- och friluftsvärdena. Här kan också den stora mängden hästar i länet vara en resurs, förutsatt att betesdriften sker under rätt former. En omvandling från jordbruk med nötkreatur eller får till hästgårdar är en ökande trend i regionen. Nöt och får är bättre betesdjur för bevarande av naturvärdena. Det är viktigt att behålla djurhållning och ett tillräckligt betestryck.

Länsstyrelsen medverkar sedan 2002 i projektet Storstadsnära jordbruk - problem och möjligheter. I detta behandlas frågan om en ekonomiskt och socialt hållbar landsbygd i storstadsområdets närhet. Den tätortsnära zonen är ofta en konfliktzon där de potentiella expansionsmöjligheterna finns för tätorten. I kommunernas planering måste hänsyn tas till de värden som jordbruket representerar för bibehållandet av grönstrukturens värden.

Särskild hänsyn vid tätortsnära skogsbruk

Skogsbruket kan påverka den tätortsnära naturen på ett påtagligt sätt och kan både vara positivt och negativt för rekreations- och friluftsintrössena. För att beakta dessa intressen räcker det inte alltid med den generella naturvårdshänsynen. En inriktning av skogsbruket som enbart går ut på att bevara och utveckla naturvärden kan i vissa fall stå i konflikt med rekreationsintrössena.

Oavsett om skogen ägs privat eller offentligt bör det finnas en tydlig målsättning med skogsinnehavet. För offentligt ägda skogar bör skogens sociala värden vägas in. Man bör även låta målen variera över skogsinnehavet beroende på närhet till bebyggelse och det faktiska nyttjandet. De uppsatta målen ska sedan uppfyllas genom att lämpliga skogsskötselåtgärder och skonsam teknik används.

Om man har som mål att bevara och förstärka skogens sociala värden måste man vara beredd att göra anpassningar och förändringar av skötseln. Man bör generellt sett vara restriktiv med alltför stora avverkningar i rekreationsskogar. En viktig del i skogsskötseln är att skapa variation för att utveckla den visuella mångfalden vilket är ett grundläggande socialt önskemål.

En hjälp i planeringsarbetet är skogsskötselmanualer med inriktning mot tätortsnära skogsskötsel. För ett specifikt naturområde är det angeläget att få vetenskap om de önskemål och behov som nyttjarna just i detta område har. Att samråda med nyttjarna i ett tidigt skede inför skogliga åtgärder oavsett om dessa sker på offentligt eller privat ägd mark skapar förutsättningar för att konflikter undviks senare. Skogsvårdsstyrelsen kan här fungera som en samarbetspart.

Tätortsnära skogsbruk är mångfacetterat och berör många olika ämnesområden och intressen. Det är därför angeläget att olika aktörer, myndigheter och organisationer, markägare och allmänhet samarbetar för att på ett effektivt sätt hitta vägar som förstärker och bevarar den tätortsnära skogen.

Skogsbruket i tätortsnära skogar är också en tillgång för pedagogisk verksamhet som skolor och förskolor. Ett aktivt skogsbruk som bedrivs i tätortsområdet kan och bör utnyttjas för att sprida kunskap om och förståelse för skogsbruket och dess villkor.

Skogsvårdsstyrelsen Mälardalen driver för närvarande projektet Tätortsnära skog för människan. Projektet kommer bland annat att presentera exempel på

rekreationsanpassade gröna skogsbruksplaner samt ge exempel på hur man kan förbättra dialogen mellan markägare, kommuner och allmänhet.

Kommunernas naturförvaltning sker i många former

Inför arbetet med att ta fram detta program fördes diskussioner med berörda kommuner i länet om deras erfarenheter av förvaltning och skötsel av naturområden. Kommunerna skiljer sig förstås mycket åt inte minst vad gäller det markinnehav som ska förvaltas. Kommunerna i de centralare delarna av regionen har generellt ett större eget markinnehav. Andra kommuner äger och förvaltar endast lite mark. Ett specialfall är Stockholms stad, som äger och förvaltar 26 000 hektar mark utanför den egna kommunen.

Förvaltningens organisationsformer varierar starkt mellan kommunerna. Det finns alla varianter från verksamhet i egen regi till att merparten sköts via uppdragstagare. De ekonomiska villkoren för markförvaltningen skiljer sig också stort mellan kommunerna. Flera av kommunerna återför inkomster från skogsbruket till skötseln av sina grönområden så att en del av finansieringen för skötseln kan klaras på så sätt. Resursbrist anges ändå vara ett stort problem i många fall.

Också andra huvudmän än kommunerna är aktiva i naturmarksförvaltningen i storstadsområdet. Bland andra viktiga aktörer kan nämnas Skärgårdsstiftelsen, Djurgårdsförvaltningen, Länsstyrelsen (reservatsförvaltning), Fastighetsverket och stiftelsen Tyrestaskogen.

2.4 Planering och områdesskydd för tätortsnära natur

Bevarande i planeringen och genom särskilda områdesskydd

Bevarande av naturområden kan i samhällsplaneringen behandlas på två sätt. Dels kan olika områdets värden behandlas i planeringsprocessen genom att de beaktas och vägs in i samband med ny exploatering, dels kan områden i förebyggande syfte ges ett särskilt lagskydd just med syfte att områdets värden ska bevaras.

Regionplanen – den översiktliga markanvändningsdispositionen

Det är för närvarande enbart Stockholms län som har en regionplan, RUF 2001. Den skall ge ledning för kommunernas beslut om översiktsplaner, detaljplaner och områdesbestämmelser men är inte bindande. Regionplanen anger grundragen för användningen av mark- och vattenområden samt riktlinjer för lokalisering av bebyggelse och anläggningar. Stockholms läns landsting är regionplaneorgan i Stockholms län. Hur grönstrukturfrågorna behandlas i regionplanen utvecklas i ett särskilt avsnitt, se nedan.

Kommunens avsikter framgår av översiktsplanen

Varje kommun ska ha en aktuell översiktsplan. Översiktsplanen ska redovisa de allmänna intressen som ska beaktas vid beslut om mark- och vattenanvändning, vilket innefattar såväl olika nyttjandeintressen som bevarandeintressen. Planen visar således kommunens intentioner att ta i anspråk områden för bebyggelse och även att bevara värdefulla områden. Översiktsplanerna ger möjlighet att få överblick och helhet när det gäller mark- och vattenanvändningsfrågor, men även möjlighet att se samband och strukturer.

I miljöbalkens hushållningsbestämmelser (3 kap. 6 § miljöbalken) anges att områden som är värdefulla för naturvård, kulturmiljövård och friluftsliv så långt möjligt ska skyddas. Särskilt betonas vikten av att bevara grönområden i tätorter och i närheten av tätorter. Områden som är av riksintresse har ett särskilt stor skyddsvärde. Om det finns ytterligare riksintresseanspråk får dessa olika intressen vägas mot varandra. I hushållningsbestämmelserna finns det dessutom andra bestämmelser som är av betydelse i detta sammanhang såsom Natura 2000-områden, stora opåverkade områden och ekologiskt särskilt känsliga områden.

Det är i således i första hand kommunen som tar ställning till vilka natur- och friluftsområden som ska bevaras. När det gäller områden som är av riksintresse bevakar Länsstyrelsen att dessa beaktas. Riksintressena kan avse både bevarandeintressen som naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård som nyttjandeintressen som vägar, järnvägar och hamnar. Länsstyrelsen ska även se till att det sker en samordning mellan kommuner. Särskilt i en storstadsregion finns det många grönområden som är betydelsefulla för fler än en kommun.

Kommunerna har genom sitt planmonopol möjlighet att styra bebyggelsen och andra exploateringsintressen bort från värdefulla områden. Om en kommun har pekat ut värdefulla natur- eller friluftsområden i sin översiktsplan väger det tungt vid en prövning mot eventuella exploateringsanspråk. Översiktsplanen är ett viktigt beslutsunderlag inte bara för kommunen utan även för alla andra myndigheter och även vid överprövning av beslut. Om ett område är utpekad som rekreationsområde eller skyddsvärt på grund av höga naturvärden i översiktsplan får allmänheten och andra aktörer vetskap om kommunens avsikter med området och eventuella förväntningar om exploatering kan hållas tillbaka. Översiktsplanen kan dock inte styra pågående markanvändning såsom hur areella näringar påverkar områden, vilket är en viktig skillnad mot detaljplaner och områdesskydd enligt miljöbalken.

Översiktsplanerna i länet, aktualitet och hur de behandlar grönstrukturfrågorna behandlas i ett avsnitt längre fram.

Naturområden i detaljplaner

Genom detaljplaner kan markanvändningen regleras inom naturområden och parker så att bland annat bebyggelse och annan exploatering inte tillåts. I en detaljplan ges en samlad bild av markanvändningen och av hur miljön avses förändras eller bevaras. I en detaljplan ska det ske en heltäckande lämplighets-

bedömning som innefattar en avvägning mellan allmänna och enskilda intressen och en detaljplan har vissa rättsverkningar för kommunen och enskilda.

Det är i första hand naturområden och parker i anslutning till sammanhållen bebyggelse som vanligen detaljplaneläggs. Områdena ska redovisas som allmän plats. Kommunen kan i detaljplan besluta att marklov krävs för trädfällning och skogsplantering. Även schaktning och fyllning är tillståndpliktigt inom detaljplan. För kulturhistorisk särskilt värdefulla områden/parker kan även skyddsbestämmelser för växtligheten utfärdas. I Boverkets handbok ”Gröna områden i planering” redovisas närmare hur detaljplaneinstrumentet kan utnyttjas.

Områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen är ett komplement till översiktsplanen och används inom områden utanför detaljplan för att reglera mark- och vattenanvändning samt bebyggelsemiljöns egenskaper. Kommunen får dock inte genom områdesbestämmelser avsätta områden för friluftsliv eller skydd för särskilda naturvärden. Man ska då istället använda sig av 7 kap. miljöbalken och förordna om natur- eller kulturresevat.

Reservat

I miljöbalken finns bestämmelser om områdesskydd. När det gäller tätortsnära natur är det främst bestämmelserna om kulturresevat och kulturresevat som har stor betydelse.

Naturresevat får bildas med syfte att skydda ett områdes naturvärden eller tillgodose mark för friluftslivet. Syftet kan också vara att återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer. *Kulturresevat* får bildas i syfte att bevara värdefulla kulturpräglade landskap. Också kulturmiljöer kan skyddas i naturresevat och värdefull natur i kulturresevat – det är huvudsyftet som är avgörande. Regelverket är i övrigt lika mellan skyddsformerna. Kulturresevat är en relativt ny skyddsform som kom med miljöbalkens införande 1999. Det finns ännu inga kulturresevat i Stockholms län.

Reservat får bildas av länsstyrelsen eller kommunen. Samma lagstiftning gäller och kommunala och statliga resevat är därmed ett lika starkt skydd.

För varje resevat anges ett syfte som närmare utvecklar skälen till att området skyddas. Varje resevat har också särskilda skyddsbestämmelser, föreskrifter, som är olika för olika resevat beroende på vad man vill skydda i området. I vissa områden kan till exempel skogsbruk bedrivas och vissa anläggningar tillkomma, medan det i andra resevat är ett striktare skydd. Bevarandesyftet avgör. Det finns också föreskrifter som reglerar allmänhetens vistelse i området. Till reservaten hör också en skötselplan som redovisar hur området ska skötas för att värdena ska bibehållas eller utvecklas. Om resevat innebär så stora restriktioner för markägaren att pågående markanvändning avsevärt försvåras, kan denne få ersättning vid bildandet.

En skillnad mot detaljplaner är att resevat generellt är svårare att upphäva. För upphävande av resevat krävs synnerliga skäl, vilket är mycket starka skäl en-

ligt lagstiftaren. Meningen är att skyddet ska vara långsiktigt. Samtidigt kan verksamheter och anläggningar ofta få tillkomma också i ett reservat. Avgörande är att syftet inte urholkas. Om ett upphävande är motiverat finns krav på kompensationsåtgärder.

Finansiering av reservatsbildning och förvaltning

Huvudregeln är att beslutande myndighet står för finansiering av såväl skyddet som reservatsförvaltningen om inga andra överenskommelser kan göras. Staten finansierar naturreservatsbildning – ersättningar till markägare eller köpeskillingar - genom Naturvårdsverkets anslag för reservat. Reservatsförvaltningen i statliga reservat finansieras genom Naturvårdsverkets anslag för skötsel av reservat. När det gäller skötsel är det dock inte ovanligt att andra aktörer, såsom en kommun eller Skärgårdsstiftelsen, påtar sig finansiering av skötseln på egen mark. De statliga kulturreservaten finansieras genom Riksantikvariämbetet.

På motsvarande sätt finansierar kommunen ersättningar, köpeskillingar och förvaltning av egna reservat. Det finns dock möjligheter till statlig delfinansiering.

Kommuner och till exempel naturvårdsstiftelser har länge kunnat söka statsbidrag för inköp av mark eller markägarersättningar vid reservatsbildning. Möjligheten har dock inte utnyttjats särskilt mycket och har möjligen inte varit så välkänd. En vanlig statlig delfinansiering har varit 50 procent, men beslut fattas av Naturvårdsverket i varje enskilt fall.

I regeringsskrivelsen *En samlad naturvårdspolitik* aviserar regeringen en särskild programsatsning för kommunal naturvård (Skr. 2001/02:173 s. 47). Programmet – som avses starta 2004 - avser att ge kommuner möjlighet att söka delfinansiering för olika lokala naturvårdsprojekt. Som exempel nämns såväl skydd av områden som vård och förvaltning av natur och åtgärder för att förbättra förutsättningar för naturvård.

Vissa andra områdesskydd

Också andra typer av områdesskydd har betydelse för den tätortsnära naturen. Strandskyddet omfattar 100 meter både på land och i vatten och är vid kusten och Mälaren ofta utvidgat till 300 meter på land. I ett strandskyddsområde gäller bland annat att nya byggnader och anläggningar inte får uppföras.

Natura 2000 är ett nätverk av skyddade områden inom EU med syfte att i varje del av unionen bevara naturtyper och djur- och växtarter av gemensamt intresse för hela EU. I områden som är angivna som Natura 2000-områden krävs särskilt tillstånd för att utföra åtgärder som kan skada naturmiljön. Det innebär att också dessa områden har ett skydd, även om många redan är eller kommer att bli reservat.

Också biotopskyddsområden på skogsmark kan nämnas i sammanhanget. De kan bildas av Skogsvårdsstyrelsen och berör mindre områden upp till cirka fem hektar. Biotopskyddsområden avsätts för att bevara områdenas naturvärden.

Nationalstadsparken

Landets hittills enda nationalstadspark omfattar området Ulriksdal-Haga-Brunnsviken och Djurgården. Området är skyddat enligt särskilda bestämmelser i 4 kap 7 § miljöbalken, och representerar en unik blandning av storstadens kulturbebyggelse, parklandskap och natur. Utmärkande för området är de kungliga slottsmiljöer som under århundraden präglat landskap och bebyggelse.

Inom Nationalstadsparken får ny bebyggelse och nya anläggningar komma till stånd och andra åtgärder vidtas endast om det kan ske utan intrång i parklandskap eller naturmiljö och utan att det historiska landskapets natur- och kulturvärden i övrigt skadas.

Länsstyrelsen har regeringens uppdrag att genom samråd med berörda fastighetsförvaltare, myndigheter och kommuner se till att det samarbete som behövs inom Nationalstadsparken får lämpliga former.

Frågor som rör nationalstadsparken tas upp i detta program endast när det gäller frågan om reservatsskydd för Norra och Södra Djurgården.

2.5 Regionplanen och den tätortsnära naturen

I Regional utvecklingsplan 2001 för Stockholmsregionen (RUF) beskrivs vad som behöver göras för att möta den tillväxt av regionen som väntas ske inom olika områden under de kommande 30 åren. Den utgör underlag för kommunernas planering men också för statliga organ och andra parter agerande.

Stockholmsregionen växer starkt både vad gäller befolkning och ekonomi. Bostadsbyggandet och utbyggnad av trafiksystemet har hittills inte skett i motsvarande takt. Regionen förväntas expandera ytterligare de närmaste 30 åren. Sammantaget förväntas detta innebära en ökad efterfrågan på mark för såväl bebyggelse som infrastruktur som i form av vägar och spår.

Den övergripande visionen för Stockholmsregionen är en långsiktigt hållbar utveckling med social och ekologisk balans. Tre grundläggande mål har lagts fast i RUF för regionens utveckling:

- Internationell konkurrenskraft
- Goda och jämlika levnadsvillkor
- Långsiktigt hållbar livsmiljö

Arbetet med den regionala utvecklingsplanen har bedrivits under flera år i nära samverkan med kommuner, regionala organ och organisationer. Samsyn är ett ledord i den regionala utvecklingsprocessen.

Planen vann laga kraft i november 2002 och gäller i sex år, det vill säga till november 2008. Arbetet har avgränsats till frågor där en gemensam handlingsinriktning är särskilt viktig och där regionens aktörer uttryckt önskemål

om att gemensamt gå vidare. Den regionala grön- och blåstrukturen är några av dessa frågor.

Den regionala grönstrukturens tio gröna kilar ingår i RUFSS. I planen finns en uttalad inriktning att

- Främja och utveckla grönstrukturens värden och funktioner
- Utveckla bättre planeringsunderlag och verktyg
- Etablera nätverk för mellankommunal samordning
- Uppmärksamma betydelsen av en insiktsfull förvaltning och skötsel i planeringen

Den i RUFSS utpekade grönstrukturen är vägledande för kommunernas arbete på lokal nivå. Bevarandet och utvecklingen av de gröna kilarnas värden och funktion är beroende av kommunernas vilja och ambitionsnivå. Länets 26 kommuner har därför en central roll i utvecklingsarbetet med den regionala grönstrukturen och det är viktigt att det finns en samsyn både mellan de olika kommuner och mellan kommunerna och den regionala/nationella nivån.

Under 2005 avses RUFSS aktualitetsförklaras. Det innebär en prövning av om sakfrågorna fortfarande bedöms ha en full aktualitet. Resultatet av detta uppdrag och genomförande av förslagen ligger i linje med det regionala grönstrukturarbetet och kommer att kunna ingå i aktualitetsprövningen.

2.6 Den tätortsnära naturen i översiktsplanerna

De flesta av länets kommuner har aktuella översiktsplaner

Hälften av länets kommuner har en ny antagen översiktsplan och ytterligare några kommuner kommer att anta sina nya översiktsplaner under 2003. Några kommuner därutöver har påbörjat en revidering av gällande översiktsplaner men ännu inte tagit fram planförslag. Flera kommuner arbetar dessutom med fördjupningar av sina översiktsplaner för tätortsområdena. Den tidigare generationens översiktsplaner var från början av 1990-talet och har därmed hunnit bli cirka tio år gamla.

I samrådet kring översiktsplanerna förs det en bred diskussion med politiker och medborgare om var man bör bygga ut och vilka områden man bör spara för rekreation eller för att områdena har speciella natur- och kulturvärden. Olika värden och intressen vägs mot varandra. Man kan således konstatera att i flertalet av länets kommuner har man nyligen haft dessa frågor uppe på den politiska dagordningen. Att översiktsplanerna är så aktuella har varit mycket gynnsamt för uppdraget. Flertalet kommuner har härigenom haft aktuella ställningstagandena att utgå ifrån.

De nya översiktsplanerna är bättre förankrade

Processen för den andra generationens översiktsplaner har i flera kommuner sett annorlunda ut än för den tidigare planeringsomgången. Flera kommuner har först tagit fram ett program för översiktsplanen där man diskuterar inriktningen av planarbetet och vilka frågor som bör prioriteras i översiktsplanen. Man har satsat på att gå ut till medborgare, intresseorganisationer och olika partipolitiska grupper. Dessa översiktsplaner har därigenom goda förutsättningar att bli väl förankrade hos såväl politiker som medborgarna än tidigare planer. Detta är viktigt för efterlevnaden och genomförandet av planen.

Grönstrukturen behandlas i alla nya översiktsplaner

Grönstrukturfrågorna har överlag fått en mer seriös och ingående behandling i den andra generations översiktsplaner än i tidigare planer. I översiktsplanerna redovisas inte bara olika värdefulla områden som ska bevaras. Även ”grönstrukturen” i kommunen och olika områdens inbördes samband har uppmärksammats och beaktats. Många kommuner har även grönplaner som utgör grunden för ställningstagandena i översiktsplanen. I samtliga nya översiktsplaner redovisas den regionala grönstrukturen utifrån regionplanen som ett underlag för de kommunala övervägandena och de kommunalt viktiga grönområden bedöms utifrån ett regionalt perspektiv.

Några kommuner, som till exempel Stockholm, har i översiktsplanen även redovisat för Stockholms viktiga områden i angränsande kommuner. De mellankommunalt viktiga grönområdena har särskilt uppmärksammats i programmet. Det gäller i stor utsträckning områden som ligger i anslutning till kommungränserna, men även andra områden kan vara av stor regional betydelse.

2.7 Miljömålen och den tätortsnära naturen

Nationella miljö kvalitetsmål

Målstyrning är numera en av de viktigaste ingredienserna i den nationella miljöpolitiken. 1999 fastställde riksdagen femton övergripande nationella miljö kvalitetsmål som klargör vilket miljö tillstånd som ska uppnås inom en generation, och 2001 tillkom ett antal delmål vars roll är att ange inriktning och tidsperspektiv i miljöarbetet.

Regionala miljömål

För Stockholms län finns en bred uppsättning regionala miljömål i Miljövårdsprogram 2000 för Stockholms län. Målen har en god regional förankring genom att Miljövårdsprogrammet utarbetades gemensamt av och beslutades av Länsstyrelsen, Landstingets regionplane- och trafiknämnd samt Kommunförbundet Stockholms län (KSL).

Miljömålen behandlar tätortsnära natur

Frågor om grönstruktur och tätortsnära natur behandlas i såväl de nationella som de regionala miljömålen. Här ges viktiga exempel på mål som avser dessa frågor.

Ett delmål för det nationella miljökvalitetsmålet *God bebyggd miljö* lyder ”Senast år 2010 skall fysisk planering och samhällsbyggande grundas på program och strategier för hur grön- och vattenområden skall bevaras och utvecklas...”. Föreliggande program kan ses som ett led att uppfylla miljömålen, vilket framgår av regeringens uppdrag.

Enligt Miljövårdsprogrammet är ett av målen på regional nivå att Storstockholm ska ha en grönstruktur som långsiktigt ger människor tillgång till naturområden för friluftsliv och rekreation, och att särskild vikt ska läggas vid stora, strategiskt belägna naturområden. Helheten och sambanden inom strukturen bör särskilt beaktas enligt målet, och de delar av Storstockholm som lider brist på naturområden för rekreation behöver uppmärksammas.

Andra mål som behandlar skydd av värdefulla områden är till exempel delmål för *Levande sjöar och vattendrag* som anger att minst hälften av de värdefulla natur- och kulturmiljöer som behöver skydd i anslutning till sjöar och vattendrag ska ha ett långsiktigt skydd till år 2010. Det regionala målet för *Levande skogar* anger att arealen skyddad skog i länet inom en 20-årsperiod har ökat från nuvarande 1,5 procent till fem procent av den produktiva skogsmarken.

Flera av målen rör också frågor om förvaltning av de skyddsvärda områdena för att deras kvaliteter ska kunna bibehållas. Ett delmål under miljökvalitetsmålet *Ett rikt odlingslandskap* säger att senast 2010 ska samtliga ängs- och betesmarker bevaras och skötas så att värdena bevaras. I Miljövårdsprogrammet för länet är ett mål att kulturhistoriskt värdefulla spår av agrar verksamhet ska bevaras genom lämplig skötsel.

2.8 Skyddad natur i Stockholmsregionen idag

Inom en radie av 30 kilometer från Stockholms centrum finns idag 48 naturreservat och 1 nationalpark. Dessa skyddade områden har en landarea av drygt 19 000 hektar, vilket är nio procent av den totala landarean i 30-kilometerszonen.

Under senare delen av 1960-talet och 1970-talet började de första något större naturområdena i Stockholmsregionen skyddas med syfte att bevara områden för rekreation och friluftsliv. Bland reservat som bildades under den perioden kan nämnas Rävsta naturreservat i Sigtuna kommun och Lejondals naturreservat i Upplands-Bro kommun. Från slutet av 1970-talet och in på 1980-talet skyddades flera större naturområden såsom Järvafältet i Järfälla och Sollentuna och Tyresta naturreservat i Haninge (Tyresta blev senare nationalpark).

Under 1990-talet har skyddet av naturområden tagit fart. Kommunerna gavs från 1986 möjlighet att bilda kommunala reservat samtidigt som den strategiska grönstrukturplaneringen lyftes fram i och med Regionplane- och trafikkontorets arbete med planeringsunderlag. Av de 48 reservaten i 30-kilometerszonen är hela 22 kommunala reservat som alla har tillkommit sedan 1990. Bland de kommuner som skyddat många eller stora områden kan nämnas Nacka, Huddinge, Järfälla, Södertälje och Stockholm.

En förteckning och karta över befintliga reservat finns i bilaga 2.

3. Förslag till skydd av tätortsnära natur

3.1 Programmets förslag

Programmets syfte

Programmets syfte är att vara ett underlag för Länsstyrelsen, Landstinget i sin roll som regionplaneorgan, kommunerna och andra aktörer i det fortsatta arbetet med att skydda den tätortsnära naturen.

Programmets områden

Programmet innehåller utpekade områden som föreslås få ett skydd som reservat (naturreservat eller kulturresevat) enligt miljöbalken. En översikt över områdena finns i vidstående tabell. Därefter följer kartor. Områdesbeskrivningar finns i bilaga 1.

Huvudsyftet för de områden som utpekats är att dessa ska skyddas mot framtida exploateringar. Något ställningstagande om detaljerna för varje enskilt område görs inte i detta program. Det är frågor som får tas upp i samband med genomförandet. Nuvarande markanvändning har i de flesta fall stor betydelse för bibehållandet av områdenas värden och bedöms kunna fortgå. I de fall pågående markanvändning begränsas kan ekonomisk kompensation bli aktuell.

Utredningsområden

När det gäller vissa värdefulla områden som har diskuterats i uppdraget har varken Länsstyrelsen eller respektive kommun nu kunnat ta ställning till frågan om skydd. Sådana områden har i vissa fall angivits som utredningsområden, där frågan om skydd ytterligare ska utredas. För utredningsområdena finns således inget ställningstagande. (Se s. 42)

Avgränsningarna

Varje område har avgränsats på en översiktskarta. Det ska poängteras att avgränsningarna är översiktligt gjorda och måste i de flesta fall utredas vidare. Detta sker när genomförandet påbörjas och områden kan således bli både större och mindre.

Vem som genomför reservatsbildningen

För varje område har det angivits vem som står för genomförandet. Antingen Länsstyrelsen eller en kommun är möjliga beslutsmyndigheter. Det innebär att antingen Länsstyrelsen eller kommunen har tagit på sig rollen att genomföra skyddet inom ramen för detta program. I något fall anges Länsstyrelsen alternativt kommunen.

Förvaltare

Reservatsförvaltare har också angivits för varje område. Med detta avses huvudman för reservatsskötseln, de åtgärder som hänger ihop med området som reservat. Markägarens förvaltning av sin fastighet avses inte med detta.

Tidsplan

Tidsperspektivet för programmet är tio år. Programmet har delats in i två perioder, en tidig, 2004-2006, och en sen, 2007-2013. Områdena i programmet har förts till någon av tidsperioderna.

Övriga planeringsförutsättningar

För vissa områden gäller särskilda planeringsförutsättningar som måste uppmärksammas och beaktas vid genomförandet av ett naturskydd (se också kommentarer till tabellen i avsnitt 3.2 samt områdesbeskrivningarna i bilaga 1.) Det kan gälla att hänsyn måste tas till olika typer av infrastruktur som till exempel till planerade nationella och regionala vägar och spår så att dessa kan komma till stånd även om ett område blir reservat. Förutsättningarna för trafiksystemets utbyggnad, funktionalitet och samspel med bebyggelsen behöver uppmärksammas.

Flera av de föreslagna reservatsområdena berör även områden som är av riksintresse för totalförsvaret. Detta behöver inte innebära någon intressekonflikt eftersom avgränsningen av försvarets intresseområden har gjorts så stora att de militära anläggningar som är hemliga inte ska gå att lokalisera. Om naturskyddet är förenligt med försvarets intressen får prövas i varje enskilt ärende. I ett par fall har Länsstyrelsen, respektive regionplaneorganet Landstinget och berörd kommun, olika uppfattning om ett område ska användas för bebyggelse eller bli reservat.

Områdena kan även beröras av olika typer av ledningar för teknisk försörjning. Detta framgår ofta av översiktsplanerna och har inte tagits upp särskilt i områdesbeskrivningarna. Det kan exempelvis gälla anläggningar för fjärrvärme, vatten och avlopp och kraftledningar. När det gäller naturgasledningar pågår utredningar om ett nytt regionalt ledningsnät och många områden berörs av dessa förslag till nya sträckningar. Nätet har dock ännu inte lagts fast och har därför inte tagits med i områdesbeskrivningarna. En naturgasledning går oftast att förena med friluftslivets intressen samtidigt som andra bevarandeintressen bör kunna tillgodoses vid den detaljerade planeringen av en ledningssträckning. Dessa frågor får därför uppmärksammas vid genomförandet av naturskyddet för respektive område.

I RUFS 2001 anges inriktning för den framtida markanvändningen. Plankartan visar olika kategorier av markanvändning, där några kategorier är av sådan karaktär att ett föreslaget naturreservat kan innebära en begränsning för den i planen föreslagna markanvändningen. Detta har då redovisats i områdesbeskrivningarna i bilaga 1. Dessa kategorier är förutom olika slag av infrastruktur som nämns ovan:

- Regional stadsbygd med utbyggnadspotential. Det är områden med goda kollektivtrafiklägen som bör ges en så hög bebyggelsetäthet att läget kan utnyttjas effektivt.
- Regionala terminaler, anläggningar och verksamheter med tunga transporter.

Foto: Mattias Jansson

3.2 Översikt över programmets områden

Förklaring till tabellen

Se även avsnitt 3.1 för kommentarer samt bilaga 1 med områdesbeskrivningar

Nr	områdesnummer, se områdeskartor
Storlek	landareal
Genomförs av	ansvarar för genomförandet av reservatet (beslutsmyndighet)
Kn	kommun
Lst	Länsstyrelsen
Reservatsförvaltare:	den som ansvarar för och finansierar reservatsförvaltningen – vid sidan om markägarens/brukarens förvaltning
Genomförs period:	period 1 = 2004-2006, period 2 = 2007-2013

Nr	Kommun/område	Storlek, hektar (ca)	Genomförs av	Föreslagen reservatsförvaltare	Markägare	Genomförs period	Anm. (se nedan)
Botkyrka kommun							
1	Lida-Getaren	1200	Lst	Botkyrka kn, Sthlms stad	Sthlms stad, Botk kn, enskilda	2	A
2	Hacksjön	240	Lst	Sthlms stad	Sthlms stad	2	
3	Svartkällsskogen	20	Kn	Kn	Enskild	1	
4	Brosjöarna	130	Kn	Kn	Kn	2	
Danderyds kommun							
5	Rinkebyskogen - Sättra ängar	400	Kn	Kn	Kn, Sveaskog, Svenska kyrkan	2	B
6	Ekebysjön	50	Kn	Kn	Kn	2	
Ekerö kommun							
7	Asknäsviken	2	Lst	Lst	Enskilda	1	
8	Lövön-Kärsön	2100	Lst		Staten, Svenska kyrkan	2	C
9	Jungfrusundsåsen	190	Kn	Kn	Kn, NCC	2	
10	Ekebyhov	40	Kn	Kn	Kn	2	
Haninge kommun							
11	Gälö	1600	Lst	Skärgårdsst	Skärgårdsst	1	
48	Hanveden	500	Lst	Sthlms stad	Sthlms stad	2	
70	Kolartorp	2	Lst	Lst	Enskild	1	
Huddinge kommun							
12	Trångsunds herrgård	60	Kn	Kn	Kn	1	
13	Flemingsbergsskogen	850	Kn	Kn	Kn, enskild	1	D
14	Kynäsberget	50	Kn	Kn	Huddinge kn, Sthlms stad, enskild	2	
Järfälla kommun							
15	Igelbäcken	60	Kn	Kn	Kn	1	E
Lidingö kommun							
16	Kottlasjön	25	Kn	Kn	Kn	1	
17	Elfvik	80	Kn	Kn	Kn	1	

Nr	Kommun/område	Storlek, hektar (ca)	Genomförs av	Föreslagen reservatsförvaltare	Markägare	Genomförs period	Anm. (se nedan)
Nacka kommun							
18	Erstavik	1950	Lst		Enskild	2	
19	Nacka friluftsområde	650	Kn	Sthlms stad	Sthlms stad	1	
20	Nyckelviken	40	Kn	Kn	Kn	1	
21	Skarpnäs	250	Kn	Kn	Kn	1	
22	Gärdesudden	10	Kn	Kn	Kn	1	
23	Aborrträsk	25	Kn	Kn	Kn	1	
24	Svärdsö	50	Kn	Kn	Kn	1	
25	Tollare	90	Kn	Kn	Kn	2	
26	Trollsjön	20	Kn	Kn	Kn	1	
27	Tattby	20	Kn	Kn	Kn	1	
62	Långsjön	20	Kn	Kn	Kn	1	
Salems kommun							
28	Lindängen	25	Lst	Lst	Sthlms stad	1	
29	Ersboda	5	Kn	Kn	Kn	2	
30	Garnudden	50	Kn	Kn	Sthlms stad	1	
31	Nedre Söderby	30	Kn	Kn	Sthlm vatten	2	
Sigtuna kommun							
32	Rävsta	50	Kn	Kn	Kn	1	
33	Fysingen (avser även del i Upplands Väsby kommun)	300	Lst	Lst	Enskilda, Uppl V kn, landstinget	2	
34	Sköndalsskogen	40	Kn	Kn	Kn	1	F
Sollentuna kommun							
68	Rösjöskogen	200	Kn	Kn	Kn	1	G
69	Törnskogen	400	Kn	Kn	Kn, Sveaskog, HSB	1	H
Solna kommun							
35	Igelbäcken	130	Kn	Kn	Vasakronan, Fastighv, Svenska kyrkan, Solna kn	1	I
Stockholms kommun							
36	Kyrkhamn-Lövsta	130	Kn	Kn	Kn	1	
37	Grimstaskogen	250	Kn	Kn	Kn	1	J
38	Järva friområde	450	Kn	Kn	Kn	1	K
39	Norra Djurgården	400	Lst/kn		Staten	1	
40	Södra Djurgården	450	Lst/kn		Staten, kn	2	
41	Sätraskogen	250	Kn	Kn	Kn	1	L
42	Årstaskogen-Årsta holmar	80	Kn	Kn	Kn	1	
43	Älvsjöskogen	100	Kn	Kn	Svenska kyrkan	2	M
44	Nacka friluftsområde	150	Kn	Kn	Kn	1	
45	Flatenområdet	500	Kn	Kn	Kn	1	
46	Rågsveds friområde	100	Kn	Kn	Kn	2	
47	Fagersjöskogen	100	Kn	Kn	Kn	2	N
Sundbybergs kommun							
49	Igelbäcken	140	Kn	Kn	Kn, Vasakronan	1	O
Södertälje							
50	Talbyskogen	30	Kn	Kn	Enskild	1	
51	Moraåns dalgång	80	Kn	Kn	Kn, enskild	1	P
Tyresö kommun							
52	Klövberget	40	Kn	Kn	Kn	1	
53	Dyviks lövängar	15	Kn	Kn	Kn	1	

Nr	Kommun/område	Storlek, hektar (ca)	Genomförs av	Föreslagen reservatsförvaltare	Markägare	Genomförs period	Anm. (se nedan)
Täby kommun							
54	Täby prästgård-Skogberga	100	Lst	Lst	Staten, Täby kn	1	
Upplands Väsby kommun							
55	Vallensjö	20	Lst	Lst	Enskild	1	
56	Törnskogen	150	Kn	Kn	Sveaskog, enskild	1	H
57	Runsa	60	Lst	Lst	Enskild	2	
33	Fysingen - se Sigtuna kommun						
Upplands-Bro kommun							
58	Rösaring	80	Lst	Lst	Svenska kyrkan, landstinget	2	
71	Frölunda	65	Kn	Kn	Kn	1	
Vallentuna							
59	Exerman-Hersby (avser även del i Österåkers kommun)	70	Kn	Kn	Enskild	1	
60	Vadadalen	190	Lst	Lst	Enskild, Sthlms stad, Svenska kyrkan	2	
61	Lindholmens gård	210	Lst	Lst	Sthlms stad	2	
Vaxholm							
63	Bogesundslandet	3000	Lst	Fastighv	Staten	1	
64	Västra Kullön	30	Kn	Kn	Kullön HB	1	
Värmdö							
65	Långviksträsk	300	Lst	Lst	Enskild, staten	1	
66	Sticklignsberg	140	Lst	Lst	Enskild	1	
Österåker							
59	Exerman-Hersby (se Vallentuna kn)						
67	Näsudden	30	Kn	Kn	LOs folkhögskola Runö	1	

Viktiga anmärkningar (se även bilaga 1 med områdesbeskrivningar)

- A Lida-Getaren. Avgränsningen ska anpassas till reservat för ny väg mellan vägarna 226-225.
- B Rinkebyskogen-Sättra ängar. Länsstyrelsen/RTK och kommunen har olika uppfattning om områdets avgränsning i öster. Det är av regionalt intresse att bibehålla en framtida utbyggnadsreserv i Danderydsberg. Länsstyrelsen/RTK anser att den östra delen av Rinkebyskogen inte bör låsas på lång sikt genom reservatsbildning utan att handlingsfriheten för en ev. framtida utbyggnad bör bevaras. Området är regionalt välbeläget och redovisat som regional stadsbyggd med utbyggnadspotential i RUFSS. I norra Rinkebyskogen anges i RUFSS markreservat för spårtrafik mellan Häggvik och Roslags Näsby samt Arningebanan.
- C Lovön-Kärsön. Ett reservat för "Effektivare nord-sydliga förbindelser" (riksintresse) passerar Lovön. Vägfrågan utreds f.n. av Vägverket. Vägsträckningen ska beaktas vid reservatsbildningen.

Statens fastighetsinnehav är föreslaget som "värdefull fastighet" enl. 16 § förordningen om statliga byggnadsminnen m.m. Denna fråga samordnas med reservatsbildningen.

Förslaget berör statens och Svenska kyrkans markinnehav, inte enskilda fastigheter. Formerna för reservat måste studeras närmare tillsammans med kommunen vad gäller bebyggelse, avgränsningar etc.

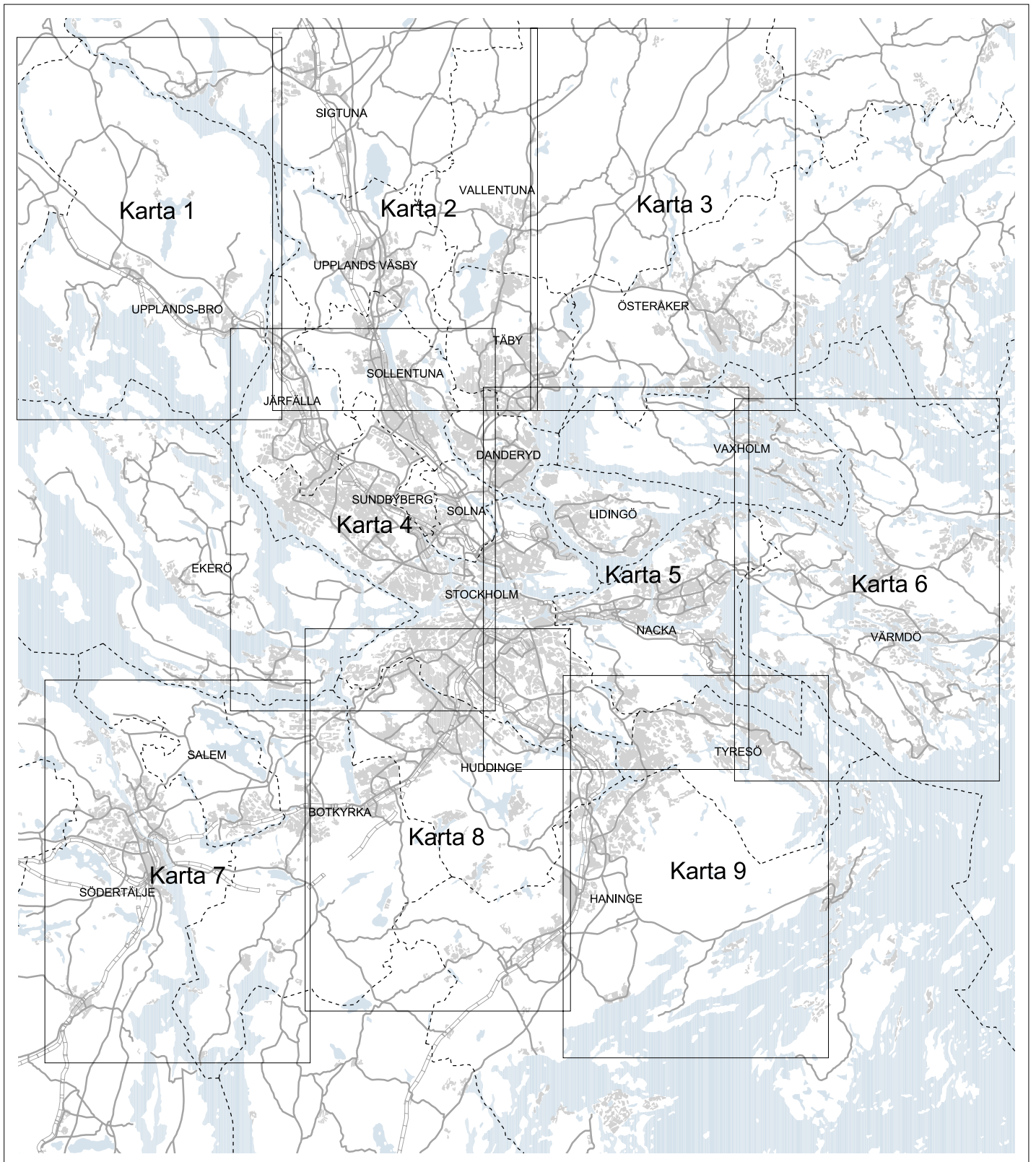
- D Flemingsbergsskogen. Vägreservat för Södertörnsleden, Haningeleden del 1, passerar genom området och ska beaktas vid reservatsbildningen.
- E Igelbäcken i Järfälla. Anpassning ska ske till vägreservat för "Effektivare nord-sydliga förbindelser", och ev. en tvärspår bana, tunnelbana samt exploateringen på Barkabyfältet som i RUFSS redovisas som regional stadsbygd med utbyggnadspotential.
- F Sköndalsskogen. Reservatet bör avvakta pågående arbete med fördjupad översiktsplan. Området anpassas till ev. flyttning av Märsta station, tvärförbindelse för kollektivtrafik samt ev. en järnvägsförbindelse för godstrafik till Arlanda.
- G Rösjöskogen. Naturreseptatet anpassas till markreservat för spårtrafik mellan Häggvik och Roslags-Näsby.
- H Törnskogen. Reservatet anpassas till Norrortsleden.
- I Igelbäcken i Solna. Reservatet får inte begränsa möjligheten att bredda E4:an eller stambanan.
- J Grimstaskogen. Ett reservat för "Effektivare nord-sydliga förbindelser" passerar området. Vägfrågan utreds f.n. av Vägverket. Vägsträckningen ska beaktas vid reservatsbildningen.
- K Järva friområde. Ett reservat för "Effektivare nord-sydliga förbindelser" passerar området. Vägfrågan utreds f.n. av Vägverket. Den vägsträckningen, Kymlingelänken, Akalla trafikplats, breddning av E18 samt ny tvärspår bana ska beaktas vid reservatsbildningen.
- L Sätterskogen. Ett reservat för "Effektivare nord-sydliga förbindelser" passerar området. Vägfrågan utreds f.n. av Vägverket. Vägsträckningen ska beaktas vid reservatsbildningen.
- M Älvsjöskogen. Området anpassas till utbyggnad av snabbspårväg syd.
- N Fagersjöskogen. Området anpassas till spårreservat vid Örbyleden. Reservatsavgränsningen anpassas till Högdalenverket.
- O Igelbäcken i Sundbyberg. Förslag till reservat har nyligen varit på remiss. Länsstyrelsen/RTK och kommunen har olika uppfattning om områdets avgränsning. Länsstyrelsen/RTK anser att man bör hålla öppet för ev. bostadsbebyggelse i Kymlinge, som har god kollektivtrafikförsörjning och ingår i en delregional stads-kärna med utbyggnadsmöjligheter enligt RUFSS.
Anpassas till Kymlingelänken samt tvärbana.
- P Moraåns dalgång. Området anges som regional stadsbygd med utbyggnadspotential enligt RUFSS. Alternativa sträckningar för en förbifart för riksväg 57 utreds för närvarande varav en alternativ sträckning kan beröra området.

Utredningsområden

Frågan om eventuellt skydd ska utredas vidare, se vidare avsnitt 3.1

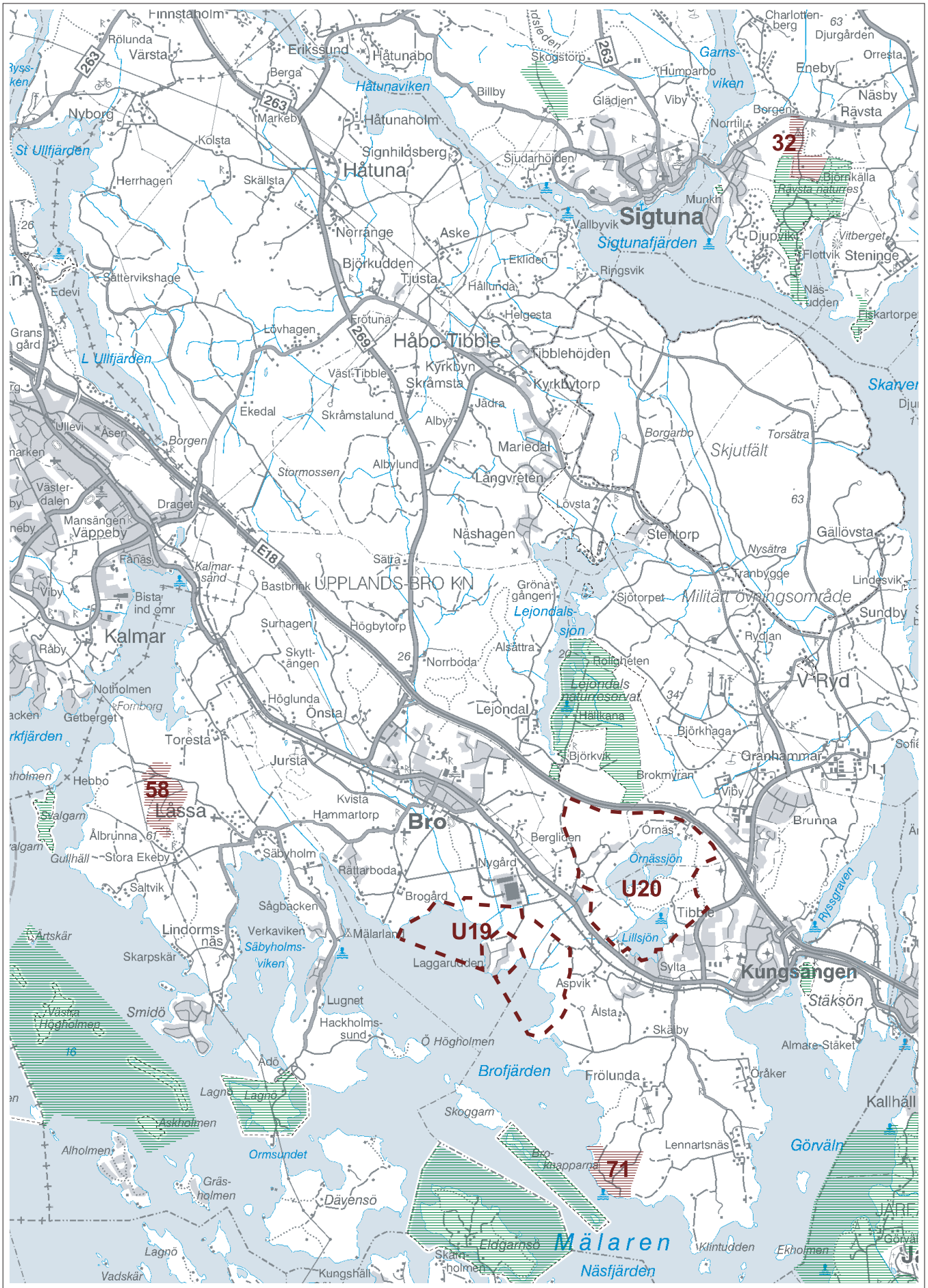
<i>Nr</i>	<i>Område</i>	<i>Kommun</i>	<i>Föreslaget av</i>
U9	Flottsbro	Botkyrka	Kn
U10	Vinterskogen	Botkyrka	Kn
U6	Rudan	Haninge	Kn
U7	Nordankärrsberget	Haninge	Kn
U8	Skutan	Haninge	Kn
U3	Flottsbro	Huddinge	Kn
U4	Kvarnsjön	Huddinge	Kn
U5	Lissmaåns dalgång	Huddinge	Kn
U14	Rudträsket	Huddinge	Lst
U1	Häradsallmänningsen-Ångsjö	Järfälla	Kn
U13	Steningedalen	Sigtuna	Kn
U18	Sköndalsskogen	Sigtuna	Kn
U2	Mörtsjöområdet	Täby	Kn
U23	Skålhamra kvighage	Täby	Kn
U19	Broängarna-Brovikarna	Upplands-Bro	Kn
U20	Lillsjön-Örnässjön	Upplands-Bro	Kn
U24	Björkby-Kyrkviken (utvidgn)	Vallentuna	Lst
U11	Farstalandet	Värmdö	Kn
U12	Storskogen	Värmdö	Kn
U15	Täljöviken	Österåker	Kn
U16	Träskmossen	Österåker	Kn
U17	Hackstaberget-Röllingby	Österåker	Kn
U21	Trastsjöskogen	Österåker	Kn
U22	Karsvreta träsk	Österåker	Kn

Bladindelning Områdeskartor

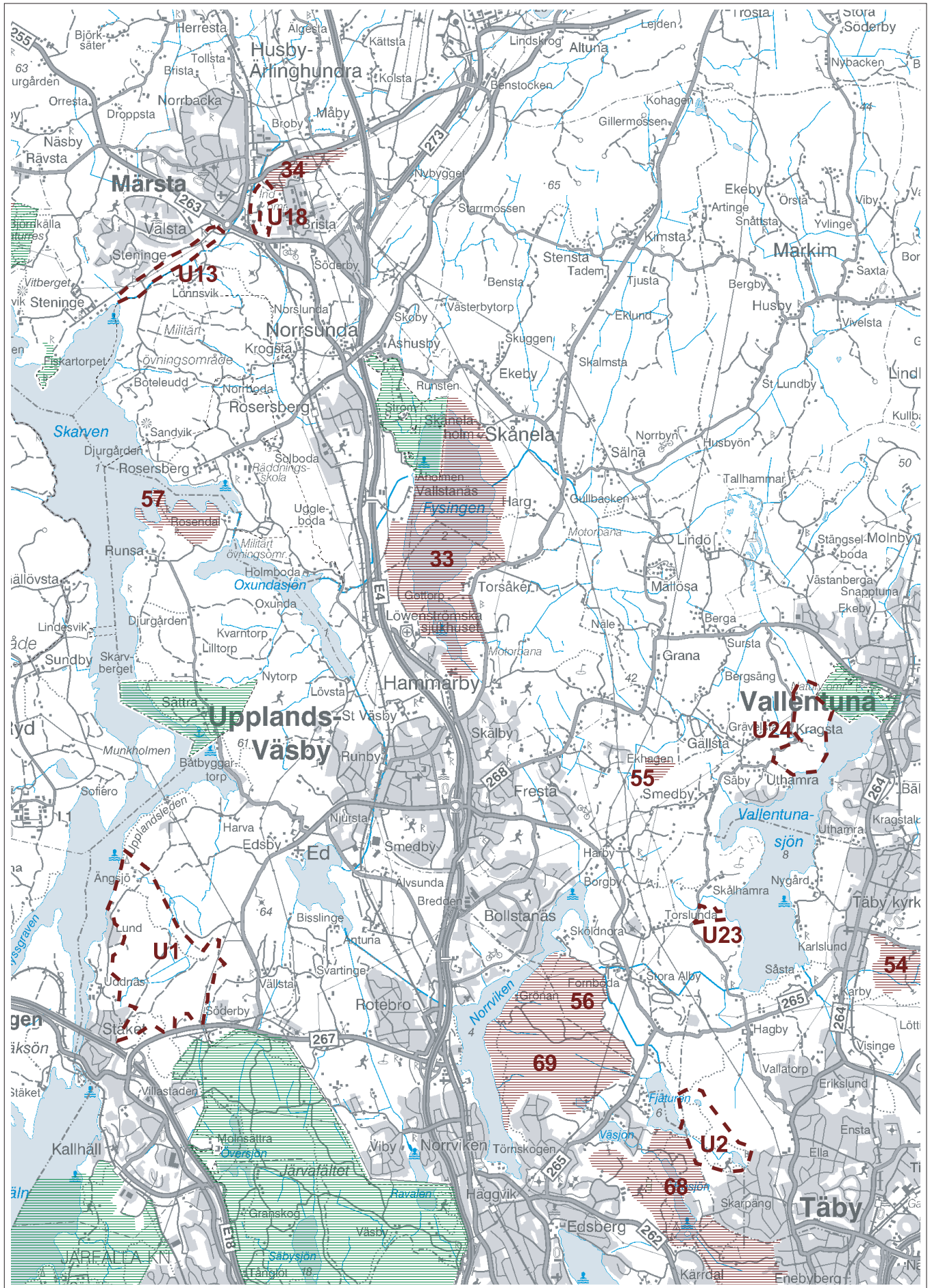
0 5 10 km

■ Bebyggelse
- - - Kommungräns

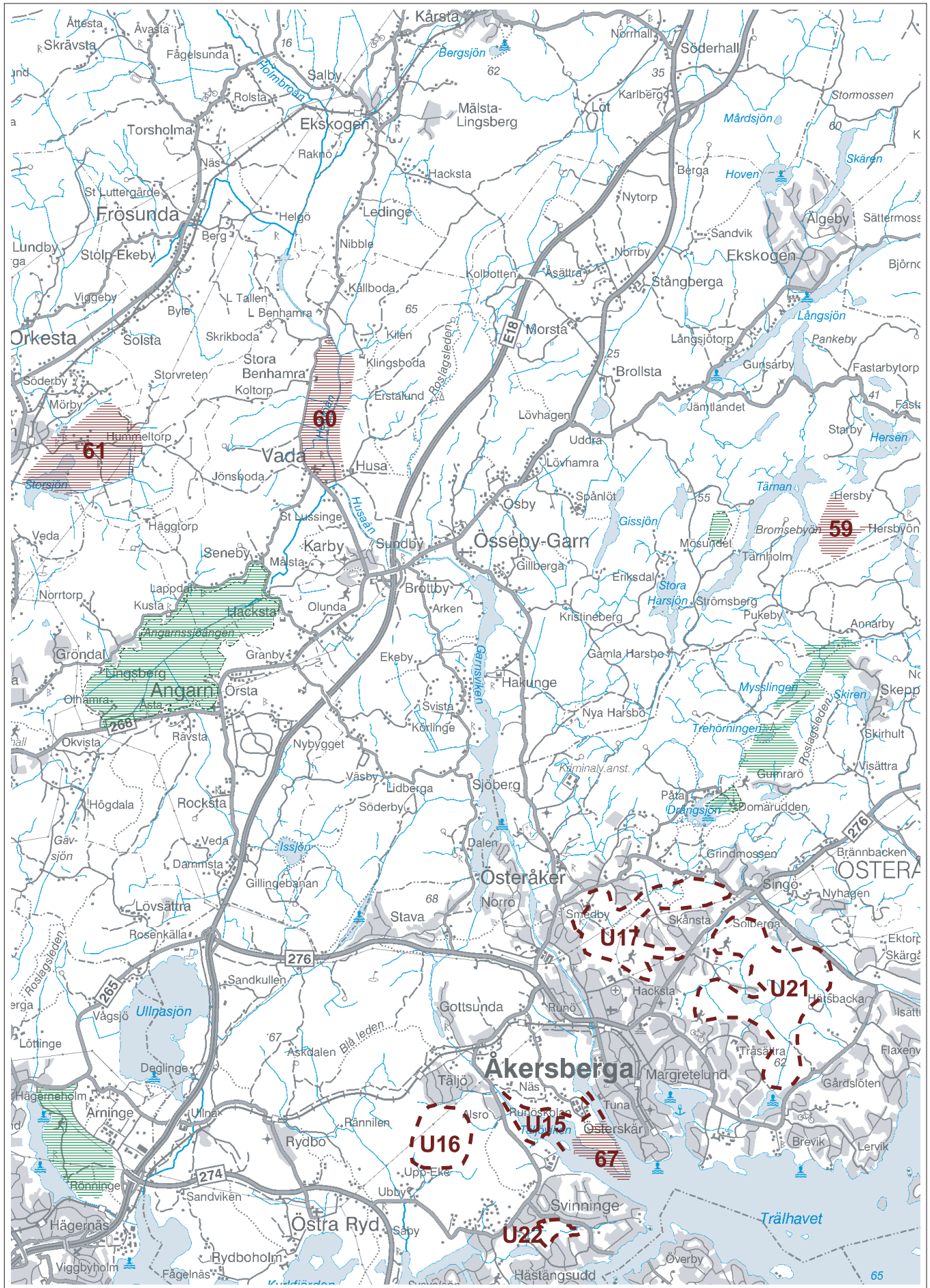
Karta 1
Upplands-Bro, Sigtuna (V)

- Föreslagna reservat
- Befintliga reservat/nationalpark
- Utredningsområde

Karta 2
Sigtuna (Ö), Upplands Väsby, Vallentuna (V)
Järfälla (N), Sollentuna (N), Täby (V)

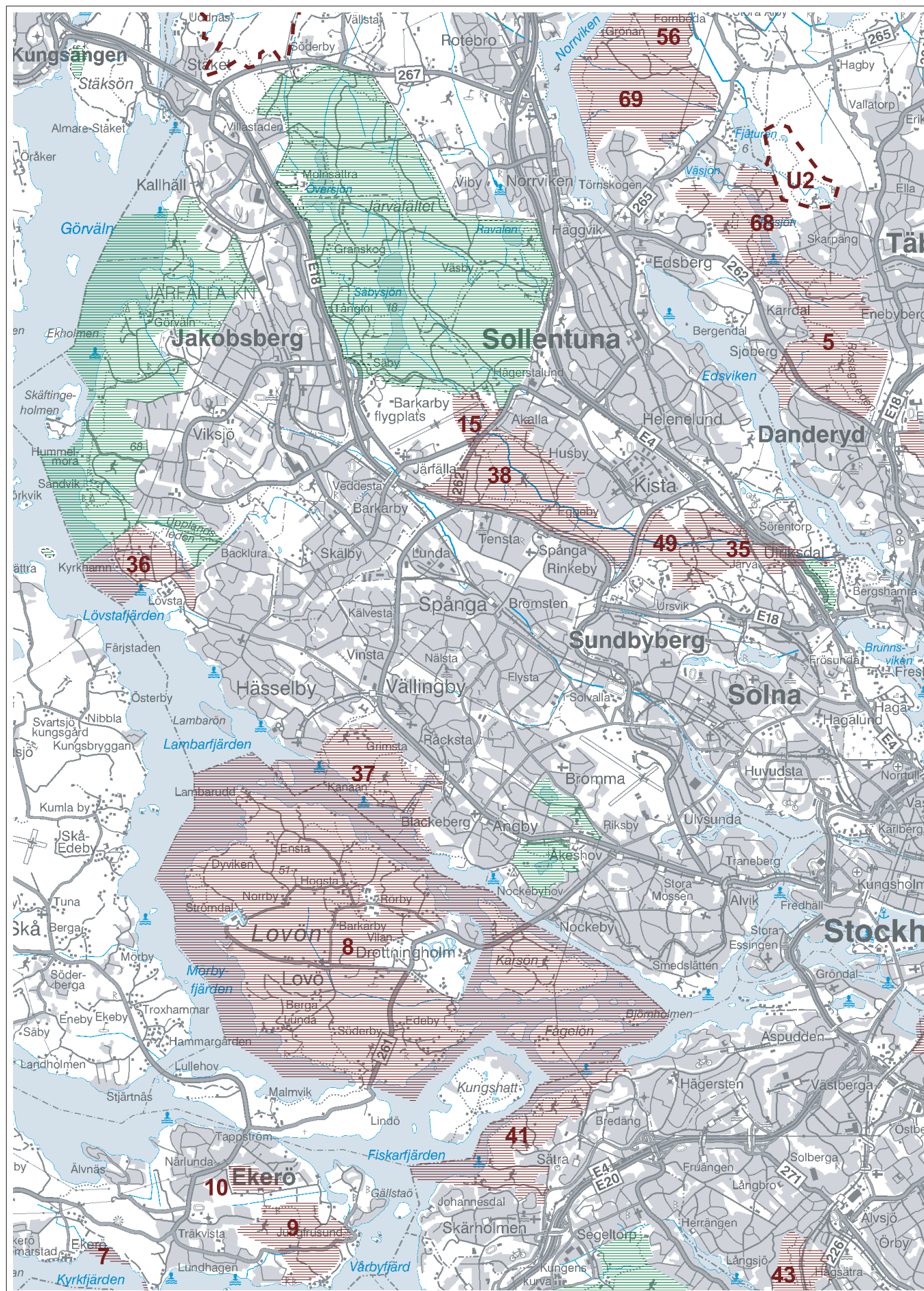
- Föreslagna reservat
- Befintliga reservat/nationalpark
- Utredningsområde

0 1 2 3 4 5 km

Karta 3
Vallentuna (Ö), Österåker, Täby (Ö)

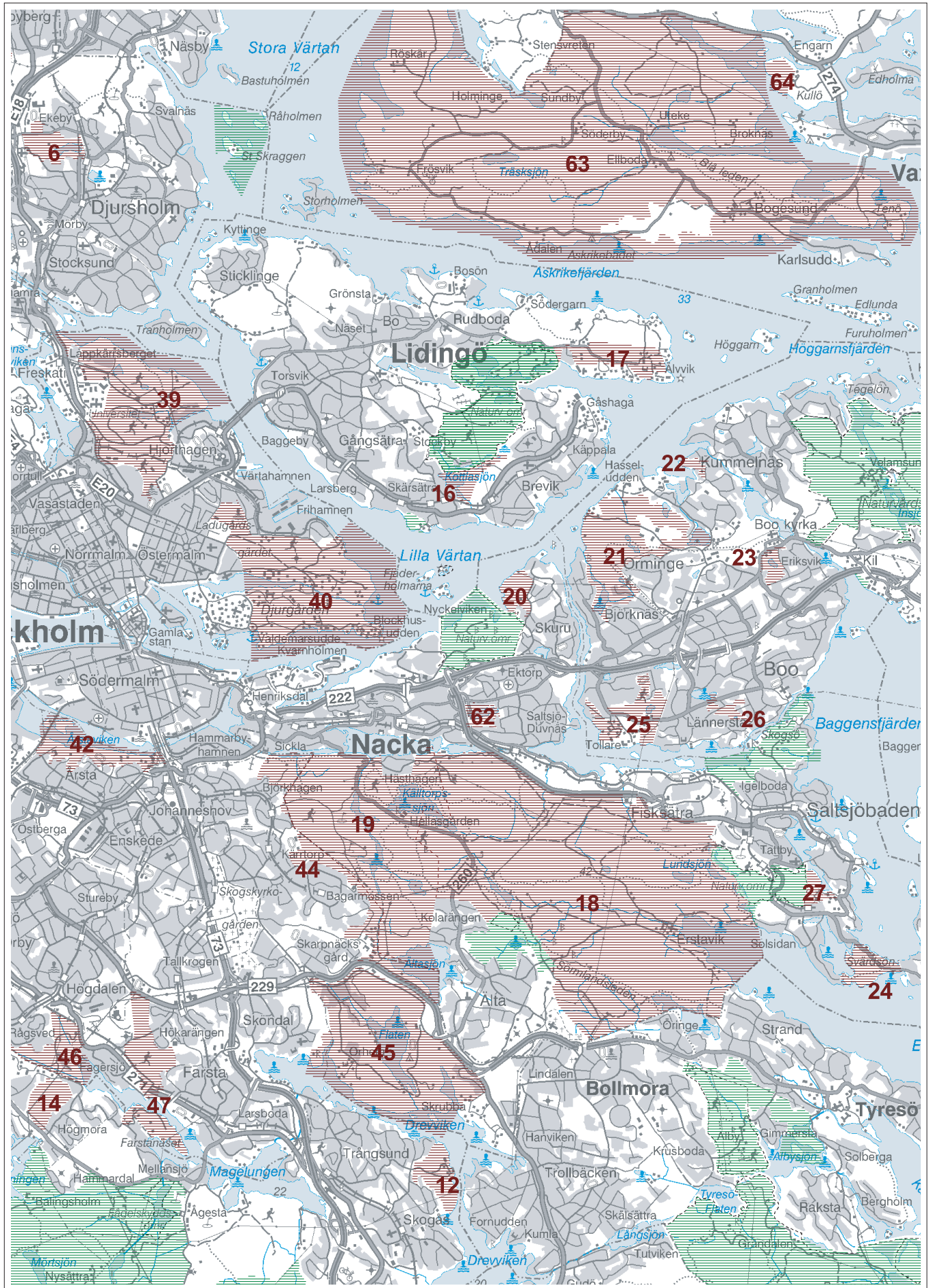
- Föreslagna reservat
- Befintliga reservat/nationalpark
- Utredningsområde

0 1 2 3 4 5km

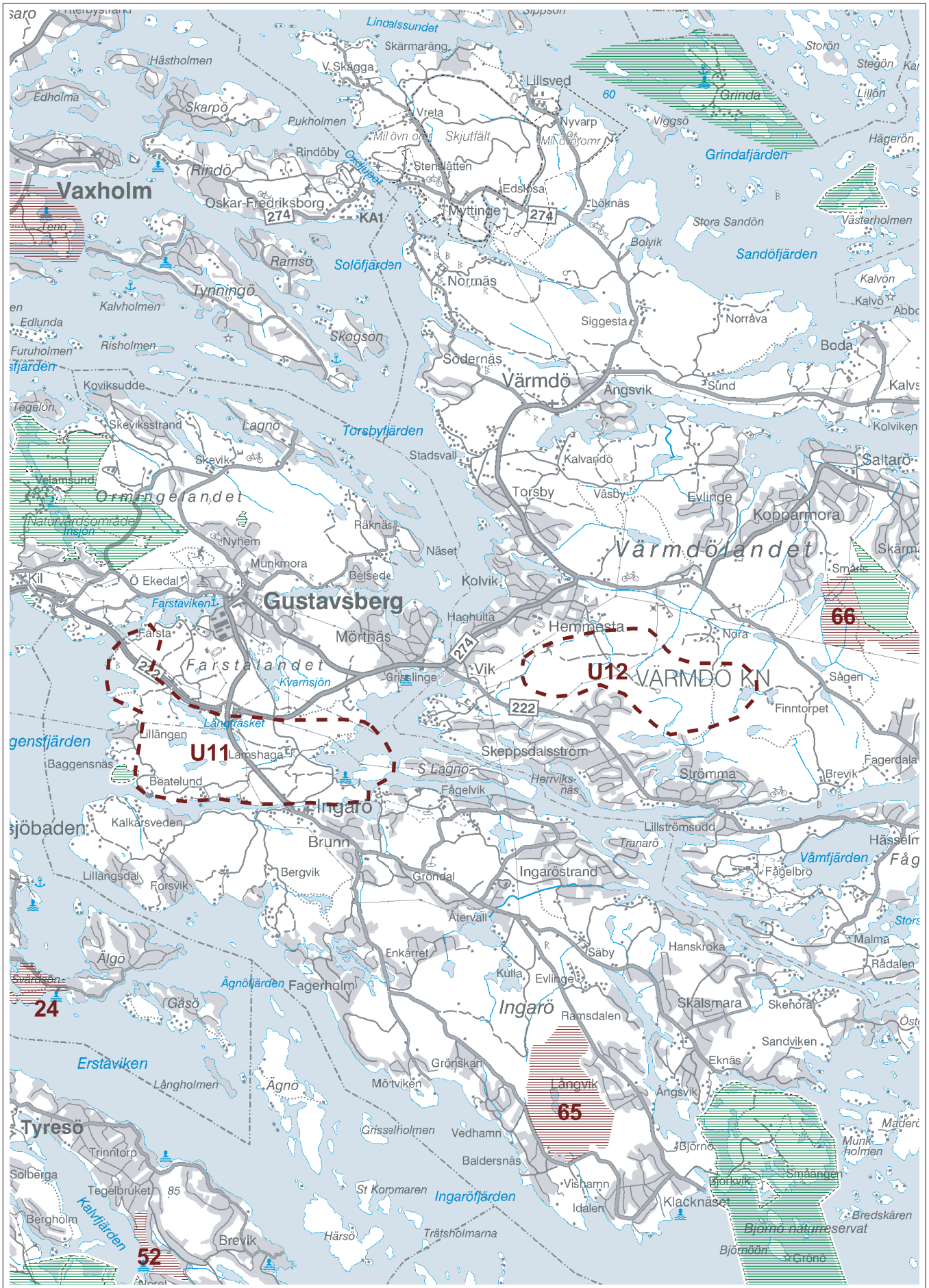
Karta 4
Järfälla (S), Sollentuna, Täby (V),
Sundbyberg, Solna, Stockholm (NV), Ekerö

- Föreslagna reservat
- Befintliga reservat/nationalpark
- Utredningsområde

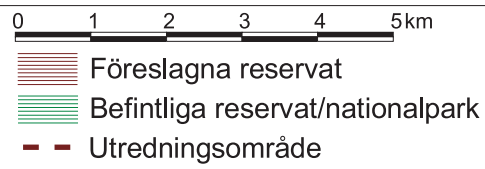

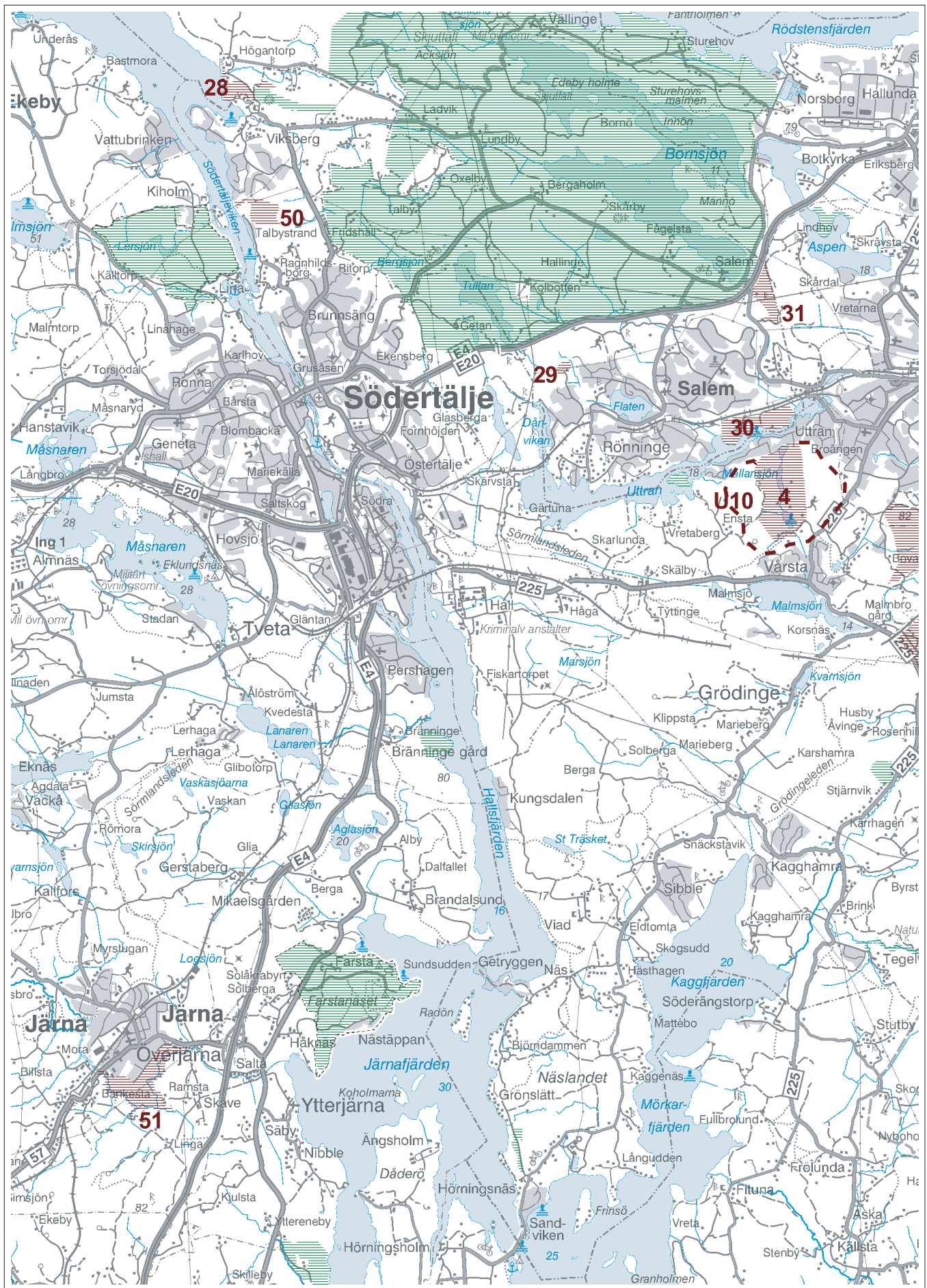
Karta 5
Danderyd (Ö), Vaxholm, Stockholm (Ö),
Lidingö, Nacka (V)

- 0 1 2 3 4 5 km
- Föreslagna reservat
 - Befintliga reservat/nationalpark
 - Utredningsområde

Karta 6
Nacka (Ö), Värmdö

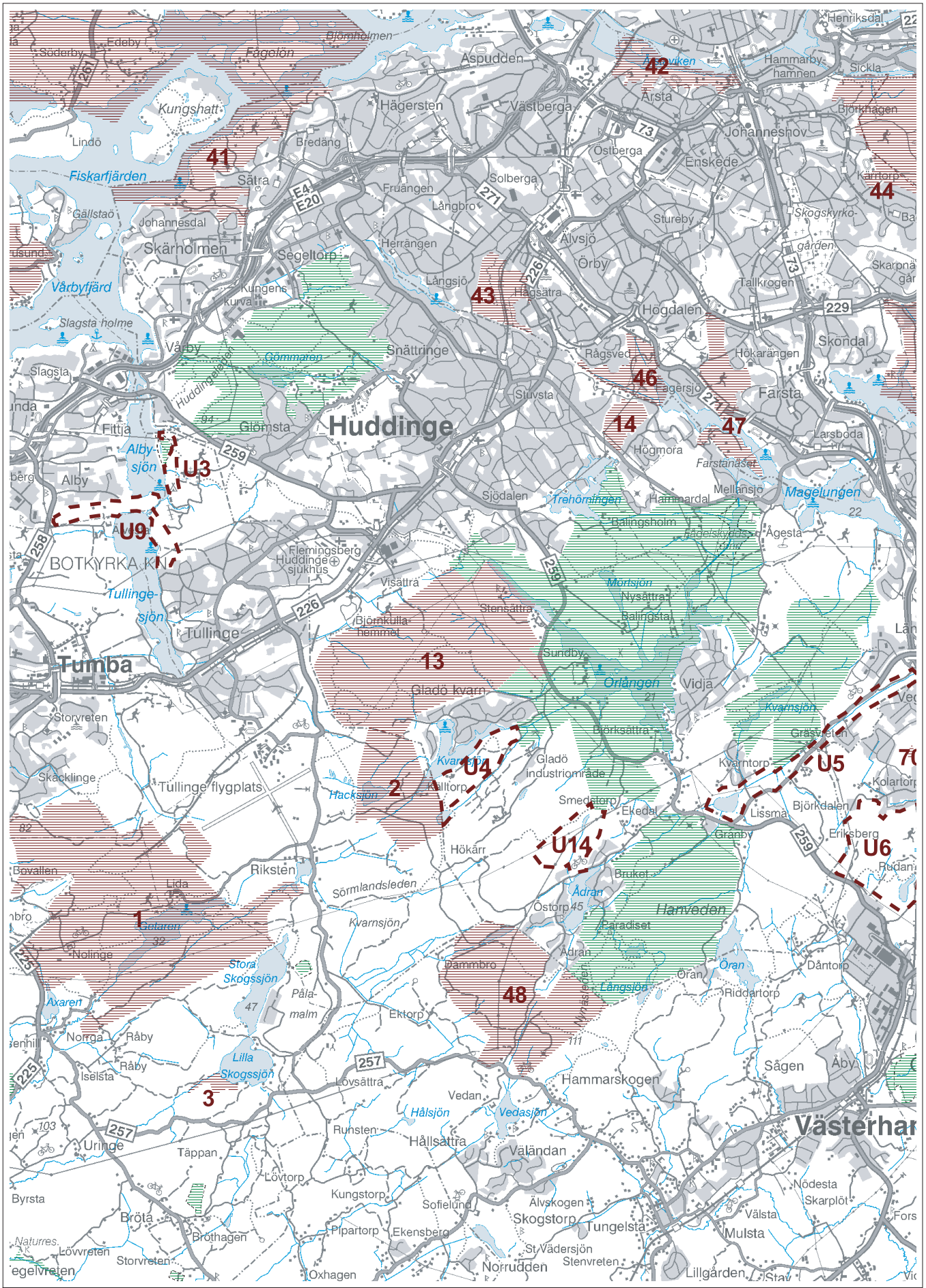

0 1 2 3 4 5km

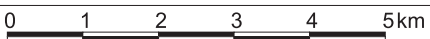
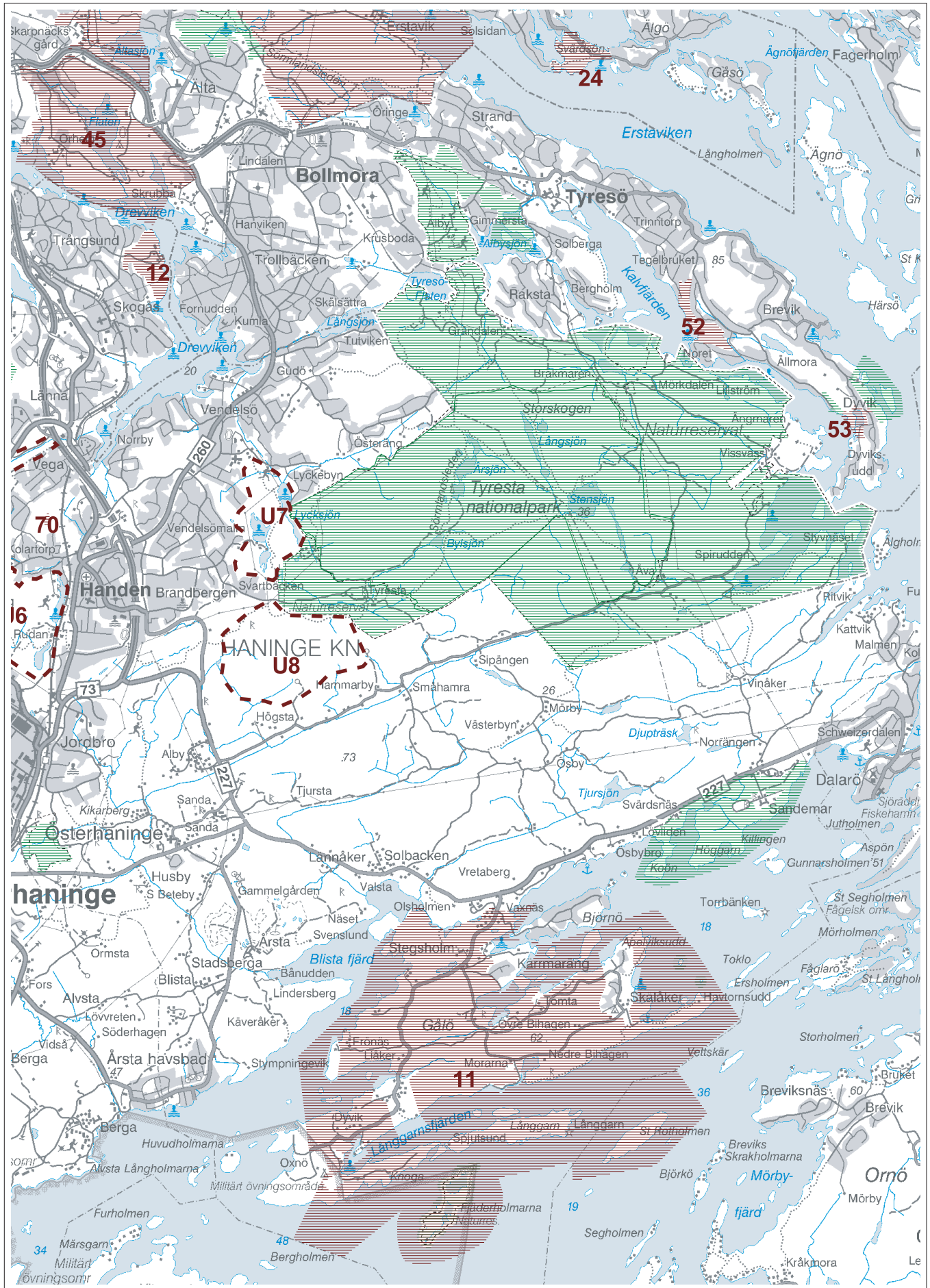
Karta 7
Södertälje, Salem, Botkyrka (V)

- Föreslagna reservat
- Befintliga reservat/nationalpark
- Utredningsområde

Karta 8
Stockholm (S), Botkyrka (Ö), Huddinge (V)

- Föreslagna reservat
- Befintliga reservat/nationalpark
- Utredningsområde

Karta 9
Huddinge (Ö), Haninge, Tyresö

- Föreslagna reservat
- Befintliga reservat/nationalpark
- Utredningsområde

3.3 Analys - vad innebär programmet?

Programmet ökar andelen skyddad natur väsentligt

Om programmet genomförs i sin helhet kommer det att innebära en väsentlig ökning av andelen skyddad natur i Storstockholmsregionen.

Totalt omfattar programmet cirka 20 000 hektar (landarea) fördelat på 71 områden. Till det kommer 24 utredningsområden (ej arealberäknade).

Inom radien 30 kilometer från Stockholms centrum kommer landarean skyddad natur (reservat/nationalpark) att fördubblas från dagens cirka 19 000 hektar till cirka 38 000 hektar. Det innebär en ökning av skyddad area från knappt nio procent till 17 procent av landarean i 30-kilometerszonen. Räknat på hela länet ökar den skyddade arean från fem procent till åtta procent av landarean.

När det gäller den area som föreslås skyddas så står de fem största områdena för drygt en tredjedel av arean. Antalet områden i programmet varierar mellan kommunerna. I genomsnitt ingår tre områden per kommun.

Områden med höga värden prioriteras

Vi bedömer att programmet innebär att områden med höga rekreations-, natur- och kulturmiljövärden skyddas i hög grad. Vi har analyserat hur stor andel av regionplanens regionala grönstuktur, de gröna kilarna, som ingår i programmet inom en radie av 30 kilometer från centrum.

Av hela grönstukturen i 30-kilometerszonen är idag 18 procent skyddad som reservat eller nationalpark och programmet innebär att ytterligare 17 procentenheter avses bli skyddade. Sammantaget blir då 35 procent av hela grönstukturen inom 30 kilometer från centrum skyddad på detta sätt.

Särskilt värdefulla delar av den regionala grönstukturen kallas för värdekärnor. Om programmet genomförs så ökar andelen skyddade värdekärnor från idag 28 procent till 52 procent inom 30-kilometerszonen. Det är en ökning med 24 procentenheter.

Delar av programmets områden ligger utanför den regionala grönstukturen men det är en mindre del. Av programmets 19 000 hektar i 30-kilometerszonen ligger merparten, 16 000 hektar, inom grönstukturen. Drygt 11 000 hektar ligger i grönstukturens värdekärnor.

Programmet - en del av genomförandet av regionplanen och länets miljövårdsprogram

Programmets syfte, inriktning och åtgärdsförslag ligger i linje med regionplanen RUFS 2001 och de inriktningsmål som finns uttalade för den regionala grönstukturen. Detta gäller särskilt målet "Skydda värdefulla områden. Efter analys av vilka värden, som olika områden i grönstukturen innehåller och vilka hot som kan föreligga mot dem bör vissa områden ges skydd med förord-

nanden enligt miljöbalken.” Även de andra målen berörs av programmet, såsom att främja och utveckla grönstrukturens värden och funktioner, utveckla bättre planeringsunderlag och verktyg, etablera nätverk för mellankommunal samordning samt uppmärksamma betydelsen av en insiktsfull förvaltning och skötsel i planeringen. Programmet kan därför fungera som en del av genomförande av RUFSS.

I länets miljövårdsprogram från 2000 finns också mål om bevarande av grönstruktur och tätortsnära natur. I åtgärdsdelen till programmet anges att i det fortsatta arbetet med att stärka en regional grönstruktur ska stora strategiskt belägna områden pekats ut. De sociala behoven ska också vägas in. Insatser ska föreslås för att stärka svaga delar. Områdena bör ges lagligt skydd enligt miljöbalken. Länsstyrelsen och Landstinget svarar för genomförandet i samarbete med kommunerna. Således är detta program en del av genomförandet av miljövårdsprogrammet.

Områdena i programmet är förankrade i översiktsplanerna

Det stora flertalet områden som finns med i programmet är redovisade som bevarandeområden i kommunernas översiktsplan. Det gäller i första hand för de kommuner som har nya antagna översiktsplaner eller en ny översiktplan på gång. Kommunens avsikter att området ska bevaras är således väl förankrat hos olika parter. Några av de föreslagna reservaten är dock inte redovisade som bevarandeområden i gällande översiktsplan. Det gäller främst för de kommuner som ännu inte har ett förslag till ny översiktsplan. Dessa föreslagna reservat är sannolikt inte lika väl förankrade som de förslag som finns med i översiktsplanerna och de kommer att prövas i samrådsprocessen kring kommande översiktsplan eller i det enskilda reservatsärendet.

För några områden har det förekommit att kommunen och staten har haft olika uppfattningar om ett område eller delar av det ska bevaras eller byggas ut. Detta återspeglas i så fall i Länsstyrelsens granskningsyttrande över översiktsplanen. På motsvarande sätt kan Landstinget i sin roll som regionplaneorgan göra andra avvägningar än kommunen. I några fall har kommunen velat ta i anspråk områden som är viktiga delar av den regionala grönstrukturen för bostadsutbyggnad. I andra fall har kommunen velat skydda grönområden som naturreservat när Länsstyrelsen och Landstinget ansett att området på grund av sitt kollektivtrafiknära läge bör prioriteras för eventuell framtida bostadsutbyggnad. Detta redovisas i så fall i de områdesvisa beskrivningarna under rubriken planeringsförutsättningar.

Många kommuner aktiva när det gäller skydd av naturen

När det gäller skydd av områden har Stockholms län många aktiva kommuner. Idag finns 35 kommunalt beslutade reservat i länet i tio av länets 26 kommuner. Ytterligare nio kommuner har inom ramen för detta program planer på att bilda kommunala reservat. Av programmets förslag till reservat är cirka 50 kommunala reservat och cirka 20 statliga.

Flera kommuner pekar i översiktsplanen ut att vissa bevarandeområden avses skyddas som naturreservat. Här kan man skönja vissa olikheter i synsätt mellan kommunerna. Några tycker att översiktsplanens ställningstagande om bevarande är tillräckligt medan andra genom att gå vidare med naturreservat får ett mer långsiktigt och säkert skydd av områdena.

Flera kommuner i den centrala och halvcentrala zonen runt Stockholm uttrycker stark vilja att värna sina grönområden genom att säkra dem med ett långsiktigt skydd. I denna zon är förändringstrycket stort och det finns inte längre så många stora outnyttjade utbyggnadsområden kvar. I kommuner som ligger längre ut har behovet att avväga utbyggnad kontra bevarande kanske ännu inte blivit så tydligt.

Vem äger marken?

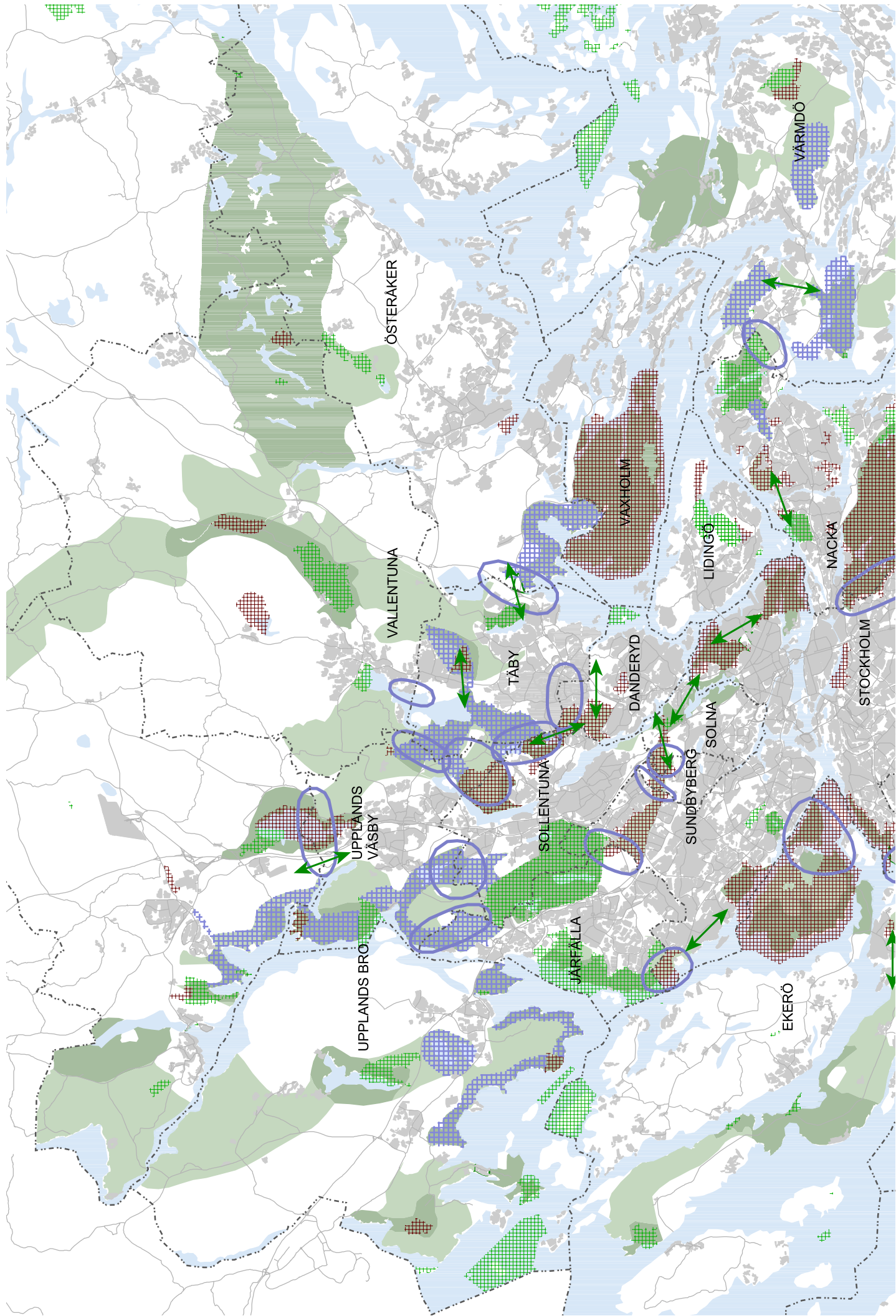
En översiktlig beräkning ger vid handen att programmets områden till övervägande delen berör kommunalt och statligt ägd mark. I storleksordningen 20 procent av ytan inom programmets områden beräknas vara ägd av enskilda och omkring fem procent av Svenska kyrkan, fastighetsbolag och liknande institutionella ägare.

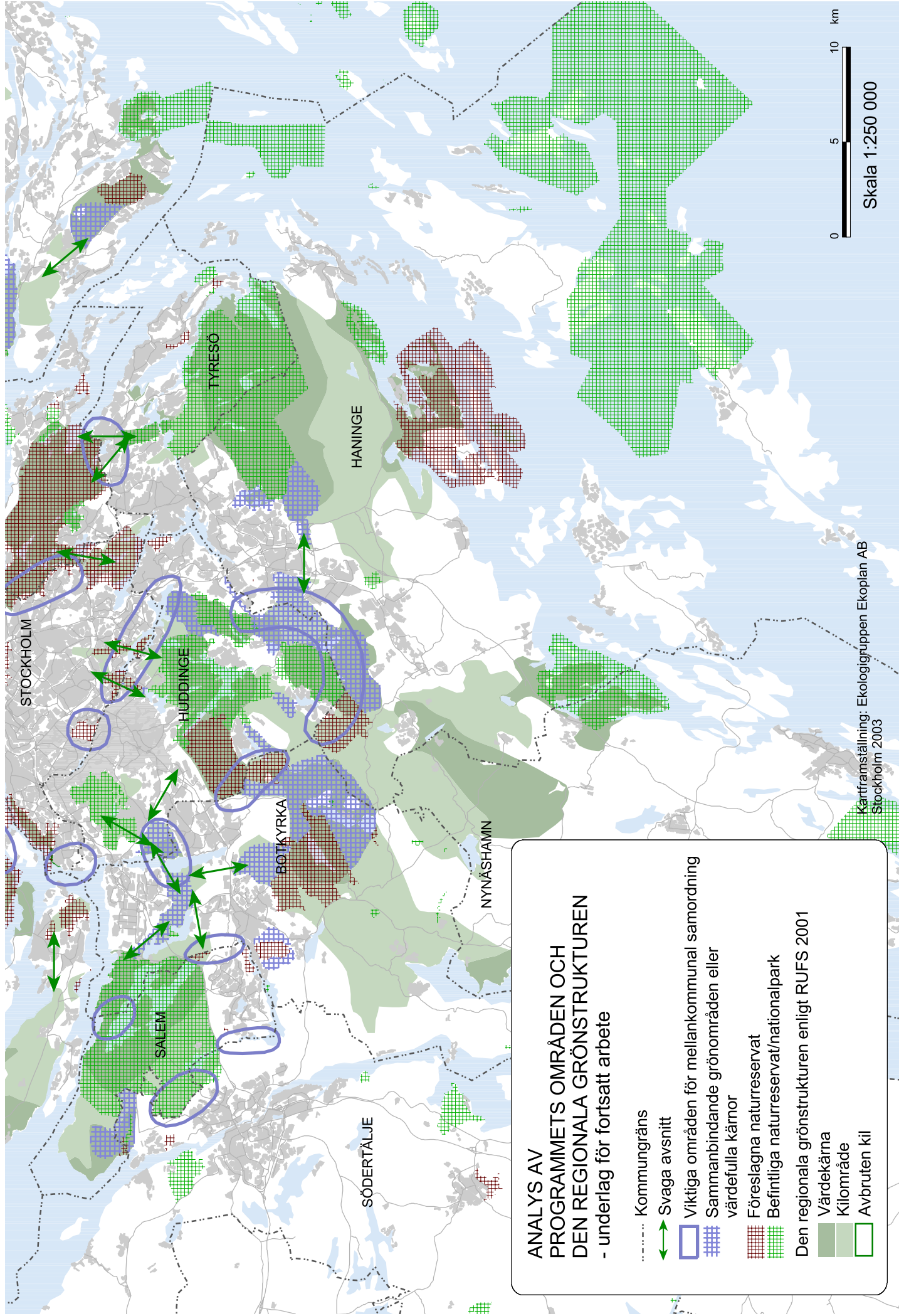
Översiktlig analys av föreslagna områden i relation till den regionala grönstrukturen

Några av begränsningarna i arbetet har redan berörts inledningsvis. Bland annat har den korta tiden för att ta fram programmet varit en viktig sådan begränsning. Vi har gjort en översiktlig analys av programmets områden i förhållande till den regionala grönstrukturen. Därigenom har vi försökt identifiera om det finns brister i strukturen – det vill säga hur de gröna kilarna hänger ihop.

De områden som ingår i programmet är viktiga lokala byggstenar i den regionala grönstrukturen, men förmår inte alltid själva uppfylla målet om sammanhängande helheter. Flera små objekt eller områden kan inte ersätta värdet av ett större, sammanhängande område. Det kan finnas områden i de gröna kilarna som ”faller mellan stolarna”, genom att de fungerar som viktiga länkar eller kärnor i helheten men som ändå inte har kunnat prioriteras i arbetet med detta program.

Analysen är en översiktlig redovisning av föreslagna och befintliga reservat i relation till den regionala grönstrukturen. Av kartan ges en översiktlig bild av var reservat finns och planeras i de olika kilarna, vilka kärnområden som saknar skydd och vilka områden som genom sitt strategiska läge kan knyta ihop olika skyddade områden till en större sammanhängande enhet eller på annat sätt har en strategisk betydelse. Dessa sistnämnda områden bedöms vara så viktiga att frågan om skydd ytterligare bör övervägas. De områden i programmet som kallas utredningsområden ingår i denna kategori.

**ANALYS AV
PROGRAMMETS OMRÅDEN OCH
DEN REGIONALA GRÖNSTRUKTUREN**
- underlag för fortsatt arbete

- Kommungräns
- ↔ Svaga avsnitt
- Viktiga områden för mellankommunal samordning
- ▨ Sammanbindande grönområden eller värdefulla kärnor
- ▩ Föreslagna naturreservat
- ▧ Befintliga naturreservat/nationalpark
- Den regionala gröonstrukturen enligt RUFSS 2001
- Vårdekärna
- Kilområde
- Avbruten kil

Analysen är en översiktlig skiss på vilka delar av den regionala grönstrukturen som säkerställs som naturreservat och vilka delar som inte ingår men som på grund av sitt läge, sina kvaliteter eller funktion bör beaktas i det fortsatta arbetet. Dessa områden kan till exempel sammanbinda andra naturområden till en större helhet eller utgöra svaga avsnitt i den övergripande strukturen.

Viktiga områden för mellankommunal samordning

Kartan redovisar viktiga områden för mellankommunal samordning i den regionala grönstrukturen. Dessa områden är knappast okända för berörda kommuner. Mellankommunal samordning sker i stor utsträckning i olika delar av samhällsplaneringen. Den regionala bilden av sådana områden är emellertid av intresse att redovisa, inte minst för att visa på det stora antalet områden där denna fråga är viktig. Redovisningen syftar till att uppmärksamma dessa frågor bland annat med tanke på själva genomförandet av programmet.

Samordningen kan vara av olika karaktär, från regionplanering och översiktsplanering till samverkan när det gäller förvaltningen av områdena. Det kan till exempel röra sig om konkreta frågor som gemensam planering av spår och leder till behov av parkeringsplatser, informationsfrågor eller skötsel. Utformning av entréer och portar till grönområden är till exempel viktiga för inte bara den egna kommunens invånare utan även för befolkningen i angränsande kommuner eller ibland i hela regionen.

Finansiering och genomförande

Sammantaget innebär programmet ambitiösa mål för såväl den kommunala som statliga naturvården i länet. För att nå målen och kunna genomföra programmet är det för kommunerna av stor vikt att möjligheten till statsbidrag för inköp av mark och ersättningar kan stå till förfogande också i fortsättningen.

Det av regeringen aviserade statliga satsningen på kommunala och lokala naturvårdsprojekt är av särskild betydelse i detta sammanhang. Många områden i programmet är kommunalt ägda vilket innebär att statsbidrag för inköp eller ersättningar normalt inte kan erhållas. Ofta finns dock stora behov när det gäller både istandsättning och restaurering av naturen och åtgärder för rekreation och friluftsliv, något som kan rymmas inom nämnda naturvårdssatsning.

Programsatsningen ska enligt budgetpropositionen för 2004 gälla under en treårsperiod med början 2004. Första året anslås 85 miljoner kronor för hela landet. Projekt kan erhålla högst 50 procents statsbidrag. Det ska vara möjligt att ge bidrag till en mängd olika åtgärder såsom kunskapsuppbyggnad, kommunala naturvårdsprogram, områdesskydd, vård och förvaltning av områden inklusive åtgärder som syftar till att främja friluftsliv, samt information och utbildning. Olika aktörer kan föreslå projekt som kanaliseras genom en samordnad ansökan från kommunen.

Många områden som föreslås skyddas i detta program är lämpliga som kulturreservat. Vad gäller statens anslag för kulturreservat är dessa mycket begrän-

sade. För att kulturresevarsinstrumentet ska kunna öka i betydelse krävs också att det tillskjuts statliga medel för bildande och förvaltning av kulturresevar.

3.4 Fortsatt arbete

Under arbetets gång har vissa frågeställningar kommit upp som anknyter till uppdraget men som av tidsskäl inte har kunnat behandlas. Dessa frågor är av stort intresse i det fortsatta arbetet. I detta avsnitt tas frågor som rör förslag till fortsatt arbete upp.

Uppföljning av genomförandet

Avsikten är att programmet ska genomföras under en tioårsperiod. Merparten av arbetet med att genomföra programmet kommer att göras av respektive kommun eller av Länsstyrelsen. Det är angeläget att följa detta arbete. Det finns också skäl att under genomförandeperioden ta ställning till om programmet behöver revideras.

Förslag: Länsstyrelsen och Landstinget/RTK gör en uppföljning av hur programmet genomförts med vissa tidsintervaller.

Samarbetsformer

Frågorna om tätortsnära natur berör många olika aktörer i Stockholmsregionen. Bland annat med tanke på frågornas regionala och mellankommunala karaktär krävs samarbete för att utveckla arbetet på många olika nivåer. Det gäller såväl inom markanvändningsplaneringen som vid förvaltningen av naturområden och vid informationsinsatser. Förutom samarbetet i detta uppdrag sker för närvarande ett samarbete inom ramen för RTK:s projekt om upplevelsevärden i de gröna kilarna. Tidigare samarbete i dessa frågor har varierat beroende på resurser och behov av insatser. De har också ofta varit av tillfällig karaktär. Det finns skäl att undersöka hur kontakter mellan olika aktörer - såväl kommuner, Landstinget, KSL och Länsstyrelsen, Skogsvårdsstyrelsen som företrädare för intresseorganisationer och markägare - kan förstärkas och ges fastare former.

Förslag: Länsstyrelsen, Landstinget/RTK och KSL tar initiativ till att tillsammans med övriga aktörer förstärka samverkan i dessa frågor.

Kommun- och landstingsägd mark

En stor del av den oexploaterade marken i Storstockholmsregionen ägs av kommunerna. Den största markägaren i länet är Stockholms stad, med ett innehav på 23 000 hektar i andra kommuner i länet. Många kommuner äger betydande områden inom sina kommungränser. Landstinget äger också mark, men i mindre omfattning. Staten har också stora innehav, se nedan.

Det har i andra sammanhang föreslagits att bilda en stiftelse för förvaltning av mark för rekreations- och naturvårdsändamål, ungefär liknande Skärgårdsstiftelsen, men för länet utanför skärgårdsområdet. Den frågan är främst en fråga

för kommunerna och landstinget och har inte behandlats inom ramen för detta program. Frågan kan förtjäna ytterligare överväganden.

Förslag: De regionala aktörerna bör i samverkan med kommunerna utreda om det finns förutsättningar att gå vidare i denna fråga.

Det statliga markinnehavet

Också staten bör disponera och förvalta sitt markinnehav på ett strategiskt sätt och med ett brett samhällsperspektiv i åtanke. I detta program föreslås att stora statligt ägda egendomar får ett långsiktigt skydd som reservat.

Vad gäller statens markinnehav har Naturvårdsverket för närvarande ett regeringsuppdrag att gå igenom statens skogar och redovisa områden som är viktiga från naturvårdssynpunkt. Uppdraget omfattar statliga ägare såsom Fastighetsverket, Fortifikationsverket men också bolag som Sveaskog. Länsstyrelsen – som hjälper Naturvårdsverket med underlag – avser att i samråd med bland annat Skogsvårdsstyrelsen bevaka att för länet viktiga områden, bland dessa tätortsnära naturområden, uppmärksammas i detta uppdrag. Länsstyrelsen har också andra engagemang när det rör statligt markinnehav, till exempel uppdraget att samordna frågor kring Nationalstadsparken.

Förslag: Länsstyrelsen bevakar att viktiga tätortsnära områden i länet uppmärksammas i Naturvårdsverkets regeringsuppdrag och i andra liknande sammanhang.

Utveckling av formerna för tätortsnära reservat m.m.

Bildande av natur- eller kulturresevat är i praktiken det enda instrumentet i miljöbalken för att skydda större, tätortsnära naturområden med bred inriktning på friluftsliv, naturvård och kulturmiljövård. Formellt innebär detta inga problem. Reservat är dock för många ett laddat begrepp, som kan leda tankarna till mycket långtgående restriktioner trots att bestämmelserna kan anpassas till förutsättningarna i varje område. Det har under arbetet med programmet påtalats att instrumenten för att hantera tätortsnära natur behöver ses över och utvecklas.

Ett reservat kan kombineras med många verksamheter, och även tillkomst av vissa byggnader och anläggningar så länge dessa är förenliga med syftet med området. De anvisningar och exempel som finns för reservat är inte inriktade på att behandla de tätortsnära områdenas särskilda förhållanden. Formerna för reservat i tätortsnära områden med många pågående verksamheter behöver därför studeras vidare och ett utvecklingsarbete bör ske för att få fram goda exempel. Det gäller också för processen vid reservatsbildning – inte minst vad gäller delaktighet - i sådana områden.

En fråga som har diskuterats i detta arbete är hur naturmark kan ges en starkare ställning i detaljplaner. Idag är det relativt enkelt att ändra en detaljplan så att naturmark tas i anspråk för annat ändamål än som ursprungligen var avsett. Det

kan övervägas om det inte i plan- och bygglagen borde finnas en möjlighet att – i vissa fall – ge naturområden en starkare ställning än idag.

Förslag: En arbetsgrupp med representanter för Länsstyrelsen, Landstinget/RTK och kommunerna bildas för att närmare studera frågan om att utveckla formerna för tätortsnära reservat. Frågan bör vidare tas upp av Naturvårdsverket, Riksantikvarieämbetet och Boverket. Länsstyrelsen och Landstinget/RTK bör verka för att frågan om naturmark i detaljplan tas upp i den pågående översynen av plan- och bygglagen.

Bättre planeringsunderlag för grönstrukturen

Det finns fortfarande brister i det regionala planeringsunderlaget och kunskapsnivån är begränsad när det gäller många frågor. Exempelvis saknas en regional bild av hur olika områden nyttjas. Vidare saknas aktuella uppgifter på hur tillgången och tillgängligheten till naturområden skiljer sig i regionens olika delar samt statistiskt underlag för den obebyggda marken. Buller i naturområdena har kartlagts på en översiktlig nivå, men här kan ytterligare studier vara värdefulla. Informationen kring områden bör utvecklas. Kunskapen om hur folkhälsan påverkas av tillgång till naturområden bör också studeras vidare. Underlaget för grönstrukturplaneringen är förhållandevis gott när det gäller naturvårdens och kulturmiljövårdens intressen. De gröna kilarnas sociala värden kartläggs inom RTK:s pågående projekt om upplevelsevärden. Kilarnas potential och utvecklingsmöjligheter bör diskuteras vidare som en mellankommunal fråga.

Förslag: Landstinget/RTK initierar fortsatt utvecklingsarbete kring den regionala grönstrukturen med utgångspunkt från RUF 2001 och detta uppdrag.

Referenser

Kommunernas översiktsplaner

Boverket 1999: *Gröna områden i planering. Handbok.*

Länsstyrelsen i Stockholms län 1996: *Naturkatalog för Stockholms län. Remissversion 1996.*

Länsstyrelsen i Stockholms län 1996: *Kulturminnesvårdens riksintressen i Stockholms län. U 1996:22*

Länsstyrelsen i Stockholms län 2000: *Miljövårdsprogram 2000 för Stockholms län.*

Länsstyrelsen i Stockholms län 2001: *Områden av riksintresse för naturvård och friluftsliv i Stockholms län. Rapport 2001:15*

Proposition 2000/01:130: *Svenska miljömål – delmål och åtgärdsstrategier.*

Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting 1996: *Grönstrukturen i Stockholmsregionen. Rapport 2:1996.*

Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting 2001: *Regional utvecklingsplan 2001 för Stockholmsregionen (RUFSS 2001). Program och förslag 2:2002*

Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting 2001: *Upplevelsevärden. Sociala kvaliteter i den regionala grönstrukturen. Rapport 4:2001*

Regionplane- och trafikkontoret, Stockholms läns landsting 2003: *Koncept till rapporter om upplevelsevärden i resp. grönkil*

Skrivelse 2001/02:173: *En samlad naturvårdspolitik.*

Bilaga 1 Områdesbeskrivningar

Områdestexterna har huvudsakligen tagits fram av Ekologigruppen Ekoplan AB.

Förklaring

Se även avsnitt 3.1 för kommentarer samt 3.2 för områdeskartor

Storlek	landareal
Reservat genomförs av	ansvarar för genomförandet av reservatet (beslutsmyndighet)
Reservatsförvaltare:	den som ansvarar för och finansierar reservatsförvaltningen – vid sidan om markägarens/brukarens förvaltning
Genomförs period:	period 1 = 2004-2006, period 2 = 2007-2013

BOTKYRKA KOMMUN

1. Lida-Getaren

Botkyrka kommun

Området ingår i ett större område av riksintresse för friluftslivet. Lida utgör en av portarna till detta större vidsträckt skogsområde. Här finns en välkänd friluftsgård med övernattningsmöjligheter, servering och skidbacke, samt badplats. Förutsättningarna för vandring, skidåkning m.m. är goda. Området mellan Lida och södra Tumba är välutnyttjat för närrekreation med motionsspår och stigar. Som helhet har Lida-Getaren höga sociala värden med möjlighet till olika upplevelser.

Lida-Getaren är typiskt för Södertörn med dess markerade sprickdalslandskap. Markerna kring sjön Getaren är kuperade och omväxlande med hållmarktallskog, sumpskog och granskog. I sydväst finns öppna jordbruksmarker. Delar av barrskogen hyser höga naturvärden i form av en värdefull lav- och svampflora, samt värdefull fågelfauna. Mycket höga naturvärden finns i Bockåns dalgång nordost om sjön Getaren. Kagghamraåns riksintresse för naturvärden berör Getarens södra del. Getarens västra ände utgörs av en grund vik som översvämmas om våren. Här finns ett fågeltorn uppfört.

Kulturvärden finns i Nolingområdet i form av ett av länets största kända stenålderscentra och fornminnen visar på kontinuitet i bosättningen fram till våra dagar. Norr om Lida finns rester av en äldre småskalig gruvverksamhet.

Lida-Getaren ligger i Hanvedenkilen och ingår i värdekärnan Riksten-Pålamalm.

Grödingebanan berör området i nordost.

Storlek:	ca 1 200 ha
Reservat genomförs av:	Länsstyrelsen
Föreslagen reservatsförvaltare:	Kommunen, Stockholms stad
Genomförs period:	2
Markägare:	Stockholms stad, kommunen, enskilda
Översiktsplan (2002):	Området redovisat som bevarandeområde och större område värdefullt för friluftslivet.
Övriga planeringsförutsättningar:	Avgränsningen ska anpassas till reservat för ny väg mellan vägarna 226-225. Anpassas också till avgränsning vid utbyggnad av Riksten.

2. Hacksjön

Botkyrka kommun

Det föreslagna naturreservatet omfattar skogsmarker i kommunens östra delar, gränsande mot Huddinge och Haninge. En flack topografi i kombination med ett relativt intensivt skogsbruk medför dock att naturen är mer ensartad och fattigare på arter än längre väster ut.

Hacksjön har tidigare varit en mycket fin fågelsjö med bl.a. häckande brun kärrhök, svarthakedopping och sångsvan. Sjön är dock störd av mänskliga aktiviteter såsom en skjutbana, en motorsportbana och radiostyrda motorbåtar som "trafikerar" sjön. Idag hyser sjön arter som sothöna, skäggdopping och vigg. I området finns också en mindre stam med skogshöns. Värde att uppmärksamma är en gammal slåtteräng vid Källtorp som sköts av Botkyrka kommun.

<i>Storlek:</i>	ca 240 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Stockholms stad
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Stockholms stad
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området redovisat som bevarande landsbygd och större område värdefullt för friluftslivet.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

3. Svartkällsskogen

Botkyrka kommun

Svartkällsskogen är en källvattenpåverkad småkuperad barrskog med inslag av alkärr. Området har vildmarkskaraktär, och är av riksintresse för friluftslivet. Det berör också ett riksintresseområde för naturvård. Stigar leder genom skogen som har gott om skogsfåglar och rödlistade svampar, mossor och lavar. Ned mot Lilla Skogssjöns strand breder en hjortronmosse ut sig. Området ligger i Hanvedenkilen inom värdekärnan Riksten-Pålalm samt inom föreslaget skyddsområde för vattentäkt.

<i>Storlek:</i>	ca 20 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Enskild
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området redovisat som bevarande landsbygd och större område värdefullt för friluftslivet.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

4. Brosjöarna

Botkyrka kommun

De tre sjöarna Brosjön, Mellansjön och Övrasjön omges av ett stort skogsområde som består av både äldre och yngre barrskog med vissa lövträdsinslag. Brosjöområdet har höga lokala rekreativvärden tack vare den äldre naturskogen, sjöarna och många lättpromenerade stigar. Motionsspår finns också. Brosjöområdet är välbesökt av svamp- och bärplockare. Vid Brosjön ligger en badplats.

Sjöarna har höga naturvärden, med bl.a. värdefull bottenvegetation och förekomst av den sällsynta fisken nissöga. I området finns också ett antal nyckelbiotoper. Bland svamparna förekommer bl.a. ett antal rödlistade arter. Området är ett Natura 2000-område. I omgivningen finns flera gamla torpmiljöer. Området ligger i Glasberga gröna länk, mellan Hanveden- och Bornsjökilen.

<i>Storlek:</i>	ca 130 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området redovisat som bevarandeområde och större område värdefullt för friluftslivet.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

DANDERYDS KOMMUN

5. Rinkebyskogen-Sättra ängar Danderyds kommun

Rinkebyskogen är Danderyds enda större skogsområde. Den uppvisar en betydande variation av naturtyper; från hållmarkstallskog till lövskog, kärr och öppen mark. Mindre delområden med botaniska värden finns, framför allt vid partiet öster om Rösjön. Området som helhet är av väsentlig betydelse för det rörliga friluftslivet, det är välanvänt och har många olika upplevelsevärden. En cykelväg löper mellan Danderydsberg och Enebyberg och skogen genomkorsas av markerade stigar. Roslagsleden börjar här. Det finns också en bågskyttebana och en övningsbana för golf.

Kring Enebybergs gård i områdets östra del finns omfattande spår av odling, bl.a. i form av odlingsrösen och stenmurar. Andra lämningar, som gränsrösen och husgrunder, vittnar om tidigare bosättningar. Här har tidigare också funnits både åker- och ängsmark. Rinkebyskogen-Sättra ängar ligger i Rösjökilen.

De större vägarna E18 och Sollentunavägen gör att delar av området är bullerstört.

<i>Storlek:</i>	ca 400 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Kommunen, Sveaskog, Svenska kyrkan
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området redovisat som grönområde som avses skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Länsstyrelsen/RTK och kommunen har olika uppfattning om områdets avgränsning i öster. Det är av regionalt intresse att bibehålla en framtida utbyggnadsreserv i Danderydsberg. Länsstyrelsen/RTK anser att den östra delen av Rinkebyskogen inte bör låsas på lång sikt genom reservatsbildning utan att handlingsfriheten för en ev. framtida utbyggnad bör bevaras. Området är regionalt välbeläget och redovisat som regional stadsbyggd med utbyggnadspotential i RUFSS. I norra Rinkebyskogen anges i RUFSS ett markreservat för spårtrafik mellan Häggvik och Roslags Näsby samt Arningebanan. Andra frågor som rör området är en kraftledningsdragnings samt sanering av en nedlagd skjutbana.

6. Ekebysjön

Danderyds kommun

Ekebysjön är en liten sjö mitt i kommunen. De strövvänliga markerna och variationen på naturmiljöer gör området väl lämpat för rekreation och naturupplevelser. Sjön och dess omgivning ger även goda förutsättningar för pedagogisk verksamhet som undervisning. Området har högt naturvärde genom sjöns betydelse för fågellivet och de omgivande våtmarkerna. Sjön är också en bra lekplats för groddjur.

Sydväst om sjön ligger kommunens enda sammanhängande jordbruksmark, och söder om Ekebysjön ligger kommunens bäst bevarade komplexa agrara bebyggelsemiljö, Nybytorp Vid Sjöstugan finns ett yngre järnåldersgravfält som vittnar om att det i anslutning till gravfältet funnits en bebyggelseenhet från samma tid.

E18 är en kraftig barriär mot Rinkebyskogen, samt gör att delar av området är bullerstört.

<i>Storlek:</i>	ca 50 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området redovisat som grönområdet som avses skyddas som naturreservat.

Övriga planeringsförutsättningar:

EKERÖ KOMMUN

7. Asknäsviken

Ekerö kommun

Området utgörs av ett vattenområde med angränsande flacka strandområden. På grunt vatten förekommer den för Östersjöregionen unika växtarten småsvalting. Småsvalting är rödlistad och finns även med som ansvarsart i EU:s habitatdirektiv. Den är konkurrenssvag och beroende av rena bottnar och klart vatten, vilket skapats i samband med rullstensåsen. Området är aktuellt för Natura 2000. Asknäsviken ligger i Ekerökilen.

Översiktsplan: Öp 1990:

Övriga planeringsförutsättningar:

<i>Storlek:</i>	ca 2 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Länsstyrelsen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Enskilda
<i>Översiktsplan (1990):</i>	Området är inte redovisat som naturområde, men gränsar till bevarandeområde kring Ekerö kyrka/Asknäs respektive Sandudden, planerat utbyggnadsområde för bostäder.

Övriga planeringsförutsättningar: Samordnas med pågående detaljplanering

8. Lovön-Kärsön

Ekerö kommun

Lovön med omgivande mindre öar utgör ett viktigt rekreationsområde för västra och centrala Stockholm. Närheten till staden i kombination med varierande natur- och kulturmiljöer gör området särskilt värdefullt. Lovön är till stora delar av riksintresse för kulturmiljövården. Slotts- och parkanläggningen Drottningholm, som är ett av länets

tre världsarv, ligger utanför föreslaget reservatsområde, men omgivande byägostruktur, ett ännu agrart präglat odlingslandskap, förekomsten av bl.a. statarbostäder och en riklig förekomst av ek speglar kronans månghundraåriga innehav, inflytande och brukande av Lovön. Landskapet som omger Lovö kyrka med karaktäristiska bebyggelselagen, åkermark, betesmark, ädellövdungar, administrativa gränser och vägar har ett stort landskapsbildsvärde, inte minst tack vare att den långa, obrutna kontinuiteten i boende och brukandet av jordbruksmarken är tydligt avläsbar. Området hyser många värdefulla lämningar från brons-, järnålder och historisk tid.

En fornstig löper över ön med början vid Drottningholm. På Lovön finns möjligheter till bl.a. ridning, golf och bad.

Ön uppvisar ett kuperat landskap. Skogarna är främst barrdominerade men kring äldre bebyggelse samt på Lovöns södra del är ädellövskogen mer dominerande. I söder finns strandängar och hagmarksbackar. Norrby skog är ett större skogsparti som speciellt anpassats till det rörliga friluftslivet. Det finns mycket bär och svamp i området och det är viltrikt.

Kärsön är ett populärt friluftsområde med promenadvänliga stigar, god tillgänglighet, servering, minigolf m.m. Området är i huvudsak bergigt och barrskogsbevuxet, men det finns även större partier av ädellövskog. Höga naturvärden finns i de mer naturskogsartade delarna. Som relativt stort sammanhängande skogsområde är området värdefullt även för vilt. Kärsön är lättillgängligt både från sjö- och landsidan. Vid Brostugan finns uthyrning av kanoter och optimistjollar.

Området ligger i Ekerökilen och ingår i två värdekärnor, Kärsön och Lovöns stränder.

<i>Storlek:</i>	ca 2 100 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Staten, Svenska kyrkan
<i>Översiktsplan (1990):</i>	Området redovisat som bevarandeområde.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Ett reservat för "Effektivare nord-sydliga förbindelser" (riksintresse) passerar Lovön. Vägfrågan utreds f.n. av Vägverket. Vägsträckningen ska beaktas vid reservatsbildningen. Statens fastighetsinnehav är föreslaget som "värdefull fastighet" enl.16 § Förordningen om statliga byggnadsminnen m.m. Denna fråga samordnas med reservatsbildningen. Förslaget berör statens och Svenska kyrkans markinnehav, inte enskilda fastigheter. Formerna för reservat måste studeras närmare tillsammans med kommunen vad gäller bebyggelse, avgränsningar etc. Berör område av riksintresse för totalförsvaret på norra Lovön. Ekerö kommun ansökte 1997 hos regeringen om att få Lovö skyddat som nationalstadspark.

9. Jungfrusundsåsen Ekerö kommun

Området har ett högt värde såväl för naturvärden, med bl.a. många olika geologiska terrängformer, som rekreativt. Den mest framträdande terrängkaraktären är själva Jungfrusundsåsen i områdets östra del. Den är en av de mest imponerande grusåsarna i östra Svealand. Området är skogsdominerat. Variationsrikedomen av terrängformer och en rik flora och fauna tillsammans med den goda tillgängligheten

gör att Jungfrusundsåsen är ett uppskattat friluftsområde. Bl.a. finns möjligheter till längdskidåkning i spår och utförsåkning i den alpina skidbacken, vandring och löpning, ridning, bär- och svamplockning och en naturstig för pedagogisk verksamhet.

Området ligger i Ekerökilen. I dess sydvästra del finns ett fornminnesområde med fornborg.

<i>Storlek:</i>	ca 190 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Kommunen, NCC
<i>Översiktsplan (1990):</i>	Området redovisat som bevarandeområde.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

10. Ekebyhovs slottspark Ekerö kommun

Ekebyhovsparken är en delvis förvildad park och arboretum med rikt fågelliv. Området har främst ett värde som park och närströvområde men de många olika trädslagsarter som planterades under 1600-1800-talen utgör också ett unikt natur- och kulturminne. Här finns bl.a. finns ett stort bokskogsparti och ett flertal sällsynta svampar har påträffats. Flera fågelarter häckar i området. Ekebyhovs slottspark ligger i Ekerökilen .

<i>Storlek:</i>	ca 40 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1990):</i>	Området är till större del redovisat som bevarandeområde.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

HANINGE KOMMUN

11. Gålö Haninge kommun

Gålö är av riksintresse för friluftslivet och delvis för naturvården och har länge utnyttjats som rekreatjonsområde med havsbad, camping, stuguthyrning, småbåtshamn och möjligheter till fiske och många olika upplevelsevärden.

Från Dalarövägen i norr sträcker sig halvön söderut ner mot Mysingen med ett varierande och mycket vackert landskap, typiskt för innerskärgården. Runt Stegsholm i nordväst finner man ett småbrutet jordbruks- och hagmarkslandskap runt den grunda och skyddade Lännåkersviken, medan man från den branta och bergiga kusten i söder har en storslagen utsikt ut över havet. Vid Skälåker finns en lång sandstrand som är en mycket omtyckt badplats sommartid. Gålö har också höga naturvärden i form av vackra ekhagar och strandängar vid Stegsholm och naturskog på Björnö. Växt- och djurlivet är rikt med flera fynd av rödlistade arter. Den flikiga kusten har flera grunda, relativt orörda havsvikar, bl.a. Bihagsmaren, som är av stor betydelse som lek- och uppväxtområden för fisk. I kombination med strandängarna ger havsvikarna förutsättningar för ett rikt fågelliv. På flera platser förekommer jättegrytor.

Gålö har varit bebodd sedan yngre järnåldern och flera gravfält finns från den tiden, bl.a. vid Östra Bondäng. Det finns också flera fornborgar i området. Gården Stegsholm är skriftligt belagd redan på 1200-talet. Gården med tillhörande torp har bedrivit småskaligt

jordbruk ända in i modern tid. Fortfarande brukas större delen av jordbruksmarken och ekhagarna och strandängarna runt Stegsholm betas av kor och hästar.

Området ligger i Tyrestakilen och ingår i Sandemars värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 1 600 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Skärgårdsstiftelsen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Skärgårdsstiftelsen
<i>Översiktsplan (1992):</i>	Området redovisat som bevarandeområde för friluftsliv och naturvård.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Berör område som är av riksintresse för totalförsvaret.

48. Hanveden

Haninge kommun

Området ingår i ett större område av riksintresse för friluftslivet och ligger i anslutning till Paradisets naturreservat i Huddinge kommun. Området är till del påverkat av skogsbruk men delar av området har höga naturvärden genom orörda skogar och myrområden. Området gränsar till Tornberget, som är länets högsta punkt, 111 meter över havet. Delar av området är Natura 2000-område.

Området ligger i Hanvedenkilen och den östra delen ingår i Hanvedens värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 500 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Stockholms stad
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Stockholms stad
<i>Översiktsplan (1992):</i>	Område för friluftsliv, naturvård och skogsbruk.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Berör riksintresse för totalförsvaret.

70. Kolartorp

Haninge kommun

Norr om Kolartorp finns ett stort antal jättegrytor i en brant. Jättegrytorna varierar i storlek, den största är ett par meter djup och vattenfylld. Området är av högt värde från geologisk och pedagogisk synpunkt.

<i>Storlek:</i>	ca 2 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Länsstyrelsen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Enskild
<i>Översiktsplan (1992):</i>	Grönområde som bevaras.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

HUDDINGE KOMMUN

12. Trångsunds herrgård Huddinge kommun

Området kring Trångsunds herrgård utgörs av ett landskap med bergryggar och skogsklädda branter. Granskog, ädellövskog och sumpskog finns inom området som är ett välbesökt närströvsområde. Bergbranterna ut mot Drevviken i områdets sydöstra del har naturskogskvaliteter med bland annat förekomst av rödlistade arter.

Området är av regionalt intresse för kulturmiljövården. Trångsunds herrgård har anor sedan 1600-talet, men den nuvarande huvudbyggnaden uppfördes under 1700-talets andra hälft och omges av en park.

<i>Storlek:</i>	ca 60 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2001):</i>	Området redovisat som bevarandeområde.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

13. Flemingsbergsskogen Huddinge kommun

Flemingsbergsskogen är ett stort sammanhängande skogsområde med stor artrikedom och höga botaniska och zoologiska värden. Över 90 rödlistade arter förekommer i området. Det ingår delvis i ett större riksintresseområde för friluftslivet. Området har i stora delar naturskogskvaliteter. Det består av hållmarkstallskog och mossar på de höglänta delarna, samt näringsrikare gran- och lövskogar i de lägre områdena. Här finns ett antal sumpskogar, mindre sjöar och en bäckravin omgiven av frodig lövskog. Flera djurarter som har höga krav på orördhet förekommer.

Sörmlandleden går genom området och markerna används för bär- och svamplockning. Närmast bebyggelsen i norr finns motionsspår och stigar.

Flemingsbergsskogen har flera områden av regionalt intresse för kulturmiljövården, bl.a. i form av två fornborgar och några gravfält. Stensättra gård med omgivning utmed Flemingsbergsvikens strand är också kulturhistoriskt värdefullt. I odlingslandskapet finns rester av fina hagmarksmiljöer, men stora delar är igenvuxna.

Området ligger i Hanvedenkilen och ingår i Ågesta-Orlångens värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 850 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen, enskild
<i>Översiktsplan (2001):</i>	Området är redovisat som bevarandeområde.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Vägreservat för Södertörnsleden, Haningeleden del 1, passerar genom området och ska beaktas vid reservatsbildningen.

14. Kynäsberget Huddinge kommun

Området består främst av skogsmark med naturskogskvaliteter och innehåller även ett mindre brandfält. Skogen är tämligen opåverkad av skogsbruk. I stort sett hela området är klassat som nyckelbiotop. Kynäsberget utnyttjas mycket flitigt för rekreation och

friluftsliv från omgivande bebyggelse. Området är en av de sista utposterna in mot södra Stockholm för flera skogslevande fåglar. Kynäsberget är en viktig länk i grönstrukturen för Hanvedenkilen i mot Stockholm.

<i>Storlek:</i>	ca 50 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Stockholms stad, kommunen, enskilda
<i>Översiktsplan (2001):</i>	Området är redovisat som bevarandeområde.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

JÄRFÄLLA KOMMUN

15. Igelbäcken

Järfälla kommun

Igelbäcken börjar i Säbysjöns sydöstra del och rinner mot sydost över kommungränsen mot Stockholm. Järvafältet, som bäcken rinner över, är ett av regionens viktigaste friluftsområden och nyttjas av besökare från många kommuner. Området är ett rikt järnålderslandskap med ett flertal lämningar från förhistorisk tid. Bäckens höga naturvärden då den utgör en av få relativt opåverkade rinnande vattendrag i denna del av Stockholmsområdet. Den rödlistade fiskarten grönlångfinns finns i dess nedre lopp. Bäckens vatten går i kulvert under Barkarby flygfält och fortsätter genom åkermark fram till kommungränsen.

Området ligger i Järvakilen. Det utgör en svag länk i den regionala grönstrukturen mellan det välutnyttjade friområdet mellan Järva friområde i Stockholm och Järvafältets naturreservat.

<i>Storlek:</i>	ca 60 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2001):</i>	Området är redovisat som grönområde.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Anpassning ska ske till vägreservat för "Effektivare nord-sydliga förbindelser", och ev. en tvärsparbana, tunnelbana samt exploateringen på Barkabyfältet som i RUFSS redovisas som regional stadsbygd med utbyggnadspotential. På Barkabyfältet finns ett område av riksintresse för totalförsvaret.

LIDINGÖ STAD

16. Kottlasjön

Lidingö stad

Hela Långängsområdet är värdefullt för närrekreation. Kottlasjön är en välbesökt plats året runt med bad, fiske, skridskoåkning och vandring som populära aktiviteter. Området används även för pedagogisk verksamhet av dagis och skolor. Sjön är värdefull ur ekologisk synpunkt och är med sin begränsade vattenvolym känslig för föroreningar. Dess sydöstra strand utgörs av en nyckelbiotop med barrskog och hållmar-

ker med gamla tallar. I området förekommer även en gammal ädellövskog med grova ekar. Spår av bäver har observerats och i sjön häckar flera fågelarter.

<i>Storlek:</i>	ca 25 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Ingår i område som redovisas som regional stadsbygd med utbyggnadspotential i RUFFS.

17. Elfvik Lidingö stad

Hela området är med sin omväxlande natur, jordbrukslandskapet och sina stränder värdefullt för friluftslivet, och det ingår i riksintresse för kulturmiljövården. Området har höga upplevelsevärden. Det är lättillgängligt och markerade stigar, ridvägar, spår och skidspår utnyttjas väl. På Elfviks udde finns en nyckelbiotop i barrskog. Området uppvisar även en rik fauna av grod- och kräldjur.

Gårdsmiljön vid Elfvik har anor från yngre järnålder. Trädgården samt lind- och askalén från vattnet är viktiga betydelsebärande inslag. Markerna kring Elfviks gård har brukats sedan medeltid. I anslutning till Östra Yttringe ödetomt ligger ett gravfält med stensättningar och högar.

<i>Storlek:</i>	ca 80 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området redovisat som grönområde som avses skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

NACKA KOMMUN

18. Erstavik Nacka kommun

Tillsammans med Nacka friluftsområde utgör Erstavik ett stort sammanhängande natur- och friluftsområde som är av riksintresse för friluftslivet. Områdets stora variation av landskap och naturtyper tillsammans med dess storlek gör Erstavik till ett unikt tätortsnära grönområde. Många människor utnyttjar de befintliga spåren och stigarna. Här finns en mängd olika upplevelsevärden som orördhet, känsla av storskog, variationsrikedom och öppna kulturlandskap. Sörmlandleden går igenom området.

Erstavik ingår i riksintresse för kulturmiljövården. Erstaviks gård är en av Sveriges finaste herrgårdsmiljöer från gustaviansk tid omgivet av ett jordbrukslandskap av åkrar, hagor och betade strandängar med lång tids brukande.

Sjöarna Trehörningen – Lundsjön – Dammsjön är näringsfattiga klarvattenssjöar med en låg påverkan av föroreningar och försurning. De hyser skyddsvärda fåglar. Erstaviksbacken har stora naturvärden, bl.a. hyser den en ursprunglig stam av havsöring. Området ligger i Tyrestakilen och ingår i Nackareservatets värdekärna.

I området finns också ett av Stockholmsområdets större sammanhängande mossekomplex.

Delar av Erstavik störs av flygbuller samt trafikbuller från Åltavägen. Tyresövägen påverkar områdets södra delar och verkar som barriär mot Tyresta naturområden.

<i>Storlek:</i>	ca 1950 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Enskild
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är redovisat som grönområde som ska bevaras.

Övriga planeringsförutsättningar:

19. Nacka friluftsområde Nacka kommun

Tillsammans med Erstavik är området av riksintresse för friluftslivet. Nacka friluftsområde har länge varit ett av Stockholmsområdets mest attraktiva strövområden. I området finns omfattande spårssystem, Hellasgårdens friluftsanläggning, kanotuthyrning och golfbana. Sörmlandsleden löper genom området. Möjligheterna till olika aktiviteter är störst runt Hellasgården och intill Bagarmossen. Dagis, skolor och universitet använder området för pedagogisk verksamhet. Området ansluter till Nacka friluftsområde i Stockholms stad.

Området består till största delen av skogsmark med varierande skogstyper. Tidigare ekhagar och öppna kulturmarker finns insprängda här och var. Sprickdalslandskapet och den tidigare markanvändningen gör att området är kuperat och omväxlande. Här finns en rik flora och fauna, bl.a. i form av flera rödlistade arter. I området finns även en rad nyckelbiotoper. Söderbysjön och Dammtorpssjön är Natura 2000-område.

Kulturmiljöerna kring Nacka ström är av riksintresse för kulturmiljövården. Området är av stort industrihistoriskt intresse då vattenkraften började nyttjas där på 1500-talet. Runt flera av områdets sjöar finns fornlämningar.

Området ligger i Tyrestakilen och ingår i Nackareservatets värdekärna.

Buller från Tyresövägen, samt inflygningen till Bromma flygplats verkar idag störande på området. Även Åltavägens trafik som löper genom de centrala delarna stör i vägens närområde.

<i>Storlek:</i>	ca 650 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Stockholms stad
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Stockholms stad
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses skyddas som naturreservat tillsammans med de delar som ligger i Stockholms stad.

Övriga planeringsförutsättningar:

20. Nyckelviken Nacka kommun

Området, som ansluter till det befintliga naturreservatet Nyckelviken, har höga värden vad gäller natur, kultur och friluftsliv. Genom sitt centrala läge och det varierande landskapet vid Värtans stränder är Nyckelviksområdet mycket välbesökt, både som närströv- och utflyktsområde. Genom området vindlar många stigar. I området finns blandskog, ekdungar, betesmarker och ädellövskog. Områdets skogar är i stort sett

opåverkade av egentligt skogsbruk. Floran i Nyckelviksområdets dalgångar, ädellöv-
dungar och ängsmark är mycket rik med inslag av rödlistade arter. Området ligger i
Nacka-Värmdökilen och ingår i Nyckelvikens värdekärna.

Värmdöleden påverkar områdets södra delar.

<i>Storlek:</i>	ca 40 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses skyddas som naturreservat.

Övriga planeringsförutsättningar:

21. Skarpnäs

Nacka kommun

Området är ett starkt kuperat och bergigt skogslandskap, genomdraget av markerade dalstråk. Barrskogen dominerar men i dalarna finns lövträdsdominerade marker och rester av ett äldre jordbrukslandskap. Ädellövskog med äldre ekar och hassel återfinns i områdets västra del. Norra delen av området är av skärgårdskaraktär med branta bergssidor och dramatiska stup ned mot Saltsjön. Delarna mot Saltsjön är av riksintresse för kulturmiljövården, samt omfattas av riksintresset kust- och skärgårdsområdet. Skarpnäs har ett rikt förgrenat stigsystem och använd flitigt av som promenad och närströvsområde. Boo-leden startar i området. Höjdpartierna utgör vackra utkikspunkter. Skarpnäs hyser också flera sjöar som bl.a. används för bad och fritidsfiske. Det ligger i Nacka-Värmdökilen och är en länk mellan större, sammanhängande områden. Skarpövägen samt kraftledningar korsar området.

<i>Storlek:</i>	ca 250 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses skyddas som naturreservat.

Övriga planeringsförutsättningar:

22. Gärdesudden

Nacka kommun

Gärdesudden är ett rekreationsområde med vattenkontakt ut mot Stora Värtan. Större delen av den höjdrygg som följer udden i hela dess längd täcks av en gles skog med kraftiga tallar. Här finns även partier med ädellövskog. Ett stort antal stigar korsar området som är mycket välutnyttjat. Området är av riksintresse för kulturmiljövården, samt omfattas av riksintresset kust- och skärgårdsområdet.

<i>Storlek:</i>	ca 10 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses skyddas som naturreservat.

Övriga planeringsförutsättningar:

23. Abborrträsk

Nacka kommun

Abborrträsk är en grundvattensjö som med omgivande grönområde ligger omgiven av vägar och bebyggelse. Abborrträsket klassas av Nacka kommun som ekologiskt känsligt område. Området är relativt orört och domineras av hållmarkstallskogar. Det har högt rekreativvärde. Stigar löper runt sjön, som nyttjas för fiske.

<i>Storlek:</i>	ca 25 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

24. Svärdsö

Nacka kommun

Svärdsö är en innerskärgårdsmiljö med mycket vattenkontakt, klippfallar och skogsmark. Inom området finns flera nyckelbiotoper. Bland annat finns lokaler med påtagligt gamla tallar, och lövträdsdominerade kärrmarker med inslag av ädellövträd och en rik svamp-, moss- och lavflora. Svärdsöbadet ligger i Dragviken på Svärdsö i Estavikens norra sida. Området innefattas av riksintresset kust- och skärgårdsområde. Älgövägen går genom området.

<i>Storlek:</i>	ca 50 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses skyddas som naturreservat..
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

25. Tollare

Nacka kommun

Tollare träsk är en liten sjö som hyser ett rikt fågelliv. Stränderna är bitvis är sankta och svårtillgängliga. Området har högt värde för friluftsliv. Sjön omges av löv- och blandskog med ett alkärr i väster och den klassas av Nacka kommun som ekologiskt känslig.

<i>Storlek:</i>	ca 90 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

26. Trollsjön

Nacka kommun

Trollsjön är en liten sjö med ringa vattendjup. Norr om sjön finns ett skogsområde insprängt mellan befintliga villakvarter. Området uppvisar en kuperad terräng med hållmarkstallskog på topparna och grandominerad blandskog på sluttningarnas moräner. Det har ett högt rekreativvärde då det är den enda större sammanhängande grönytan i ett annars tätbebyggt område.

<i>Storlek:</i>	ca 20 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

27. Tattby

Nacka kommun

Området är med sin natur typiskt för gränsområdet mellan Södertörn och skärgården. Det gränsar till det befintliga Tattby naturreservat. Här finns en variationsrik flora och fauna, och badmöjligheter, strövmråden och vackra utsiktspunkter, bl.a. från observatoriet och slalombacken. Tillgängligheten är god, även kollektivt med Saltsjöbanan. Mellan Samskolan vid Tattby och Hellasgården går ett av Sveriges äldsta motionsspår - Blå spåret.

<i>Storlek:</i>	ca 20 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Ingår i område som redovisas som regional stadsbygd med utbyggnadspotential i RUFSS.

62. Långsjön

Nacka kommun

Området är väl beläget ur rekreationssynpunkt och är redan idag mycket välfrekventerat. Naturen inom reservatet är typisk för gränsområdet mellan skärgården och Södertörns sprickdalsterräng. Skogen dominerar, med ett stort lövinslag på den flacka norra stranden. På den brantare södra sidan dominerar gran och tall.

<i>Storlek:</i>	ca 20 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses bevaras.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Ingår i område som redovisas som regional stadsbygd med utbyggnadspotential i RUFSS

SALEMS KOMMUN

28. Lindängen

Salems kommun

Lindängen var förr en slätteräng som nu utvecklats till en vacker lövskog med höga naturvärden. Lindängen utgör, tillsammans med naturreservatet Korpberget, ett större område av riksintresse för naturvård. I området finns ädellövskog med en artrik lundflora och ovanliga lavar. Tack vare bergbrantens sydläge har området ett mycket gynnsamt mikroklimat, vilket tillsammans med en näringsrik jordmån skapar förutsättningar för ovanliga och värmekrävande arter. Längs Mälarstranden finns utflyktsklippor och små vikar. Hela området är ett omtyckt utflyktsmål med många upplevelsevärden, och det används även för pedagogisk verksamhet. I den norra delen rinner Högantorsbäcken i en nedskuren, meandrande fåra, längs vilken man finner ovanliga arter av mossor, lavar och svampar. Vid bäcken finns en restaurerad gammal kvarn som nyttjas för museiändamål. En källa angränsar till området i öster. Området ligger i Bornsjökilen och ingår i Korpbergets värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 25 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Länsstyrelsen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Stockholms stad
<i>Översiktsplan (1990):</i>	Området redovisas som ett särskilt värdefull naturvårdsområde.

Övriga planeringsförutsättningar:

29. Ersboda

Salems kommun

Ersbodaområdet består av av den tidigare jordbruksmarken kring torpet Ersboda, känt sedan 1600-talet. I omgivande skogsbryn finns enstaka äldre lövträd som tecken på den tidigare markanvändningen. Idag används området flitigt som strövområde för närboende.

<i>Storlek:</i>	ca 5 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Stockholms stad
<i>Översiktsplan (1990):</i>	Området är redovisat för fortsatt pågående markanvändning.

Övriga planeringsförutsättningar:

30. Garnudden

Salems kommun

Garnudden är ett kuperat skogsområde vid sjön Uttran. Området har många upplevelsevärden, från naturstigar till olika anläggningar, och utnyttjas flitigt av närboende för motion och rekreation. Strandnära cykelväg, elljusspår, och badplats finns i närheten. Området är kuperat med hållmarker, kärr och moränsluttningar. Skogen domineras av gran och tall och består i delar av äldre naturskog. I området finns vissa kulturvärden i form av en källa och en gammal torpmiljö.

Järnvägen berör områdets norra del.

<i>Storlek:</i>	ca 50 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1990):</i>	Området är redovisat som fritidsområde.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

31. Nedre Söderby Salems kommun

Variationen av naturtyper i området är stor. Den barrskogsbeväxta rullstensåsen i norr planas ut mot söder i öppen gräsmark, med såväl solexponerade torra backar som fuktig sankäng. Floran i området är rik och mycket skyddsvärd. Området hävdas med betesdjur. Ett stort antal häckande och födosökande fågelarter förekommer i området, varav en rödlistad art.

Området är ett populärt närströvområde och det finns en servering. Namnet på området kommer från den kulturhistoriskt intressanta gården Nedre Söderby som utgör ett fint exempel på bönders byggnadsskick vid 1700-talets mitt, och som ligger i anslutning till området. Här finns också ett fornlämningsområde som främst utgörs av ett stort järnåldersgravfält. Nedre Söderby ligger i Bornsjökilen och inom Bornsjöns skyddsområde för vattentäkt.

E4/E20 bullerstör området i norr.

<i>Storlek:</i>	ca 30 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Stockholm vatten AB
<i>Översiktsplan (1990):</i>	Området redovisas som särskilt värdefullt kulturområde.

Övriga planeringsförutsättningar:

SIGTUNA KOMMUN

32. Rävsta Sigtuna kommun

Området ansluter till det befintliga Rävsta naturreservat och är ett omväxlande skogs- och jordbruksområde som tack vare sitt läge mellan Märsta och Sigtuna är mycket värdefullt ur friluftssynpunkt. Upplandsleden och Mälardalsleden går igenom området, och ridning förekommer också. Skogarna i Rävsta är relativt orörda och här och var utbreder sig hållområden med insprängda kärr och mossar. På några ställen är lövinslaget stort.

Det finns flera fornlämningar i form av t.ex. stensträngar och gravfält kring Norrboda.

<i>Storlek:</i>	ca 50 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses skyddas som naturreservat.

Övriga planeringsförutsättningar:

33. Fysingen

Sigtuna och Upplands Väsby kommuner

Sjön Fysingen och dess omgivning är en av länets förnämsta fågelsjöar, såväl för häckande som för rastande fåglar. Närmast sjöstranden breder vassbälten ut sig, och på vissa ställen finns strandängar. Längs Fysingens västra strand löper isälvsavlagringen Stockholmsåsen. Kring sjön finns lundar med ädellövsog, barrskogsmarker, ängs- och hagmarker. Här finns även partier med äldre skog. Markerna har höga naturvärden och de är i många delar strövvänliga och mycket välbesökta. Vandringsleder passerar området och det finns flera badplatser runt sjön. Här finns många olika upplevelsevärden.

Området ingår i ett område av riksintresse för kulturmiljövården. I närområdet finns flera värdefulla kulturmiljöer i form av säterier. Fysingen ingår i den nationella miljöövervakningen såsom en förhållandevis måttligt påverkad slättsjö med god vattenkvalitet.

Området ligger i Rösökilen och ingår i Fysingens värdekärna.

Arlanda flyplats i norr bullerstör området.

<i>Storlek:</i>	ca 300 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Länsstyrelsen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Upplands Väsby kommun, enskilda, Landstinget
<i>Översiktsplan:</i>	Sigtuna (2002): Området redovisas som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat. Upplands Väsby (1990): Området redovisas som område av särskilt intresse för naturvården.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Upplands Väsby: Området kan behöva anpassas till en ev. tillkommande konferensanläggning.

34. Sköndalsskogen

Sigtuna kommun

Sköndalsskogen är delvis kuperad och har många fina promenadstigar. Området utgör ett viktigt grönområde i en del av kommunen med dålig tillgång till rekreationsmark.

Skogen är i delar gammal, över 100 år på sina ställen, och innehåller varierande vegetation med inslag av kärr och mossmarker.

<i>Storlek:</i>	ca 80 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är inte utpekad som grönområde.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Reservatet bör avvakta pågående arbete med fördjupad översiktsplan. Området anpassas till ev. flyttning av Märsta station, tvärförbindelse för kollektivtrafik samt ev. en järnvägsförbindelse för godstrafik till Arlanda.

SOLLENTUNA KOMMUN

68. Rösjöskogen

Sollentuna kommun

I Rösjöområdet möts skog, öppen mark och sjöar. I södra delen är det framför allt de sociala värdena som överväger med badplats, camping, bollplaner och motionsspår. Roslagsleden går genom området. I norr mellan Rösjön och Fjäturen finns ett av kommunens finaste äldre jordbrukslandskap med fornlämningar från bronsåldern och järnåldern i form av gravar, stensträngar och gamla odlingsgytor. Här finns också en runsten, Jarlabankestenen. Området betas fortfarande av nötkreatur. Skogsmarken i Rösjöområdet är förhållandevis lite påverkad av skogsbruk. Här kan man ströva i hållmarkstallskogar, granskogar, ett fint lundområde och kring odlingsmarkerna finns en hel del mindre områden med lövskog. Tre sjöar ligger i eller i direkt anslutning till området; Rösjön, Väsjön och Fjäturen. Området är kommunens mest utpräglade fritidsområde. Här finns motionsanläggningar, bollplaner och badplatser. Vid Rösjöns södra ände finns en camping med stor badplats, servering och minigolfbana.

Rösjöområdet är en del av Rösjökilen.

<i>Storlek:</i>	ca 200 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1998):</i>	Området är till för rekreation och rörligt friluftsliv. Karaktären av fritidsområde ska behållas och utvecklas.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Avgränsningen är preliminär och inte behandlad i kommunen. Naturreservatet anpassas till markreservat för spårtrafik mellan Häggvik och Roslags Näsby.

69. Törnskogen

Sollentuna kommun

Törnskogen utgör ett stort sammanhängande skogklätt hållmarksområde i Upplands Väsby och Sollentuna kommuner. Skogen har trots sitt tätortsnära läge något av vildmarkskaraktär och är värdefull främst för det rörliga friluftslivet. Under hösten är detta omtyckta marker för svampplockning. Slutningen mot Norrviken är den för friluftslivet mest värdefulla delen av området. Här finns partier med ädellövskog. Barrskogen är till stora delar påverkad av skogsbruk, men naturskogspartier finns. Törnskogsområdet är med sina relativt ostörda skogsmarker och småmyrar värdefullt för flera vilt- och fågelarter. Området ligger i Rösjökilen.

<i>Storlek:</i>	ca 400 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen, Sveaskog, HSB
<i>Översiktsplan (1998):</i>	Området är avsatt för rekreation och rörligt friluftsliv och avses bevaras.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Avgränsningen är preliminär och inte behandlad i kommunen. Berör område som är av riksintresse för totalförsvaret. Naturreservatet anpassas till Norrortsleden.

SOLNA STAD

35. Igelbäcken Solna stad

Igelbäcken är en av de mest skyddsvärda vattenmiljöerna i Stockholmsområdet. Området binder samman norra delen av Järvafältet med nationalstadsparken och utgör därmed en betydelsefull länk i den regionala grönstrukturen. Hela det omgivande grönområdet är mycket viktigt som rekreationsområde och kan erbjuda olika upplevelsevärden. Överjärva gård och Ulriksdal tillhör områdets mest välbesökta delar. Här finns naturskola, vackra promenadvägar, kafé, trädgårdar, naturstig/kulturstig, mm. Överjärva gård är kulturhistoriskt intressant med bl.a. gravfält från yngre järnåldern.

Igelbäcken är livsmiljö för den hotade fiskarten grönlungen, som här har sin enda förekomst i Stockholms län. Vid bäckens mynning i Edsviken förekommer fisken Nissöga. I naturområdet runt Igelbäcken finns höga naturvärden i form av ädellövskog, barnnaturskog samt värdefulla strandskogar med inslag av gamla lövträd. Det finns även geologiska värden i området. Området ligger i Järvakilen.

Flera stora vägar verkar störande på området, bl.a. E4:an och Bergshamraleden som också verkar som kraftiga barriärer.

<i>Storlek:</i>	ca 130 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen, Vasakronan, Fastighetsverket, Svenska kyrkan
<i>Översiktsplan (1991):</i>	Området är redovisat som grönområde.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Reservatet får inte begränsa möjligheten att bredda E4:an eller stambanan.

STOCKHOLMS STAD

36. Kyrkhamn-Lövsta Stockholms stad

Området består av Mälarens strand runt Kyrkhamn, odlingslandskap samt ett skogsområde i norr. Strandområdet inbjuder till promenader och bad. Upplandsleden passerar genom skogsområdet i norr. I det öppna landskapet finns även en golfbana och en skjutbana samt ett koloniområde.

Lövsta by fanns redan på medeltiden och härifrån sköttes sedermera färjetrafiken ut till kungsgården på Svartsjö. Kyrkhamn-Lövsta ligger i Görvälnkilen.

Området gränsar i söder till Lövsta sopförbränningsanläggning och en motorbana.

<i>Storlek:</i>	ca 130 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området är redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

37. Grimstaskogen

Stockholms stad

Grimstaskogen består till övervägande del av kuperad skogsmark med delvis gammal och grovvuxen hållmarkstallskog, samt våtmarker och örtrika blandskogspartier. I väster stupar berget ner mot Mälaren i en förkastningsbrant, och man har god utsikt över Mälaren. Räcksta träsk utgör en viktig lekplats för groddjur, samt hyser värdefull fågelfauna.

Grimsta är ett viktigt närströvsområde. Här försiggår en mängd friluftsverksamheter som t.ex. orientering, skidåkning, ridning, svamp- och bärplockning. Genom området är el-ljusspår och ridstigar anlagda och längs med stranden går ett fint promenadstråk som bland annat sammanbinder de två populära badplatserna Kanaan och Maltesholm.

Gravfält och enstaka lämningar från järnålder förekommer i den norra delen av området. Grimstaskogen ligger i Görvälnkilen och ingår i Grimstaskogens värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 250 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området är redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Ett reservat för "Effektivare nord-sydliga förbindelser" passerar området. Vägfrågan utreds f.n. av Vägverket. Vägsträckningen ska beaktas vid reservatsbildningen.

38. Järva friområde

Stockholms stad

Järva friområde är ett för Stockholm typiskt, men ovanligt tätortsnära, mosaikartat odlingslandskap med fornlämnings- och gårdsmiljöer. Hävdade marker och dungar med ädellövträd utgör centrala inslag. Förhållandevis orörda skogspartier och våtmarker bidrar till områdets variationsrika natur.

Området genomkorsas av en mängd bilfria promenad- och cykelvägar och nyttjas intensivt av närboende för motion, promenader och sociala sammankomster m.m. Här finns Stockholms stads enda aktiva bondgård vid Hästa, samt Eggeby gård som används för en mängd aktiviteter.

Igelbäcken rinner genom området och hyser här den rödlistade fisken grönling. Igelbäckens dalgång är ett av de mest skyddsvärda vattenmiljöerna i Stockholmsområdet. Landskapet längs Igelbäcken är också av stor betydelse för fåglar, och bäcken utgör en viktig livsmiljö för grod- och kräldjur. Området ligger i Järvakilen.

E18, Akallavägen och Kymlingelänken utgör störningskällor för de områden av friområdet som ligger närmast vägarna.

<i>Storlek:</i>	ca 450 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området är redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Ett reservat för "Effektivare nord-sydliga förbindelser" passerar området. Vägfrågan utreds f.n. av Vägverket. Den vägsträckningen, Kymlingelänken, Akalla trafikplats, breddning av E18 samt ny tvärbana ska beaktas vid reservatsbildningen.

39. Norra Djurgården Stockholms stad

Norra Djurgården är av riksintresse för kulturmiljövården och innehåller en blandning av natur- och kulturpark, öppna marker och större skogspartier. Det är en del av Nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården. Hela området är ett mycket välbesökt natur- och rekreationsområde. På Norra Djurgården finns anlagda motionsspår, öppna aktivitetsytor och promenadstigar. Närheten till universitetet och högskolan har gjort att området utnyttjas flitigt för pedagogisk verksamhet.

Områdets mycket höga naturvärden är intimt kopplade till den kontinuerliga markanvändning som har bedrivits under mycket lång tid. De äldsta kända lämningarna dateras till bronsålder, men området fick fast bosättning under järnålder. Norra Djurgården ingick i den kungliga djur- och jaktpark som inrättades här på 1600-talet. Tack vare områdets kungliga beskydd har stora naturvärden bevarats. Framför allt insektsfaunan och svampfloran är mycket rika med förekomst av ett stort antal rödlistade arter.

Största delen av området täcks av barrblandskog med inslag av lövträd. Djurgårdens ekmiljöer och lövskogar är ett av norra Europas mest värdefulla områden för bark- och vedlevande insekter.

Inom området finns flera sjöar och våtmarker som dels är viktiga häckningslokaler för fåglar, dels fungerar som lekområden för groddjur. Tillgången på grova hålträd och våtmarker skapar goda livsförutsättningar för fladdermöss. Väl utbildade de Geer-moräner av geovetenskapligt intresse finns också här. Området ligger i Järvakilen och ingår i Norra Djurgårdens värdekärna.

Roslagsvägen verkar störande i väster. Bebyggelse och vägar i Hjorthagen och på Gärdet verkar som barriärer och spridningshinder till Södra Djurgården.

<i>Storlek:</i>	ca 400 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen/Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Staten
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området är redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Berör område som är av riksintresse för totalförsvaret. Norra länken planeras i tunnel under området. Ventilationstorn kommer att beröra området.

40. Södra Djurgården Stockholms stad

Södra Djurgården är av riksintresse för kulturmiljövården. Det är en del av Nationalstadsparken Ulriksdal-Haga-Brunnsviken-Djurgården. Hela området är ett av stadens mest välbesökta rekreationsområden. Många turister från Sverige och utlandet kommer hit. Genom området och längs stränderna går fina promenadvägar. En lång rad verksamheter samsas idag om utrymmet; museer, ridning, friluftsverksamhet, rodd, trädgårdar, odling, kanotpaddling och fågelskådning är några av dem.

Södra Djurgården består i huvudsak av ett ekdominerat parklandskap med mellanliggande öppna gräsytor. Områdets stora, sammanhängande ekbestånd med dess långa kontinuitet är unik i landet och har mycket höga naturvärden med förekomst av rödlistade arter. På Södra Djurgården finns flera våtmarker, som utgör värdefulla fågel- och groddjurslokaler.

Karaktären av naturpark med bebyggelse runt stränderna har sitt upphov i den kungliga djur- och jaktpark som inrättades på 1600-talet. Ladugårdsgärdet utnyttjades ännu på 1600-talet som åkermark och på 1600- och 1700-talen fungerade det som militärt övningsfält.

Inom området finns geologiskt intressanta objekt, bl.a. de Geer-moräner. Området ligger i Järvakilen och ingår i Södra Djurgårdens värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 450 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen/Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Staten, kommunen
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området är redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	På lång sikt kan det bli aktuellt att dra Österleden i tunnel under området. Olika genomföradeåtgärder som ventilationstorn kan då beröra området.

41. Sätmaskogen Stockholms stad

Området utgör ett mycket viktigt friluftsområde i sydvästra Stockholm. Det finns många stigar som genomkorsar området, samt promenadstråk och badplatser längs Mälarens stränder.

Sätmaskogen präglas av ett småskuret landskap med eklundar och öppna marker. Området hyser höga naturvärden främst knutna till de ektominerade ädellövsmiljöerna, och ett antal ovanliga och rödlistade arter har påträffats här. Värdefulla bäckmiljöer som Sättraån och Skärholmsbäcken finns i området.

Skärholmens gård byggdes som sommarnöje år 1750. Till herrgårdsanläggningen hör en park i engelsk stil. Det finns kulturhistoriskt värdefull bebyggelse även vid Sättra varv i form av enkla varvsarbetarbostäder. Området ligger i Bornsjökilen och ingår i Sättra värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 250 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området är redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Ett reservat för "Effektivare nord-sydliga förbindelser" passerar området. Vägfrågan utreds f.n. av Vägverket. Vägsträckningen ska beaktas vid reservatsbildningen.

42. Årstaskogen-Årsta holmar Stockholms stad

Årstaskogen är en norrvänd sprickdalsbrant med hållmarker, välvuxen tallskog och ädellövsskog. Området har ett stort värde som närströvsområde för Stockholms södra delar. Årsta holmar, mitt i Årstaviken, har fina naturstränder med fuktlövskog och gungflyn. Holmarna har ett rikt fågelliv. Det saknas fast förbindelse dit.

Årsta omnämns första gången år 1344. Gårdsbebyggelsen är beläget i områdets västra del och är exponerat mot vattnet, på ett för länet karaktäristiskt sätt.

Nynäsvägen och trafikapparaten kring Gullmarsplan verkar störande på Årstaskogens östra delar.

<i>Storlek:</i>	ca 80 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1

<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området är redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Ny järnvägsbro byggs f.n. vid Årsta holmar.

43. Älvsjöskogen Stockholms stad

Älvsjöskogen har en för stockholmsförhållanden ovanlig vildmarkskaraktär. Området är ett mycket populärt utflyktsområde dit människor kommer för att t.ex. vandra eller nyttja motionsspåren. Älvsjöskogen har vetenskapliga naturvärden och karakteriseras av hållmarker med högre tallskog, smala sprickdalar med granskog, samt våtmarker. Den södra delen av Älvsjöskogen ingår i tillrinningsområdet till sjön Magelungen, och är därför ekologiskt särskilt känslig.

Det finns bebyggelse lämningar efter ett torp i östra delen av området.

Området genomkorsas av stambanan från norr till söder.

<i>Storlek:</i>	ca 100 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Svenska kyrkan
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området är redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Området anpassas till utbyggnad av snabbspårväg syd.

44. Nacka friluftsområde Stockholms stad

Nacka friluftsområde har länge varit ett av Stockholmsområdets mest attraktiva strövområden genom sin närhet till tätorten och sin karaktär av "orörd" natur. Området fortsätter in i Nacka kommun, se särskild text om detta. Ett välutvecklat stigsystem, svamp- och bärmarker, kolonilottsområden, motionsslingor, mm, gör området mycket välbesökt. Sörmlandsleden startar i området.

Området består till största delen av skogsmark med varierande skogstyper, tidigare ekhagar och små öppna kulturmarker. Området är kuperat och omväxlande. Variationen skapar förutsättningar för en rik flora och fauna, bl.a. för flera ovanliga och rödlisade arter.

I Sicklasjön finns en rik flora av undervattens- och flytbladsväxter. Sjön är också av värde för fåglar, fisk och bäver.

Med bebyggelsen karaktäristiskt exponerad mot vattnet ligger Lilla Sickla gårdsmiljö med anor sedan 1500-talet och en tillhörande engelsk park från tidigt 1800-tal.

Området ingår i Tyrestakilen och ingår i Nackareservatets värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 150 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området är redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

45. Flatenområdet Stockholms stad

Flaten är genom sin närhet till de södra delarna av Stockholm ett viktigt rekreationsområde. Koloniområden, gamla herrgårdsmiljöer, kafé, etc. finns nära till hands och flera badplatser ligger utmed stränderna. Inom området finns även ridverksamhet och ett omfattande stigsystem.

Flatenområdet har vildmarkskaraktär och består främst av barrskog på hållmark, med inslag av partier med fuktlövskog. Tillgången på små våtmarker har skapat goda livsförutsättningar för grod- och kräldjur. Sjön Flaten är en djup klarvattensjö med branta klippstränder. Den har en mycket rik flora och fauna, man har funnit drygt 70 arter av bottenlevande djur.

Inom eller i anslutning till området ligger flera äldre gårdsmiljöer. Listuddens gård omges av gamla kulturmarker med flerhundraåriga ekar. Gården har en mangårdsbyggnad från 1700-talet. Norr om Flaten finns en fornborg. Flatenområdet ingår i Tyrestakilen.

Tyresövägen verkar störande på områdets norra delar.

<i>Storlek:</i>	ca 500 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området är redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Området är föreslaget att bli naturreservat, och ett förslag har varit på remiss.

46. Rågsveds friområde Stockholms stad

Rågsveds friområde utgörs i delar av vackert gammalt kulturlandskap. Området har med sina våtmarker, sin bäckmiljö och ädellövskog stor betydelse för friluftsliv och biologisk mångfald. Här finns fågelrika våtmarker. Området är beläget vid sjön Magedlungen vars omgivning är av stort friluftsintrasse. Trots att Rågsveds friområde ligger tätt intill bostadsområden är det ett ostört och lugnt område. Området ingår i Hanveden och är en länk mellan stadens mer centrala naturområden och större strövområden i Hanveden.

<i>Storlek:</i>	ca 100 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området är redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

47. Fagersjöskogen Stockholms stad

Fagersjöskogen är ett välbesökt närströvområde. Terrängen är omväxlande och hyser det största området med sluten grandominerad barrskog i inom Stockholms stad. I området förekommer även inslag av ädellövskog och öppen mark.

Genom Fagersjöskogen löper stigar och ett elljusspår. Ett friluftsområde finns vid Farstanäset som har en strandlinje mot sjön Magelungen. De utbredda vassområdena här utgör ett viktigt sjöfågelsområde. På Farstanäset finns ridverksamhet.

Kulturvärden finns i form av fornlämningar och några bevarade äldre byggnader. Fagersjöskogen utgör en länk till de innersta delarna av Hanvendenkilen. Genom nyligen tillkommen bebyggelse i den norra delen av Fagersjöskogen har kilstrukturen dock försvagats.

Järnvägsspår och bilväg genomkorsar området.

<i>Storlek:</i>	ca 100 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1999):</i>	Området är redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Området anpassas till spårreservat vid Örbyleden. Reservatsavgränsningen anpassas till Högdalenverket.

SUNDBYBERGS STAD

49. Igelbäcken

Sundbybergs stad

Området består av öppna gräsmarker med igenväxande bryn, blandskogar och hällmarker. Förekomst av fornlämningar visar att området koloniserades under järnålder. Igelbäckens omgivningar är en rest av det gamla bondesverige tätt intill dagens ständigt utökade bebyggelse. I områdets södra del finns det viktiga friluftscentret vid Ursvik strax intill Igelbäcken. Igelbäcken i Sundbybergs kommun har ett stort socialt värde inte minst på grund av att det ligger så centralt. Naturvärdena är knutna till Igelbäcken och till områdets funktion som grön kil. Området ingår i Järvakilen.

Kymlingelänken verkar som barriär i nordväst, E4 i nordost.

<i>Storlek:</i>	ca 140 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen, Vasakronan
<i>Översiktsplan (2001):</i>	Området är redovisat som grönområde som föreslås skyddas som naturreservat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Förslag till reservat har nyligen varit på remiss. Länsstyrelsen/RTK och kommunen har olika uppfattning om områdets avgränsning. Länsstyrelsen/RTK anser att man bör hålla öppet för ev. bostadsbebyggelse i Kymlinge, som har god kollektivtrafikförsörjning och ingår i en delregional stadskärna med utbyggnadsmöjligheter enligt RUFs. Anpassas till Kymlingelänken samt tvärbana. Berör område som är av riksintresse för totalförsvaret.

SÖDERTÄLJE KOMMUN

50. Talbyskogen

Södertälje kommun

Området ligger i utkanten av Södertälje stad och omgärdas av fritidshusområden som håller på att omvandlas till permanentbostäder. Skogsområdet nyttjas flitigt av det rörliga friluftslivet. I direkt anslutning till området ligger tre biotopskyddsområden. Talbyskogen består främst av strövvänliga hållmarkstallskogar och mogen granskog. Inom dessa områden finns höga biologiska naturvärden som sällsynta mossor och svampar, och höga upplevelsevärden i form av orörda naturmiljöer och fina utblickar. Bland kulturhistoriska lämningar i området kan nämnas spår av en kolmila samt en hålväg.

<i>Storlek:</i>	ca 30 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Enskild
<i>Översiktsplan (samråd 2003):</i>	Området är redovisat som grönområde, rekreationsskog och föreslås bli naturreservat.

Övriga planeringsförutsättningar:

51. Moraåns dalgång

Södertälje kommun

Moraån är kommunens största å, där strömmande partier växlar med lugnvatten. Den omges till stora delar av lövskog, men bitvis slingrar sig Moraån genom ett jordbrukslandskap där vissa delar hävdas genom bete. De öppna och fornlämningsrika markerna är idealiska för strövtåg. Bitvis finns raviner med kraftiga meanderslingor och riklig växtlighet. Moraån är en av länets viktigaste reproduktionslokaler för havsöring.

Förr använde byarna längs dalgången Moraåns rika vattenflöde som kraftkälla till kvarnar och sågar. Saltå kvarn är ett exempel på det.

<i>Storlek:</i>	ca 80 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen, enskild
<i>Översiktsplan (samråd 2003):</i>	Området utpekats som ekologiskt särskilt känsligt område och föreslås bli naturreservat.

Övriga planeringsförutsättningar: Området anges som regional stadsbygd med utbyggnadspotential enligt RUFSS. Alternativa sträckningar för en förbifart för riksväg 57 har utretts varav en alternativ sträckning eventuellt kan beröra området.

TYRESÖ KOMMUN

52. Klövberget

Tyresö kommun

Klövberget höjer sig över Kalvfjärden i en mäktig sydvästexponerad förkastningsbrant. Från berget har man en strålande utsikt. Det solexponerade läget skapar i kombination med den basiska berggrunden underlag för en rik och delvis ovanlig flora. På krönet växer mager hållmarkstallskog och längs bergroten återfinns en smal bård av ädla

lövträd. Området har mycket högt naturvärde genom den rika, kalkpåverkade vegetationen med inslag av ädellövträd. I anslutning till berget finns ett omfattande blockgrottesystem. Fladdermöss och flera fjärilsarter, och andra insekter övervintrar i grottorna. Grottsystemet har även pedagogiskt värde. I öster finns en båthamn och en badplats.

<i>Storlek:</i>	ca 40 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1998):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses bevaras som naturreservat.

Övriga planeringsförutsättningar:

53. Dyviks lövängar Tyresö kommun

Dyviksmaren är en liten avsnörd havsvik som omges av små lövängar med hamlade träd och lundar med ädellövs-kog. De omgivande bergbranterna ger en vacker inramning av landskapet. Jordbruket vid Dyviks gård är nedlagt men det finns tydliga spår kvar av framförallt ängsbruk tack vare omfattande restaurering och skötselåtgärder under de senaste decennierna. Gården omnämns första gången 1409 som torpet "Thyufwawijk" under Tyresö gods. Lövängarna hävdas på gammalt vis. Den avsnörda havsviken har höga naturvärden och är en viktig lekplats och yngelplats för fisk. Det finns fina badklippor och en sandstrand i området.

<i>Storlek:</i>	ca 15 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (1998):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses bevaras som naturreservat.

Övriga planeringsförutsättningar:

TÄBY KOMMUN

54. Täby prästgård-Skogberga Täby kommun

Vid Prästgården finns ett ålderdomligt odlingslandskap med höga värden för både naturvård och kulturmiljövård. Området har en lång historia som odlingsmark. Här finns en rad förhistoriska lämningar som stensträngar, fossil åker, flera gravfält och bebyggelse-lämningar. Flera stensträngar sammanfaller med historiska hägnadssträckningar vilket visar på lång kontinuitet i brukandet av marken som åker och betesmark. I området finns en av länets värdefullaste betesmarker med flera sällsynta och rödlistade växter. Före detta Prästsjön har vissa värden som igenväxande sumpskog, men planeras bli en restaurerad sjö. Området är attraktivt och välbesökt av människor som uppskattar det gamla kulturlandskapet med sina ängar och hagar och det rika fågellivet. Det är på grund av sina höga natur- och kulturvärden av stort värde för pedagogik och utbildning.

Täby prästgård-Skogberga är av riksintresse för kulturmiljövården och naturvården. Området ligger i Angarnkilen och ingår i Prästgårdens värdekärna..

Den planerade Norrortsleden passerar områdets södra del. Skyddsåtgärder i form av bl.a. bullerskydd planeras.

<i>Storlek:</i>	ca 100 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Länsstyrelsen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen, staten
<i>Översiktsplan (1992):</i>	Området är redovisat som grönområde som avses bevaras.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

UPPLANDS VÄSBY KOMMUN

55. Vallensjö

Upplands Väsby kommun

Skogen ligger som en ö i beteslandskapet söder om Vallensjö. Mellan småjordbruken i Fresta finns en barrnaturskog som är klassad som Natura 2000-område. Vallensjö ingår i område av riksintresse för kulturmiljövården. Skogen är barrträdsdominerad och det finns gott om död ved. I området har gjorts flera fynd av rödlistade mossor, lavar och svampar. Området ligger förhållandevis lättillgängligt för den som vill uppleva en orörd skog. Skogen är värdefull för pedagogik och utbildning. Området ligger i Rösjökilen.

<i>Storlek:</i>	ca 20 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Länsstyrelsen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Enskild
<i>Översiktsplan (1990):</i>	Området är inte särskilt redovisat.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

56. Törnskogen

Upplands Väsby kommun

Törnskogen utgör ett stort sammanhängande skogklätt hällmarksområde i Upplands Väsby och Sollentuna kommuner. Skogen har trots sitt tätortsnära läge något av vildmarks karaktär och är värdefull främst för det rörliga friluftslivet. Under hösten är detta omtyckta marker för svampplockning. Slutningen mot Norrviken är den för friluftslivet mest värdefulla delen av området. Här finns partier med ädellövskog. Barrskogen är till stora delar påverkad av skogsbruk, men naturskogspartier finns. Törnskogsområdet är med sina relativt ostörda skogsmarker och småmyrar värdefullt för flera vilt- och fågelarter. Kvarnviken, i Norrvikens norra del, är mycket näringsrik och har rik vegetation och rikt fågelliv. Området ligger i Rösjökilen.

Norrortsleden berör skogen i öster.

<i>Storlek:</i>	ca 150 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Sveaskog, enskild

<i>Översiktsplan (1990):</i>	Området är redovisat som område av särskilt intresse för naturvården.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Berör område som är av riksintresse för totalförsvaret. Naturreservatet anpassas till Norrortsleden.

57. Runsa

Upplands Väsby kommun

Runsahalvön vid Mälarviken Skarven är ett gammalt kulturlandskap med varierande natur. Området vittnar om en äldre kulturhistoria med gravfält och fornborg och en av Sveriges största skeppssättningar. Från fornborgen har man en vidsträckt utsikt över Mälaren. Hagmarker och ädellövskogsdungar omväxlar med blandskog och tallbevuxna, höga bergspartier med branta sluttningar mot Mälaren. Ädellövskogens värmegynnade flora är särskilt värdefull. Området har stor betydelse för friluftslivet, och är av riksintresse för kulturmiljövården. Runsalvön är ett fint exempel på det herrgårdslandskap som skapades i Stockholms närhet under 1600-talets stormaktstid.

Området ligger i Järvakilen och ingår i Runsa värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 60 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Länsstyrelsen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Enskild
<i>Översiktsplan (1990):</i>	Området är redovisat som område av särskilt intresse för naturvården.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Berör område som är av riksintresse för totalförsvaret

33. Fysingen (se Sigtuna kommun)

UPPLANDS-BRO KOMMUN

58. Rösaringsåsen

Upplands-Bro kommun

Rösaringsåsen är en mäktig åsformation varifrån man har en vacker utsikt över Norra Björkfjärden i Mälaren. Rösaring är en unik fornlämningslokal med ett gravfält, en labyrint, en husgrund och en över 500 meter lång vägbank. Vägbanken tros ha fungerat som processionsväg och överlagras i södra änden av en storhög. Åsen har vidare högt värde från geologisk synpunkt. Här finns serier av väl utbildade strandvallar och strandterrasser. Stora delar av åsen är skogsklädd, främst med barrträd. Delar utgörs av så kallad "pelartallskog" - en öppen och lättgången tallskog med gräs i markskiktet. Området är ett välbesökt friluftsområde, där människor fångas av den spännande kulturhistorian, geologin och den vackra utsikten. Området är av riksintresse för kulturmiljövården och naturvården och är Natura 2000-område. Det ligger i Görvalnkilen och ingår i Rösarings värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 80 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Länsstyrelsen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Svenska kyrkan, Landstinget
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området redovisas som värdefullt naturområde.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

71. Frölunda

Upplands-Bro kommun

Frölunda friluftsområde är i kommunal ägo och utgör del av södra Lennartsnäshalvön. Södra Lennartsnäshalvön är det enda stora, relativt tysta området nära Kungsängens tätort. Genom sitt läge vid Mälaren har området stor betydelse för friluftslivet och här finns goda förutsättningar för naturstudier, strövtåg, bär- och svamplockning, bad, fritidsfiske och kulturstudier. Området genomkorsas av Upplandsleden. Det är ett öppet herrgårdspräglat kulturlandskap med några större barrskogspartier. Där finns järnåldersgravfält och några större bronsåldersrösen.

<i>Storlek:</i>	ca 65 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kommunen
<i>Översiktsplan (2002):</i>	Området är redovisat som område av intresse för det rörliga friluftslivet.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

VALLENTUNA KOMMUN

59. Exerman-Hersby

Vallentuna och Österåker kommuner

Skogen mellan torpen Exerman och Hersby är ett värdefullt naturskogsområde. Hällmarkstallskogar och bestånd av 120-160 år gammal granskog dominerar. Här finns också värdefull sumpskog. I skogen finns ett stort antal rödlistade arter av lavar, svampar och insekter. Skogen är viktig för skogshöns och andra fågelarter. I området, som ligger mellan flera sjöar, finns goda förutsättningar för strövande och naturupplevelser av hög kvalitet. Området ger en påtaglig vildmarkskänsla. Skogen är av högt pedagogiskt värde som exempel på urskogsartad barrskog. Exerman-Hersby-skogen ingår i Tärnanområdet som är av riksintresse för friluftslivet. Det ligger i Angarnkilen och ingår i Tärnans värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 70 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunerna
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunerna
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Enskild
<i>Översiktsplan:</i>	Vallentuna (2001): Området redovisas som naturvårdsområde som föreslås skyddas som naturreservat. Österåker (1992): Redovisas som värdefullt strövområde.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	

60. Vadadalen

Vallentuna kommun

Vadadalen är ett ålderdomligt odlingslandskap kring Helgöån som är en del av Långhundraleden, den gamla segelleden till Uppsala i förhistorisk tid. Området har stora skönhetsvärden såväl som höga natur- och kulturmiljövärden. Vid Vada medeltidskyrka finns Vada sjökullar, en imponerande plats med tre stormanshögar från yngre järnålder, belägen intill Vada kyrka och vid den forna Långhundraleden. På gravfältet finns ungefär 100 gravar. Längs dalgången norrut utbreder sig ett beteslandskap vid gården Stora Benhamra. Här finns vidsträckta betade sankängar utmed Helgöån samt torrare

betesbackar med en sällsynt rik flora. Vadadalens översvämningssmarker är viktiga för fågellivet. Sjöskullarna är ett omtyckt utflyktsmål och delar av Långhundraleden är idag ett av Upplands finaste kanotvatten. Området är av riksintresse för såväl naturvård som kulturmiljövård. Det ligger i Angarnkilen och ingår i Angarns värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 190 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Länsstyrelsen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Stockholms stad, Svenska kyrkan, enskild
<i>Översiktsplan (2001):</i>	Området redovisas som grönområde som ska bevaras. Enligt kommunfullmäktiges beslut bör eventuellt säkerställande genom bildande av naturreservat utredas.

Övriga planeringsförutsättningar:

61. Lindholmens gård Vallentuna kommun

Området ligger vackert ned mot Storsjön och är ett välbesökt rekreationsområde. Lindholmen är en rik fornlämningsmiljö med bl.a. rester från en sätesgård, troligen från 1300-talet, samt en senare sätesgård uppförd omkring 1450. Nuvarande gård, med huvudbyggnad från 1884, är en vacker väl sammanhållen bebyggelsemiljö. Området är av regionalt kulturhistoriskt intresse. Naturen vid Lindholmen är omväxlande och präglad av äldre kulturpåverkan. I öster är landskapet i huvudsak öppet med åker, äng, hagmark och tillhörande hävdgynnad flora och fauna. Som kring många slott och herresäten finns det vackra hagmarker med ädla lövträd som har höga natur- och kulturvärden. Vissa partier är mer slutna och har karaktären av ädellövskogslund. Flera nyckelbiotoper finns i området. Markerna kring Lindholmen hyser en artrik landfågel-fauna. För rastande änder har framför allt Storsjön högt värde. Besökare kan uppleva det historiska landskapet. Området har också betydelse för pedagogik och utbildning. Lindholmens gård ligger i Markim gröna länk, mellan Rösjökilan och Angarnkilen.

<i>Storlek:</i>	ca 210 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Länsstyrelsen
<i>Genomförs period:</i>	2
<i>Markägare:</i>	Stockholms stad
<i>Översiktsplan (2001):</i>	Området redovisat som grönområde som avses bevaras.

Övriga planeringsförutsättningar:

VAXHOLMS KOMMUN

63. Bogesundslandet Vaxholms kommun

Bogesundslandet är sedan länge ett välbesökt friluftsområde och av riksintresse för friluftslivet. Området är ett av de större oexploaterade naturområdena i Storstockholmsområdet. Ett vittförgrenat stignät gör området lättframkomligt. Vandringsleden Blå leden passerar genom området.

Till stora delar består Bogesundslandet av stora brukade barrskogsmarker med inslag av lövträd. Det finns flera områden med ädellövskog, vilka är områdets värdefullaste landmiljöer. Två lövskogsområden är gamla domänreservat: Frösvik och Montebello-parken vid Tenö. På Bogesundslandet finns även öppna jordbruksmarker. I en del av

hagmarkerna finns en artrik och värdefull flora. Dammstakärret och Träksjön är två näringsfattiga sjöar som är Bogesundslandets enda insjöar. Dammstakärret omges av våtmarker med omfattande gungflyn. Det finns även mossar med osedvanligt artrik vitmosseflora. Stränderna mot Stora Värtan och flera av öarna utanför har stora ornitologiska värden. Bogesundslandets tre trösklade havsvikar, bl.a. Nibblavik, har vidare höga naturvärden.

I området finns flera fornlämningar och gårdsmiljöer från bronsålder och framåt. Värdefulla kulturmiljöer finns bl.a. vid Bogesund, Fröviks gård samt Tenöborg.

Området ligger i Bogesundskilen och ingår i Bogesundslandets värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 3000 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Fastighetsverket
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Staten
<i>Översiktsplan (1990):</i>	Området redovisas som rekreationsområde av regionalt intresse.

Övriga planeringsförutsättningar:

64. Västra Kullön

Vaxholms kommun

Västra Kullön är ett kuperat och omväxlande område dominerat av barrblandskog. Området är ett välfrekventerat närrekreationsområde, men besöks också av många människor som kommer sjövägen för att njuta av vackra klippor, små sandstränder, spännande alstrandskogar och vresig hållmarkstallskog. I anslutning till skogen finns gårdsmiljö med inägor med öppna partier och brynmiljöer med slån. Bebyggelsen i Norrkulla är kulturhistoriskt värdefull.

<i>Storlek:</i>	ca 30 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Kullön HB
<i>Översiktsplan (1990):</i>	Området redovisas som rekreationsområde av regionalt intresse.

Övriga planeringsförutsättningar:

VÄRMDÖ KOMMUN

65. Långviksträsk

Värmdö kommun

Långviksträsket är en skogstjärn som ligger avskilt omgiven av stora, orörda myrmarker. Myrmarkerna tillhör de största, sammanhängande, helt orörda myrarna i södra delen av länet. Myrmarkerna är av högsta naturvärde och ingår i myrskyddsplanen, samt är av riksintresse för naturvärden. I söder avvattnas sjön och myrarna av Vis-hamnsbäcken där havsöring vandrar upp och leker. Vid sidan om våtmarkerna är tallbevuxna hållmarker det dominerande inslaget i landskapet kring Långviksträsk. Skogen har på sina ställen en karaktär av barrurskog, men här finns även rikare blandskogsbestånd. Den mosaikartade och orörda naturen erbjuder goda livsbetingelser för fågellivet. Här återfinns flera arter som är beroende av större sammanhängande skogsområden av hög kvalitet. Området har värden för besökare som orört vildmarksområde, men är bitvis svårtillgängligt. Det ligger i Nacka-Värmdökilen och ingår i Långviksträsk-Björnö värdekärna.

<i>Storlek:</i>	ca 300 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Länsstyrelsen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Enskild, staten
<i>Översiktsplan (utställd 2003):</i>	Området redovisat som område med höga naturvärden.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Naturresevatetsbildning pågår.

66. Stickligsborg Värmdö kommun

Skogsområdet angränsar till befintligt naturreservat Saltarö-Skärmarö och hyser mycket höga naturvärden. Vandringsleden Värmdöleden går igenom området som erbjuder vildmarkskänsla och höga rekreativvärden. Området består av mosaikartade och varierande skogsmiljöer typiska för skärgårdslandskapet. I bergbranter runt hållmarker finns rikare vegetation och grövre lövträd. En för länet ovanligt stor nyckelbiotop ligger öster om Småsträsk i västra delen. Delar av området har varit orörda och fria från skogsbruksåtgärder under lång tid. Inslaget av olikåldriga träd, varav vissa mycket grova, och död ved är påtagligt. Ett stort antal rödlistade arter har påträffats i området, varav vissa är mycket ovanliga. Stickligsborg ligger i Nacka-Värmdökilen.

<i>Storlek:</i>	ca 140 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Länsstyrelsen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Länsstyrelsen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	Enskild
<i>Översiktsplan (utställd 2003):</i>	Området redovisas som område med höga naturvärden.
<i>Övriga planeringsförutsättningar:</i>	Naturresevatetsbildning pågår.

ÖSTERÅKERS KOMMUN

59. Exerman-Hersby (se Vallentuna kommun)

67. Näsudden Österåkers kommun

Halvön består av skogskädda bergspartier, ädellövskog, vackra ek- och enbackar samt hävdade betesmarker och strandängar. Området har höga kvalitéer som strövområde med promenadstigar, en naturstig och vissa badmöjligheter. Vikarna utanför har skyddat läge, är grunda och kantade av vass. Täljöviken/Tunafjärden är viktiga lek- och uppväxtmiljöer för kustfiskebeståndet.

De olika naturtyperna ger förutsättning för höga naturvärden kopplade till de hävdade markerna, ädellövskogens lundflora, samt områdets betydelse för fågellivet.

<i>Storlek:</i>	ca 30 ha
<i>Reservat genomförs av:</i>	Kommunen
<i>Föreslagen reservatsförvaltare:</i>	Kommunen
<i>Genomförs period:</i>	1
<i>Markägare:</i>	LO:s folkhögskola Runö
<i>Översiktsplan (1992):</i>	Området är redovisat som värdefullt natur- och friluftsområde.

Övriga planeringsförutsättningar:

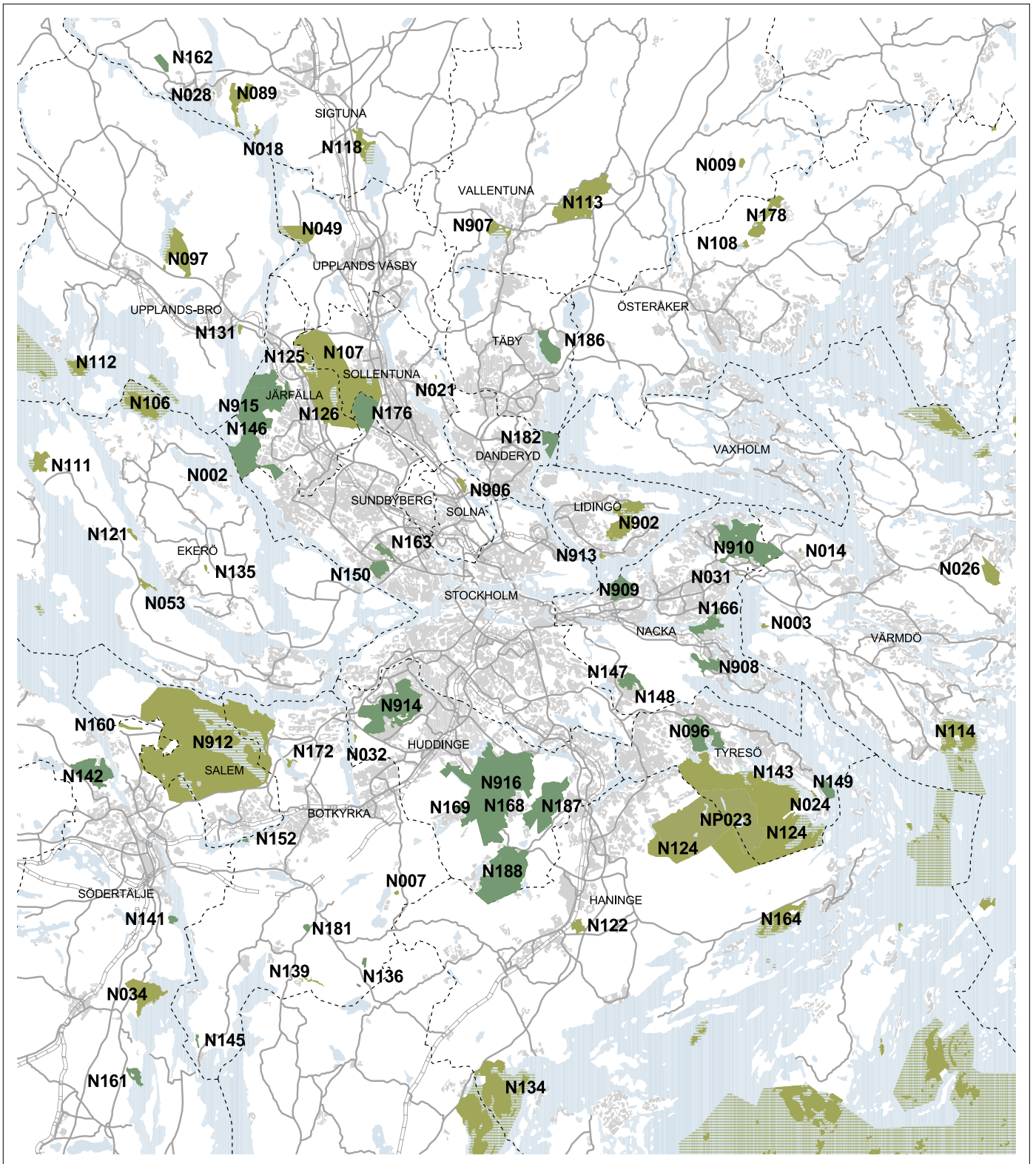
Bilaga 2

Befintliga reservat

Nr	Kommun/område	Nr	Kommun/område
Botkyrka		Sigtuna	
N007	Pålalm	N018	Västerängsudd
N136	Östra Bröta*	N028	Munkholmen
N139	Brinkbäcken	N089	Rävsta
N145	Hörningsnäs*	N118	Fysingen
N152	Ensta ö*	N162	Hällsboskogen*
N172	Ekholmen	Sollentuna	
N181	Åvinge*	N021	Rösjö mosse
N912	Bornsjön	N107	Östra Järvafältet
Danderyd		Solna	
N182	Öarna i Stora Värtan*	N906	Ulriksdal
Ekerö		Stockholm	
N002	Skansholmen	N150	Judarskogen*
N035	Djurgård	N163	Kyrksjölöten*
N053	Kärsö	N176	Hansta*
N106	Eldgarnsö	Södertälje	
N111	Väsby hage	N034	Farstanäs
N121	Husby	N141	Öbacken-Bränninge*
Haninge		N142	Lina*
NP023	Tyresta nationalpark	N160	Korpberget
N124	Tyresta naturreservat	N161	Yttereneby*
N122	Gullringskärret	N912	Bornsjön
N164	Sandemar	Tyresö	
Huddinge		NP023	Tyresta nationalpark
N032	Gömsta äng	N124	Tyresta naturreservat
N168	Björksättrahalvön*	N024	Dyvik
N169	Gladöskogen*	N096	Alby*
N187	Lännaskogen*	N143	Hammarberget
N188	Paradiset*	N149	Sandholmarna*
N914	Gömmaren*	Täby	
N916	Orlången*	N186	Rönninge by – Skavlöten*
Järfälla		Upplands Väsby	
N125	Molnsättra	N049	Sättra gård
N126	Västra Järvafältet	Upplands-Bro	
N146	Görvåln*	N097	Lejondal
N915	Görvålns fd NVO*	N112	Ådö-Lagnö
Lidingö		N131	Stäketskogen
N902	Långängen	Vallentuna	
N913	Kappsta	N009	Bromseby
Nacka		N113	Angarnssjöängen
N011	Ekoberget	N907	Björkby-Kyrkviken
N147	Älta mosse-Strålsjön*	Värmdö	
N148	Strålsjön-Erstavik*	N003	Storängsudd
N166	Skogsö*	N014	Skevik
N908	Tattby*	N026	Saltarö-Skärmarö
N909	Nyckelviken*	N114	Björnö
N910	Velamsund*	Österåker	
Salem		N108	Domarudden
N912	Bornsjön	N178	Trehörningsskogen

* Kommunala reservat

Översiktskarta Befintliga reservat i Stockholmsregionen

0 5 10 km

Reservat på skärgårdsöar och mindre Mälarsöar är inte förtecknade

- Statliga reservat/nationalpark
- Kommunala reservat
- Bebyggelse
- Kommungräns

Bilaga 3

Projektorganisation

Styrgrupp

Lars Nyberg (ordf, miljö- och planeringsdirektör, Länsstyrelsen)
Anders Nylén (naturvårdschef, Länsstyrelsen)
Carl Gustaf Hagander (planchef, Länsstyrelsen)
Jan Emmervall (lantbruksdirektör, Länsstyrelsen)
Ann-Charlotte Backlund (läsantikvarie, Länsstyrelsen)
Britta Ringné Hedberg (socialdirektör, Länsstyrelsen)
Peter Huledal (kommunikationsexpert, Länsstyrelsen)
Katarina Fehler (Regionplane- och trafikkontoret)
Maria Bergqvist (Kommunförbundet i Stockholms län)

Arbetsgrupp

Björn Carlberg (Naturvårdsenheten, Länsstyrelsen, projektledare)
Carin Wanbo (Planenheten, Länsstyrelsen)
Anna Dominkovic (Planenheten, Länsstyrelsen)
Bette Lundh Malmros (Regionplane- och trafikkontoret)

Referensgrupp

Anders Nylén (ordf., Länsstyrelsen)
Björn Carlberg (projektledare, Länsstyrelsen)
Inger Holmquist (Sundbybergs kommun)
Kristina Berglund (Vallentuna kommun)
Thomas Strid (Huddinge kommun)
Ulrika Egerö (Stockholms stad)
Malin Lindqvist (Värmdö kommun)
Johanna From (Skogsvårdsstyrelsen Mälardalen)
Mats Jos (Lantbrukarnas Riksförbund Mälardalen)
Magnus Nilsson (Naturskyddsföreningen i Stockholms län)
Åke Rosenqvist (Friluftsförbundet Stockholms distriktsförbund)
Göran Furuland (Stockholms läns hembygdsförbund)
Gunnar Eriksson (Svenska Turistföreningen, Stockholmskretsen)

Medverkande från kommunerna

* = kontaktperson

Botkyrka	Britta Ahlgren*, Karin Jansson*
Danderyd	Rolf Kilander*, Maria Handberg
Ekerö	Angelica Aronsson*, Erik Setzman*
Haninge	Ingela Isaksson*, Erik Andersson
Huddinge	Thomas Strid*, Nils-Erik Selin
Järfälla	Örjan Hallnäs*, Ingemar Frid, Ingrid Kennerstedt-Bornhall
Lidingö	Ulla Bejrums*
Nacka	Roger Grönvall*, Elisabeth Rosell*
Salem	Per Skyllberg*, Jan Forsman
Sigtuna	Susanne Dahlkar*
Sollentuna	Anders Hallmén*
Solna	Veronica Gelland Boström*, Jessica Andersson
Stockholm	Mats Gothnier*, Kajsa Bernergård, Ulrika Egerö, Ingrid Ol-sén-Sjöström
Sundbyberg	Inger Holmqvist*, Niklas Svensson
Södertälje	Bo Ljungberg*, Kent Edström
Tyresö	Göran Bardun*
Täby	Sören Edfjäll*, Tommy Jägenstedt, Sofia Andersson
Upplands-Bro	Ingemar Jonsson*, Barbara Eggimann
Upplands Väsby	Håkan Talling*, Anna Backström
Vallentuna	Kristina Berglund*, Shoula Gladnikoff, Mats Hellqvist
Vaxholm	Susanne Edén*, Åsa Eriksson
Värmdö	Jorid Hammersland*, Malin Lindqvist, Johan Aspfors
Österåker	Ove Barrén*, Gisela Holmgren*

Bilaga 4

REGERINGEN

Regeringsbeslut I.3

2002-06-27

M2002/2284/Na

Miljödepartementet

Länsstyrelsen i Stockholms län
Länsstyrelsen i Västra Götalands län
Länsstyrelsen i Skåne län

Uppdrag om tätortsnära områden av särskilt värde för friluftsliv och naturvård

Regeringens beslut

Regeringen ger länsstyrelserna i Stockholms län, Västra Götalands län och Skåne län i uppdrag att, utifrån befintlig kunskap och i samarbete med berörda kommuner, ta fram var sitt program för hur de mest värdefulla tätortsnära områdena för friluftsliv och naturvård kan ges varaktigt skydd och förvaltning. Länsstyrelserna bör därvid samråda med berörda myndigheter och ge företrädare för miljöorganisationer och andra berörda möjlighet att delta i arbetet.

Länsstyrelserna skall redovisa uppdraget till regeringen senast den 1 oktober 2003.

Bakgrund

Riksdagen fastställde i april 1999 (prop. 1997/98:145, bet. 1998/99MJU6, rskr. 1998/99:183) miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö*, enligt vilket städer, tätorter och annan bebyggd miljö skall utgöra en god och hälsosam livsmiljö samt medverka till en god regional och global miljö. Natur- och kulturvärden skall tas till vara och utvecklas. Byggnader och anläggningar skall lokaliseras och utformas på ett miljöanpassat sätt och så att en långsiktigt god hushållning med mark, vatten och andra resurser främjas.

Riksdagen fastställde också, i november 2001 (prop. 2000/01:130, bet. 2001/02: MJU3, rskr. 2001/02:36), vissa delmål för miljö kvalitetsmålet *God bebyggd miljö*. Enligt delmål 1 skall senast år 2010 fysisk planering och samhällsbyggande grundas på program och strategier för hur bl.a. grön- och vattenområden i tätorter och tätortsnära områden skall bevaras och utvecklas och andelen hårdjord yta inte ökas.

Regeringen har i sin skrivelse 2001/02:173, *En samlad naturvårdspolitik*, lyft fram vissa frågor som särskilt viktiga i det fortsatta naturvårdsarbetet. Dit hör frågor om kommunal naturvård och tätortsnära natur, fysisk planering som ett värdefullt verktyg samt friluftslivet och den sociala dimensionen i naturvården.

Olika undersökningar visar tydligt på det värde som den tätortsnära naturen har för människors välbefinnande. Många medborgare, framför allt personer som bor i storstäder och i jordbruksdominerade områden, önskar kortare avstånd, helst gångavstånd, till närmaste friluftsskog än vad de har i dag. Det finns ofta ett brett medborgerligt engagemang när det gäller att bevara och förvalta den tätortsnära naturen. Många olika föreningar och intressegrupper är beroende av tillgång på tätortsnära natur för sina aktiviteter. Även gröna områden i form av parker och trädgårdar, liksom vattenytor och vattendrag, kan ha stor betydelse från naturvårdssynpunkt.

Erfarenheten visar att naturvården, friluftslivet och kulturmiljövården ibland har svårt att hävda sina intressen när trycket blir för starkt från andra, motstående intressen, t.ex. infrastruktur, bostadsbyggande eller annan fysisk exploatering. Grönområden och grönstruktur naggas ofta i kanten. Inom i första hand storstadsregionerna har fragmenteringen av kvarvarande grönområden fortsatt. Områdenas kvaliteter urholkas på olika sätt. Det kan röra sig om bullerstörningar, om barriäreffekter eller att delar av områdena har tagits i anspråk.

De områden som skyddats och förvaltats med stöd av bestämmelserna i naturvårdslagstiftningen, framför allt naturreservat, utgör undantag från den bild som nyss beskrivits. Det finns flera framgångsrika exempel runt Stockholm, Göteborg och Malmö på sådant långsiktigt bevarande av värdefulla områden för naturvård och friluftsliv. Dessa områden är omistliga tillgångar för framtida generationer storstadsbor.

Det starka trycket från de olika exploateringsintressena gör att naturvården, i synnerhet i storstadsregionerna, bör säkerställa de bäst lämpade mark- och vattenområdena för friluftsliv och naturvård och ge dessa ett långsiktigt skydd med stöd av bestämmelserna i 7 kap. miljöbalken. I 3 kap. 6 § miljöbalken finns en bestämmelse som anger att "behovet av grönområden i tätorter och i närheten av tätorter skall särskilt beaktas". Detta är en uppgift för länsstyrelserna och kommunerna. Att långsiktigt reservera mark och vatten för friluftsliv och biologisk mångfald är lika viktigt och självklart som att reservera mark för t.ex. vägar och järnvägar, bostäder och arbetsplatser.

De skyddade områdena bör sättas in i ett landskapsperspektiv där utgångspunkten i första hand är nyttjandet av dem. Det handlar om friluftsliv, natur- och kulturmiljöupplevelser, god tillgänglighet, men också om behov av spridningskorridorer och vidmakthållande av grön-

strukturen. Därutöver kan kommunerna använda andra verktyg som översiktsplanering, detaljplaner och områdesbestämmelser. Arbetet bör bedrivas aktivt så att man så långt det är möjligt undviker en situation där det handlar om att "skydda det som blir kvar". Dessa frågor rör ofta, åtminstone i de tre storstadsregionerna, samordning av flera kommuner vilket innebär att det är ett ansvar för länsstyrelsen att se till att lämplig samordning kommer till stånd.

Ett viktigt förhållande när det gäller tätortsnära natur är att merparten av den tätortsnära marken, speciellt de delar som är allemansrättsligt tillgängliga, ägs av kommunerna själva. Kommunerna har alltså stora möjligheter att inom ramen för sitt eget markinnehav och sin egen fysiska planering säkerställa behovet av kvalitativa områden för det tätortsnära friluftslivet.

Uppdraget

Regeringen har i skrivelsen "En samlad naturvårdspolitik" aviserat att länsstyrelserna i Stockholms län, Västra Götalands län och Skåne län skall få i uppdrag att i samarbete med berörda kommuner ta fram ett program för hur de från friluftslivs- och naturvårdssynpunkt mest värdefulla tätortsnära områdena kan ges varaktigt skydd och förvaltning.

Syftet med att ta fram programmen är att dessa ska utgöra underlag för ett genomförande av skydd, förvaltning och utveckling av de från naturvårdssynpunkt mest värdefulla områdena i dessa regioner. Programmen skall därför redovisa följande:

- vilka områden i respektive storstadsregion som omfattas av programmet,
- ansvarsfördelning mellan staten och berörda kommuner beträffande säkerställande och förvaltning av respektive område,
- tidsplan för genomförande.

Den integrering av naturvård, friluftsliv och kulturmiljövård som kommer till uttryck i skrivelsen skall, liksom vikten av att stimulera ytterligare kommunala naturvårdsinsatser, utgöra en utgångspunkt för genomförandet av uppdragen. Programmen skall vara förankrade hos berörda kommuner.

Kostnader för uppdragen finansieras inom befintliga anslagsramar.

På regeringens vägnar

Kjell Larsson

Vibeke Sylten

Kopia till

Socialdepartementet
Finansdepartementet
Jordbruksdepartementet
Kulturdepartementet
Näringsdepartementet
Naturvårdsverket
Boverket
Riksantikvarieämbetet

Länsstyrelsens rapportserie

Tidigare utkomna rapporter under 2003

01. Integration i kommunerna - en mångfald av arbetssätt och förutsättningar, *socialavdelningen*
02. Föreoreade områden - Färgindustrin, *miljö- och planeringsavdelningen*
03. Luftföroreningar i Stockholms län - Resultat t.o.m. september 2001, (*finns endast som pdf*), *miljö- och planeringsavdelningen*
04. Bostadssubventioner - volymer och bidragsunderlag, helårsöversikt 2002, *socialavdelningen*
05. Skyddsvärda grundområden i Svealands skärgårdar, *miljö- och planeringsavdelningen*
06. Föreoreade områden - Bekämpningsmedelstillverkare och sprängämnestillverkare, *miljö- och planeringsavdelningen*
07. Samlad redovisning av förslagen till infrastrukturplaner för Stockholm - Mälarenregionen, *avdelningen för regional utveckling*
08. Föreoreade områden - Träimpregneringsbranschen. En inventering av potentiellt föreoreade områden i Stockholms län, *miljö- och planeringsavdelningen*
09. Den öppna missbruksvården i Stockholms län - en kartläggning, *socialavdelningen*
10. Besökare i naturreservat - metodstudie och resultat av en enkätundersökning i Stockholms län 2002, *miljö- och planeringsavdelningen*
11. Nedfall av tungmetaller och kvicksilver - resultat från mätningarna vid Mjölsta i Stockholms län åren 1993-2001, *miljö- och planeringsavdelningen*
12. Tungmetaller i väggmossa i Stockholms län - Provtagning 2000, *miljö- och planeringsavdelningen*
13. Sjöfartens utsläpp till luft i Stockholms och Uppsala län år 2000, *miljö- och planeringsavdelningen*
14. Förslag till Länsplan för regional transportinfrastruktur i Stockholms län 2004-2015 - Underlag för regeringens beslut om definitiv planeringsram, *avdelningen för regional utveckling*
15. Riskanalyser i detaljplaneprocessen, *räddnings- och säkerhetsavdelningen*
16. Integrering av mångfalds- och ledarutveckling på Länsstyrelsen i Stockholms län
17. Beräkning av kväve- och fosforbelastning på Svealands kustvatten 1997, *miljö- och planeringsavdelningen*. Finns endast som pdf.
18. Exploatering av stränder - Metodstudie för övervakning av exploateringsgraden II. Vidareutveckling av indikatormetoden, *miljö- och planeringsavdelningen*. Finns endast som pdf.
19. Fiskar och fiskare i Stockholms län - läget år 2002, *avdelningen för regional utveckling och miljö- och planeringsavdelningen*
20. Aldrig långt till naturen - Skydd av tätortsnära natur i Stockholmsregionen, *miljö- och planeringsavdelningen*.

De tätortsnära naturområdena har en mängd olika värden; allt från betydelse för rekreation och folkhälsa till natur- och kulturvärden. Som ett led i att skydda de tätortsnära naturområdena har regeringen givit Länsstyrelsen i Stockholms län i uppdrag att ta fram ett program för hur de mest värdefulla naturområdena för friluftsliv och naturvård i länet ska kunna få varaktigt skydd och förvaltning. Arbetet har bedrivits tillsammans med Landstingets regionplane- och trafikkontor och i nära samarbete med företrädare för berörda kommuner. Representanter för markägare och miljö- och friluftslivsrörelsen i länet har kunnat följa arbetet.

Programmet anger vilka områden som kommunerna och Länsstyrelsen avser att skydda som reservat enligt miljöbalken inom den närmaste tioårsperioden. Det utgör Länsstyrelsens rapportering till regeringen av ovan nämnda uppdrag.

*Ytterligare exemplar av denna rapport
kan beställas från Länsstyrelsen
Miljö- och planeringsavdelningen
Tel: 08-785 40 00 (vxl)
Rapporten finns också som pdf på vår hemsida
www.ab.lst.se
ISBN 91-7281-112-9*

Adress
*Länsstyrelsen i Stockholms Län
Hantverkargatan 29
Box 22 067
104 22 Stockholm, Sverige
Tel: 08-785 40 00 (vxl)
www.ab.lst.se*